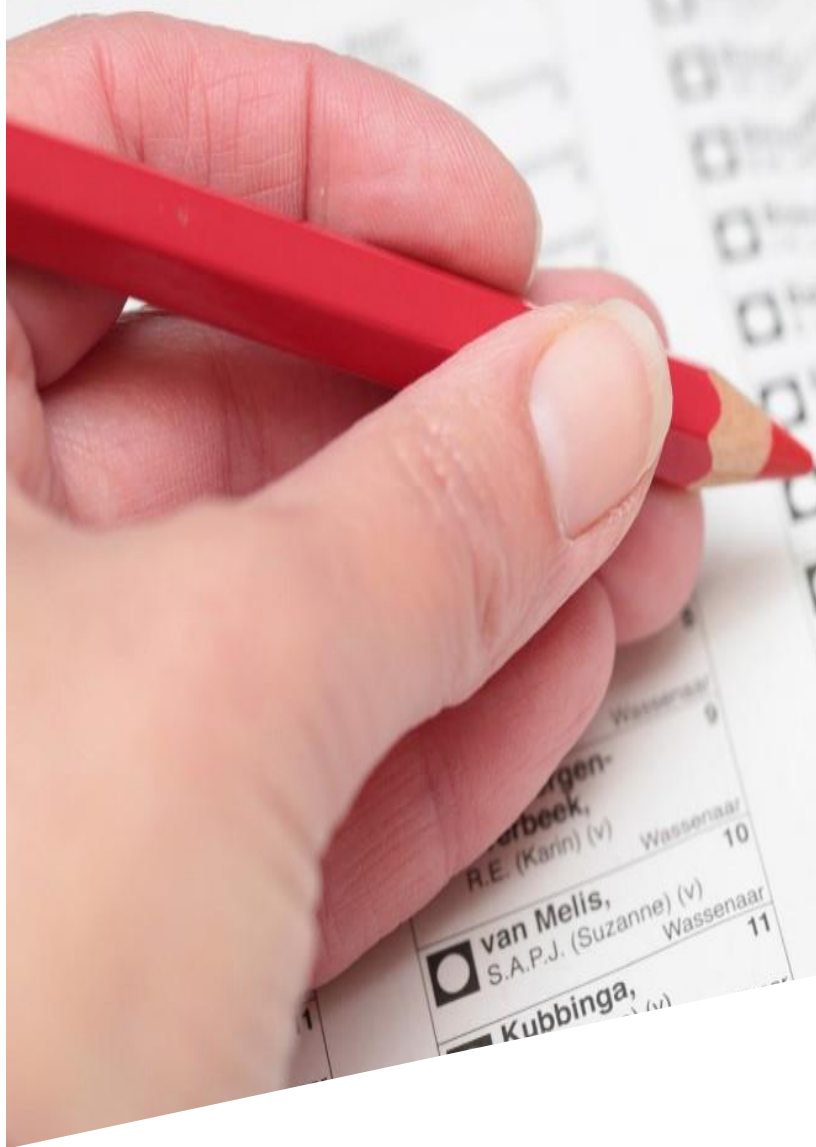

Vlaanderen
is omgeving

Doorrekening verkiezingsprogramma's: methodische verkenning en haalbaarheid

 Eindrapport

DEPARTEMENT
OMGEVING

omgevingvlaanderen.be

Doorrekening verkiezingsprogramma's: methodische verkenning en haalbaarheid

Deze studie schat de haalbaarheid in van een doorrekening van verkiezingsprogramma's op vlak van Omgevingsthema's in Vlaanderen. Daarbij wordt specifiek aandacht besteed aan de te behandelen thema's (scope), het te volgen proces en de inzet van middelen. Bij de uitwerking van de haalbaarheidsstudie peilden we naar de verwachtingen bij de politieke partijen en het Departement Omgeving, maakten we een inschatting van de meest aangewezen modellen, en gingen we ook te rade bij het Federaal Planbureau (DC2019), Rekening '14 en het Planbureau voor de Leefomgeving in Nederland om van de opgedane ervaring nuttige lessen te trekken. Al de verkregen inzichten en informatie werd in een eerste interne haalbaarheidstoets samengebracht die vervolgens in een werksessie verder werden besproken en verfijnd.

We kunnen stellen dat het in principe haalbaar is om een doorrekening van Omgevingsthema's in Vlaanderen uit te voeren. Doch de keuze dient gemaakt te worden op welke institutionele schaal en met welke doorrekeningpiste men de doorrekening wil doen. De voor- en nadelen van verschillende opties werden geïdentificeerd. De studie sluit af met een ontwerptijdslijn die de verschillende te nemen stappen op hoofdlijnen weergeeft om tot een doorrekening van verkiezingsprogramma's te komen. Onafhankelijk van welk traject zal gekozen worden, is het belangrijk dat reeds in de tweede helft van 2019 met de voorbereidingen wordt aangevat.

Dit rapport bevat de mening van de auteur(s) en niet noodzakelijk die van de Vlaamse Overheid.

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever

Peter Cabus
Departement Omgeving
Vlaams Planbureau voor Omgeving
Koning Albert II-laan 20 bus 8, 1000 Brussel
vpo.omgeving@vlaanderen.be
www.omgevingvlaanderen.be

Auteurs

Valentijn Bilsen – IDEA Consult
Wim Van der Beken – IDEA Consult
Valentijn Vanoeteren – IDEA Consult
Katelijne Verhaegen – KENTER

Wijze van citeren

Bilsen, V., Van der Beken, W., Vanoeteren, V., Verhaegen, K. (2019) Doorrekening verkiezingsprogramma's: methodische verkenning en haalbaarheid. Brussel: Departement Omgeving – Vlaams Planbureau voor Omgeving

PARTNERS

MANAGEMENTSAMENVATTING

Haalbaarheid van een doorrekening van verkiezingsprogramma's

Het Departement Omgeving, meer specifiek het Vlaams Planbureau voor Omgeving, liet nagaan in welke mate het haalbaar is om een doorrekening van verkiezingsprogramma's voor omgevingsthema's zoals natuur, milieu en ruimtelijk beleid op regionale schaal uit te voeren.

In het bijzonder werden drie aspecten nader belicht, elk met een achterliggende vraag:

- 1 de thema's (scope); wat is een realistische scope en omvang voor de doorrekening van verkiezingsprogramma's binnen het beleidsdomein Omgeving?
- 2 het proces; welk aanpak dient er gevolgd te worden om een doorrekening van verkiezingsprogramma's mogelijk te maken?
- 3 de nodige middelen; welke analytische capaciteit, expertises en instrumenten (modellen, rekentools) zijn er minstens nodig om de doorrekening uit te voeren?

In Nederland heeft men een lange traditie van doorrekeningen van verkiezingsprogramma's, zowel op socio-economisch vlak (door het Centraal Planbureau) als op het vlak van leefomgeving (door het Planbureau voor de Leefomgeving). Voor België was de doorrekening door het Federaal Planbureau bij de verkiezingen van mei 2019 echter een primeur. Deze oefening kende wel een beperktere voorloper, namelijk het media-initiatief Rekening '14. Toen rekenden onderzoekers van de KU Leuven vooral de impact van een aantal maatregelen op het gezinsbudget uit. Met deze studie willen we lessen trekken uit en aansluiting vinden op deze initiatieven voor de Vlaamse context.

Onderzoek in vijf fasen

Om een antwoord te bieden op de onderzoeksvragen combineerden we deskresearch, interviews, casestudies en workshops in vijf gerichte fasen:

- 1 Fase 1: stelde het **onderzoekskader** scherp door te peilen bij het Departement Omgeving en de politieke partijen naar de verwachtingen;
- 2 Fase 2: inventariseerde de mogelijk inzetbare **instrumenten en rekentools** die voor een doorrekening van Omgevingsthema's zouden kunnen gebruikt worden;
- 3 Fase 3: bracht de reeds bestaande ervaringen over doorrekeningen van verkiezingsprogramma's in kaart aan de hand van **drie gevalstudies**:
 - De doorrekening van het Planbureau voor de Leefomgeving in Nederland (2017).
 - DC2019 van het Federaal Planbureau;
 - Rekening '14;
- 4 Fase 4: vormde de kern van het onderzoek met de feitelijke **haalbaarheidstoets** waarbij de resultaten van voorgaande fasen werden samengebracht. Meer specifiek werden de resultaten op vlak van verwachtingen, meest voorkomende Omgevingsthema's (fase 1) gekoppeld en vergeleken met de resultaten van de inventarisatie van instrumenten en rekeningtools (fase 2) en dit op basis van een set van belangrijke criteria en aandachtspunten die naar voor kwamen uit de analyse van de gevalstudies (fase 3). Eerst werd intern een aanzet van haalbaarheidstoets uitgewerkt. Deze resultaten werden vervolgens in een werksessie met leden van de stuurgroep en experts besproken, verfijnd en gevalideerd.

aanwezige competenties, de doorrekeningpistes en ook de institutionele schaal waarop de doorrekening wordt uitgevoerd.

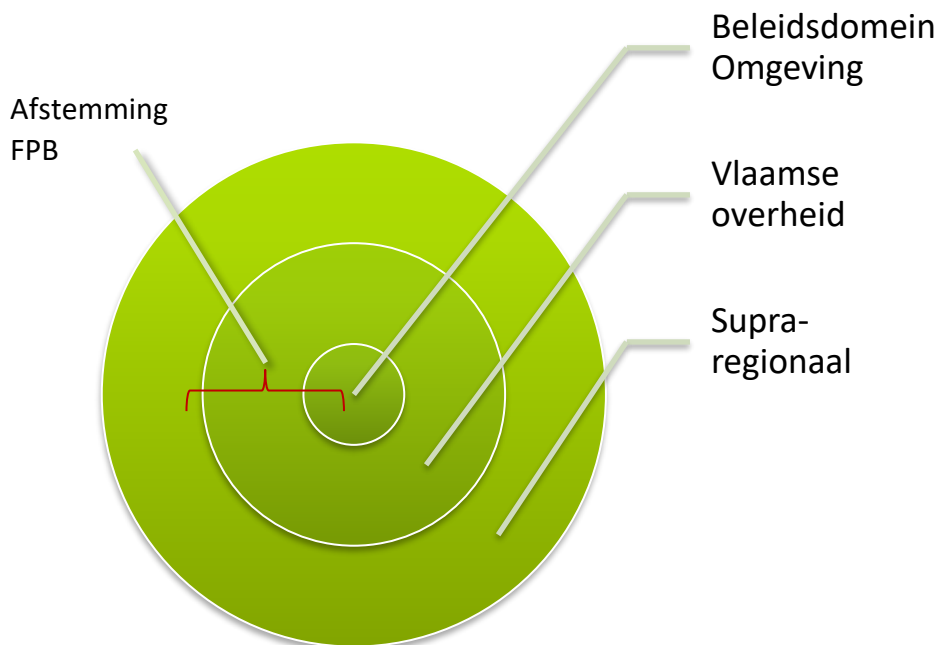
Belangrijke determinanten: institutionele schaal en type doorrekening

De belangrijkste dimensies die de scope, processen en vereiste middelen bepalen zijn:

- de institutionele schaal waarop de doorrekening wordt uitgevoerd, en
- het type doorrekening, systemisch dan wel thematisch of beide.

We werkten drie scenario's uit, elk met een verschillende institutionele schaal, waarbij gegeven bovenstaande aanbevelingen de implicaties voor de scope, processen en middelen werden geïdentificeerd. Voor elk van de scenario's werden telkens de voor- en nadelen geduid.

Drie scenario's

Bron: IDEA Consult, KENTER

- Scenario 1: beleidsdomein Omgeving: de doorrekening wordt binnen het beleidsdomein Omgeving uitgevoerd, met als scope een focus op beleidsthema's die aansluiten met het beleidsdomein Omgeving: klimaat, (hernieuwbare) energie, ruimte, wonen en groene economie. Het proces is relatief eenvoudig doordat gebruik kan gemaakt worden van bestaande rekentools waarmee reeds in het verleden beleidsvoorbereidend werk werd gedaan. Het belangrijkste voordeel is de beheersbare schaal waarbij op korte termijn kan gestart worden. De nadelen zijn evenwel de geringe onafhankelijkheid, de ICT en communicatie die hoofdzakelijk binnen het beleidsdomein zullen georganiseerd moeten worden en de interacties met thema's van andere beleidsdomeinen die niet worden meegenomen. De politieke wil om een doorrekening voor één beleidsdomein te laten doen wordt eerder als klein ingeschat. Qua middelen is de oefening vergelijkbaar met deze van het Planbureau voor de Leefomgeving in Nederland.

INHOUDSTAFEL

Managementsamenvatting.....	3
Haalbaarheid van een doorrekening van verkiezingsprogramma's	3
Onderzoek in vijf fasen	3
De haalbaarheid van een doorrekening naar scope, proces en middelen	4
Belangrijke determinanten: institutionele schaal en type doorrekening	5
Naar een effectieve doorrekening	7
Executive summary	11
Feasibility study of an ex-ante impact assessment of political parties' environmental proposals in the context of election programmes in Flanders	11
Research in five phases	11
The feasibility of an ex-ante impact assessment in terms of scope, process and resources	12
Important determinants: institutional scale and type of assessment	13
Towards an effective ex-ante assessment	15
1 Kadering en doelstelling van het onderzoek	17
1.1 Haalbaarheid van een doorrekening	17
1.2 Traditie in Nederland, primeur in België	17
1.3 Concrete aanleiding	18
1.4 Leeswijzer	19
2 Aanpak van het onderzoek.....	20
3 Gevalstudies	23
3.1 Planbureau voor de Leefomgeving Nederland	23
3.1.1 Doelstelling van de doorrekening en context	24
3.1.2 Scope van de doorrekening	25
3.1.3 Proces van de doorrekening	28
3.1.4 Middelen	31
3.1.5 Uitdagingen	31
3.1.6 Belangrijkste lessen	33
3.2 Federaal Planbureau België	33
3.2.1 Doelstelling van de doorrekening en context	33
3.2.2 Scope van de doorrekening	34
3.2.3 Proces van de doorrekening	36
3.2.4 Middelen	38
3.2.5 Belangrijkste lessen	40
3.3 Rekening '14	41
3.3.1 Doelstelling van de doorrekening en context	41
3.3.2 Scope van de doorrekening	42
3.3.3 Proces van de doorrekening	42
3.3.4 Middelen	43
3.3.5 Belangrijkste lessen	44
4 Haalbaarheid doorrekening verkiezingsprogramma's op omgevingsthema's.....	45
4.1 Bevindingen interviews politieke partijen	45
4.1.1 Ervaringen politieke partijen met doorrekening Federaal Planbureau	45
4.1.2 Thematische afbakening	46
4.1.3 Gebruik van de resultaten door de partijen	47
4.1.4 Betrouwbaarheid	47
4.1.5 Leereffecten voor het VPO	48
4.2 Doorlichting huidige verkiezingsprogramma's	49
4.2.1 Vertrekpunt voor de verdere doorrekening	49
4.2.2 Tekstanalyse met NVivo	50
4.2.3 Vier Omgevingsthema's als rode draad	51
4.2.4 Van verkiezingsprogramma's naar doorrekenbare maatregelen	53
4.3 Inventarisatie instrumenten en tools	55
4.3.1 Algemene inventaris beschikbare instrumenten	55

EXECUTIVE SUMMARY

Feasibility study of an ex-ante impact assessment of political parties' environmental proposals in the context of election programmes in Flanders

The Department of Environment and Spatial Development, more specifically the Flemish Planning Bureau for the Environment and Spatial Planning, commissioned a study on the feasibility of an ex-ante impact assessment of political parties' election programmes for environmental themes such as nature, the environment and spatial policy on a regional scale. In particular, three aspects were analysed, each with an underlying question:

- 1 the themes (scope); what is a realistic scope and size for the ex-ante impact assessment of environmental policy proposals in the election programmes?
- 2 the process; what approach should be taken to do such an ex-ante impact assessment?
- 3 the necessary resources; what analytical capacity, expertise and instruments (models, calculation tools) are needed at least to carry out the assessment?

In the Netherlands, there is a longstanding tradition of ex-ante assessments of election programmes, both in the socio-economic field (by the Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis) and in the field of environment (by the Netherlands Environmental Assessment Agency). For Belgium, however, the Federal Planning Bureau's assessment for the May 2019 elections was the first one ever done. This exercise did have a more limited predecessor, namely the media initiative Rekening '14. At the time, researchers from KU Leuven mainly calculated the impact of a number of measures on the family budget. With this study, we want to draw lessons from these initiatives for the Flemish context and assess the feasibility for doing an ex-ante impact assessment in Flanders.

Research in five phases

To answer the research questions, we combined desk research, interviews, case studies and workshops in five specific phases:

- 1 Phase 1: the research framework was finetuned by surveying the Department of Environment and the political parties about their expectations;
- 2 Phase 2: made an inventory of the possible instruments and calculation tools that could be used for the ex-ante assessment of Environmental themes in the political parties' election programmes;
- 3 Phase 3: mapped out the existing experiences with the assessment of election programmes on the basis of three case studies:
 - The assessment of the Netherlands Environmental Assessment Agency (PBL) (2017).
 - DC2019 by the Belgian Federal Planning Bureau;
 - Rekening '14;
- 4 Phase 4: formed the core of the study with the actual feasibility assessment, which brought together the results of the previous phases. More specifically, the results in terms of expectations, most common environmental themes (phase 1) were linked and compared with the results of the inventory of instruments and models (phase 2). This was done on the basis of

organisations specialised in modelling, political parties and the media. Of course, this requires the mobilisation of resources. It is likely that an additional budget will have to be allocated for the ex-ante assessment, but the size of this budget will depend on the flexibility in prioritising existing policy tasks, the available competencies, the particular types of assessments chosen and also the institutional scale on which the assessment is carried out.

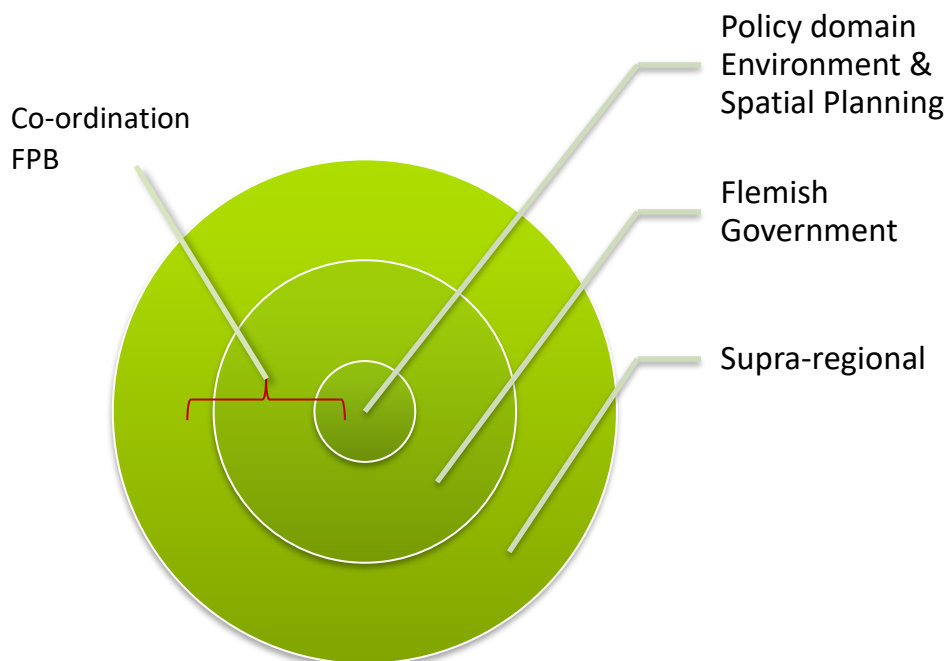
IMPORTANT DETERMINANTS: INSTITUTIONAL SCALE AND TYPE OF ASSESSMENT

The most important dimensions that determine the scope, processes and required resources are:

- the institutional scale on which the assessment is carried out, and
- the type of assessment, whether systemic or thematic or both.

We developed three scenarios, each with a different institutional scale, in which, given the above recommendations, the implications for the scope, processes and resources were identified. For each of the scenarios, the pros and cons were identified.

Three scenarios

Source: IDEA Consult, KENTER

- Scenario 1: policy domain Environment and Spatial Planning: the calculation is carried out within the policy domain Environment, the scope of which has a focus on policy themes that fit in within the policy domain: climate, (renewable) energy, space/housing and green economy. The process is relatively simple because use can be made of existing models that have already been used in the past to prepare policy assessments. The most important advantage is the manageable scale, which can be started up in the short term. However, the disadvantages are situated in the areas of (lack of) independence, ICT and communication - which will mainly have

We shortly present the three types of assessments.

- Type 1: systemic assessment: this assessment is based on the functionalities of the System-Dynamic Model Flanders which was designed by VITO. The impacts are assessed in a rather broad manner for ten socio-economic and environmental themes. The main advantage of this model is the feedback and cross-effects that are calculated endogenously. It is therefore well suited to provide a long-term view (2050) of changes in the system, which covers a wide range of themes. Points of attention are that model adaptations and updates are needed, as well as special attention for the communication, interpretation and presentation of system results. The coordination of the economy module with HERMREG is also important.

- Type 2: thematic assessment: the emphasis is on specific impact indicators and themes/ Six models have been selected for this type of assessment:
 - Environmental Costing Model, air and climate (energy, air and climate)
 - UrbClim (climate adaptation)
 - ATMO-Street (air and ground level concentrations)
 - Times (energy)
 - Spatial Model Flanders (land use, residence and habitation)
 - HERMREG (macro economy and government budget)With the exception of HERMREG's bottom-up module, all selected models are operational and the updates and adjustments have been planned and/or budgeted (2019 and later) within the set of current policy tasks for the Environment policy area and/or the Flemish Government. The main points of attention that need to be taken into account in further development are the selection of which indicators are calculated using which model, the mutual consistency of the results, and the coordination of the reference scenarios with HERMREG and that of the Federal Planning Bureau.

- Type 3: a combination of the systemic and thematic types of assessment. Both type 1 and type 2 assessments run in parallel. It is important that the reference scenarios, the choice of indicators and the consistency of the results are well coordinated. Differences in the time span of updating and adjusting models need also to be taken into account.

Towards an effective ex-ante assessment

An ex-ante impact assessment of political parties' environmental policy proposals is definitely a useful exercise not only with a societal added value but with a policy value added as well. An ex-ante assessment fits perfectly within the three pillars of an 'evidence-informed' policy as formulated in contributions and suggestions from the Flemish administration in view of the new regional government's coalition agreement. Such an assessment is also consistent with the gradual development of the so-called 'planning bureau' functionality within the Flemish Government administration. The proposed scenarios and the three types of assessment cannot be taken or left as such. Combinations are possible in which elements of one scenario are interwoven with those of another scenario. For example, a scenario '1+' could be followed in which the Environment policy domain, together with the Flemish Statistical Authority, carries out an assessment of the indicated environmental themes in 2024, after which other policy domains could join for the subsequent elections. In this scenario the Flemish Planning Bureau for the Environment and Spatial Planning and the Flemish Statistical Authority could play a pioneering role

1 KADERING EN DOELSTELLING VAN HET ONDERZOEK

1.1 HAALBAARHEID VAN EEN DOORREKENING

Het Departement Omgeving, meer specifiek het Vlaams Planbureau voor Omgeving, wil nagaan in welke mate het haalbaar is om een doorrekening van verkiezingsprogramma's voor omgevingsthema's zoals natuur, milieu en ruimtelijk beleid op regionale schaal uit te voeren.

In het bijzonder worden drie aspecten nader belicht, elk met een achterliggende onderzoeksvraag:

- 1 de thema's (scope); wat is een realistische scope en omvang voor de doorrekening van verkiezingsprogramma's binnen het beleidsdomein Omgeving?
- 2 het te volgen proces; welk proces dient er gevolgd te worden om een doorrekening van verkiezingsprogramma's mogelijk te maken?
- 3 de nodige middelen; welke analytische capaciteit, expertises en instrumenten (modellen, rekentools) zijn er minstens nodig om de doorrekening uit te voeren?

1.2 TRADITIE IN NEDERLAND, PRIMEUR IN BELGIË

De inspiratie voor deze ambitie kwam voort uit de recente doorrekening van verkiezingsprogramma's door het Federaal Planbureau (DC2019¹) en de lange traditie om verkiezingsprogramma's door te rekenen door het Centraal Planbureau (sinds 1986) en het Planbureau voor de Leefomgeving (sinds 1994) in Nederland. Er zijn heel wat raakvlakken, maar minstens evenveel verschillen tussen deze voorbeelden en de voorliggende onderzoeksvraag.

De doorrekening van het Federaal Planbureau concentreert zich op thema's die vermeld zijn in de wet van 22 mei 2014. Deze zijn hoofdzakelijk economisch-budgettair van aard. In het bijzonder stelt Art. 2. 4°: "doorrekening: een berekening op korte en middellange termijn van de gevolgen voor:

- de overheidsfinanciën,
- de koopkracht en
- de werkgelegenheid van de diverse inkomensgroepen,
- voor de sociale zekerheid en alsook van
- de impact op het milieu en
- de mobiliteit die inherent verbonden zouden kunnen zijn aan de uitvoering van de prioriteitenlijst."²

Wat de laatste twee thema's betreft berekende het Federaal Planbureau (DC2019) de middellange termijn uitstoot van broeikasgassen en fijn stof van mobiliteitsmaatregelen alsook de totale CO₂-uitstoot door de Belgische elektriciteitssector van de in de verkiezingsprogramma's voorgestelde energieprioriteiten.

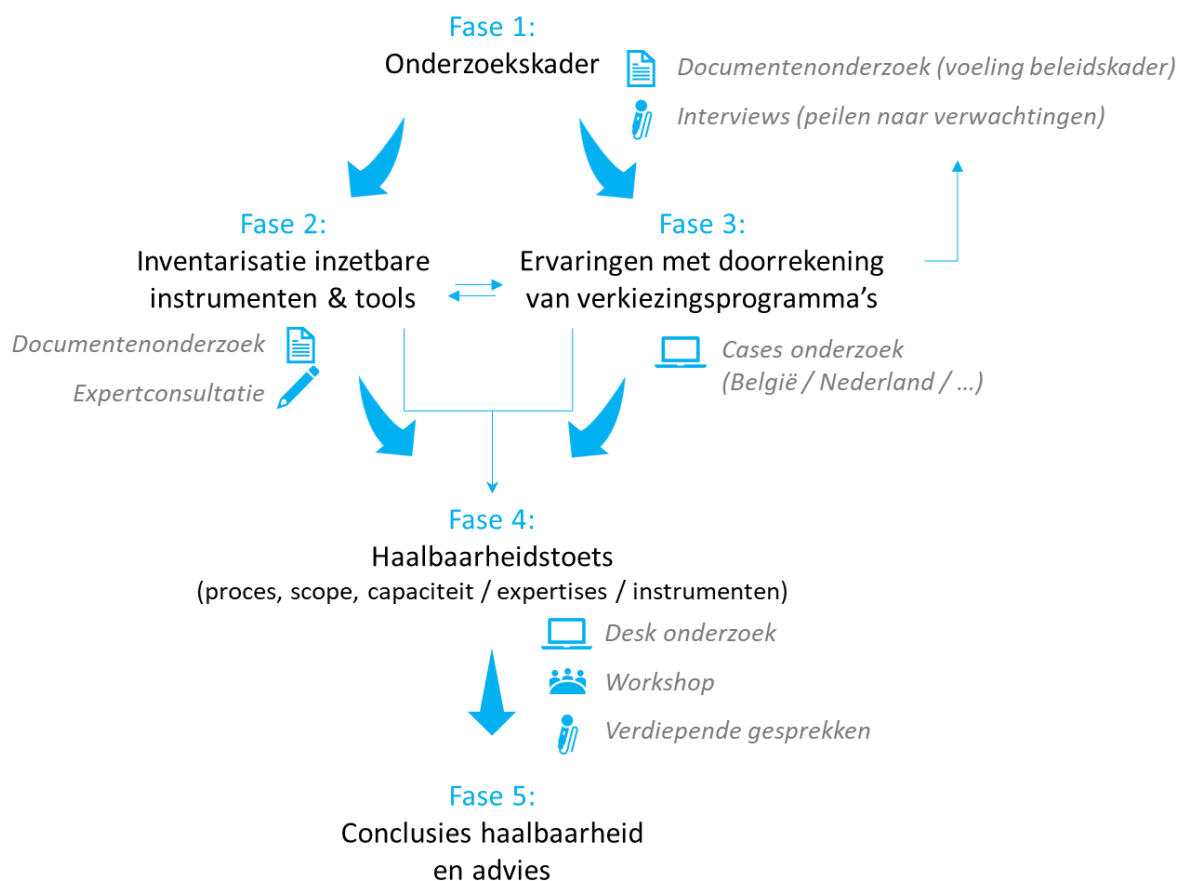
¹ Federaal Planbureau (2019) Doorrekening, Chiffre 2019, https://www.dc2019.be/index_nl.html (opgehaald 03-06-2019).

² Zie Kruispuntbank Wetgeving http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&cn=2014052237&table_name=wet (opgehaald 03-06-2019). Deze wet werd aangepast wat betreft scope en uitvoeringstermijnen door de wet van 30 juli 2018 die ook een evaluatie voorziet http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=nl&la=N&table_name=wet&cn=2018073055 (opgehaald 03-06-2019).

2 AANPAK VAN HET ONDERZOEK

Het onderzoek is opgedeeld in vijf fasen die elk een specifiek onderdeel van de puzzel aanleveren om tot gedegen antwoorden op de hoger gestelde onderzoeksvragen te komen. De samenhang tussen de verschillende fasen wordt in Figuur 1 weergegeven.

Figuur 1: Samenhang tussen de vijf fasen van het onderzoek

Bron: IDEA Consult en KENTER

We bespreken elk van de opeenvolgende fasen hieronder in meer detail.

- Fase 1: in deze fase werd het **onderzoekskader** scherp gesteld met de peiling naar de verwachtingen van de betrokkenen, voornamelijk de politieke partijen omtrent een doorrekening van de verkiezingsprogramma's. In deze fase werd tevens een analyse van de verkiezingsprogramma's gemaakt op het vlak van thema's die door het beleidsdomein Omgeving worden afgedekt. Op die manier werd niet alleen een inzicht verkregen op inhoudelijk vlak, maar tevens over vorm, context en wijze waarop de Omgevingsthema's in partijprogramma's naar voor komen. Ofschoon aanvankelijk de mogelijkheid werd open gehouden om deze oefening met verkiezingsprogramma's van 2014 uit te voeren, werd beslist de verkiezingsprogramma's van 2019 te analyseren en dit voor de zes partijen die in het Vlaams Parlement zijn vertegenwoordigd: CD&V, Groen, N-VA, Open VLD, sp.a en Vlaams Belang. De meeste van deze verkiezingsprogramma's werden vrij laat in het projecttraject ter beschikking

gesteld wat ons noodzaakte de timing van het project aan te passen en ook de analyse later uit te voeren dan oorspronkelijk gepland. Doch hiertegenover staat het voordeel dat de inhoud van de studie meer relevant is voor de voorbereiding van een doorrekening tijdens de nieuwe legislatuur 2019-2024 en voor de implementatie tegen de volgende verkiezingen in 2024. De resultaten van Fase 1 worden in delen 4.1 en 4.2 van dit rapport voorgesteld.

- Fase 2: inventariseerde de mogelijk inzetbare **instrumenten en rekentools** die voor een doorrekening van Omgevingsthema's zouden kunnen gebruikt worden. Het doel was niet een exhaustieve lijst van modellen en instrumenten in Vlaanderen te bekomen, maar een basislijst van instrumenten die gegeven de veel voorkomende Omgevingsthema's in de verkiezingsprogramma's nuttig kunnen zijn. Deze inventarisatie bouwt voort op de interne bevraging van Statistiek Vlaanderen en vult deze verder aan. De eigenschappen van de rekentools en modellen werden in kaart gebracht alsook de organisaties die deze ontwikkelden, onderhouden en gebruiken. Deze fase resulteerde in een longlist van instrumenten die in fase 4 bij de haalbaarheidsanalyse als input werd gebruikt.
- Fase 3: bracht de reeds bestaande ervaringen over doorrekeningen van verkiezingsprogramma's in kaart aan de hand van **drie gevalstudies**:
 - De doorrekening van het Planbureau voor de Leefomgeving in Nederland (2017).
 - DC2019 van het Federaal Planbureau;
 - Rekening '14;

De gevalstudies gaan dieper in op de ervaringen qua scope, proces en middelen, alsook de uitdagingen waarvoor de uitvoerders stonden en de belangrijkste lessen voor toekomstige doorrekeningen door de Vlaamse Overheid. De resultaten van de gevalstudies worden voorgesteld in hoofdstuk 3.

- Fase 4: vormde de kern van het onderzoek met de feitelijke **haalbaarheidstoets** waarbij de resultaten van fasen 1, 2 en 3 werden samengebracht. Meer specifiek werden de resultaten op vlak van verwachtingen, meest voorkomende Omgevingsthema's (fase 1) gekoppeld en vergeleken met de resultaten van de inventarisatie van instrumenten en rekeningtools (fase 2) en dit op basis van een set van belangrijke criteria en aandachtspunten die naar voor kwamen uit de analyse van de gevalstudies (fase 3). Eerst werd intern een aanzet van haalbaarheidstoets uitgewerkt. Hieruit kwamen twee mogelijke scenario's van doorrekeningen naar voor. Deze resultaten werden vervolgens in een werksessie met leden van de stuurgroep en experts besproken, verfijnd en gevalideerd en dit telkens voor scope (thema's), proces, en middelen.
- Fase 5: op basis van de resultaten van fase 4 werden de meest haalbare opties voor een doorrekening van verkiezingsprogramma's vertaald naar **aanbevelingen** voor de voorbereiding en uitwerking richting 2024.

Voor deze studie werd gebruikt gemaakt van verschillende informatiebronnen en onderzoeksmethoden. Tabel 2 geeft een overzicht van welke methode we voor elk van de bovenstaande fasen toegepast hebben.

3 GEVALSTUDIES

Doorrekeningen van verkiezingsprogramma's voor Omgevingsthema's worden behalve in Nederland en nu voor het eerst in België (voor een beperkt aantal aspecten) niet op systematische wijze in andere landen uitgevoerd. In enkele landen heeft men interesse (bv. Canada, Spanje) of heeft/had men ook de intentie om een doorrekening te introduceren (bv. UK) of beschikt men over een systeem van doorrekening, maar betreft het dan vooral de macro-economische impacts (bv. Australië, Ierland, Frankrijk). Andere doorrekeningen van effecten van verkiezingsprogramma's op leefomgevingsthema's zijn tot nu toe niet bekend.

We gingen langs bij het Planbureau voor de Leefomgeving in Nederland, bij het Federaal Planbureau in België en bij de KU Leuven voor Rekening '14.

3.1 PLANBUREAU VOOR DE LEEFOMGEVING NEDERLAND

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) is het nationale Nederlandse instituut voor strategische beleidsanalyses op het gebied van milieu, natuur en ruimte. Het PBL draagt bij aan de kwaliteit van de politiek-bestuurlijke afweging door het verrichten van verkenningen, analyses en evaluaties waarbij een integrale benadering vooropstaat. Het PBL verricht zijn beleidsgericht onderzoek gevraagd en ongevraagd, onafhankelijk en wetenschappelijk gefundeerd.

In januari 2018 gingen we in gesprek met Hans Hilbers, Programmaleider Verkeer en Vervoer van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Hij was projectleider van de meest recente 'Analyse van de Leefomgevingseffecten in 2017³' in Nederland, waar de programma's van zeven Nederlandse politieke partijen werden doorgerekend. Het interview werd afgenomen in Den Haag, in aanwezigheid van VPO.

Sinds 1986 rekt in Nederland het Centraal Planbureau (CPB), het nationaal instituut voor economische beleidsanalyse met als kerntaak het maken van economische prognoses en analyses, systematisch de verkiezingsprogramma's van Tweede Kamerpartijen voorafgaand aan de verkiezingen en het afgesloten regeerakkoord na de verkiezingen door. Er werden al negen doorrekeningen uitgevoerd. De focus ligt op financieel-economische effecten. De doorrekening is niet wettelijk verankerd maar gebeurt op vrijwillige basis (op vraag van politieke partijen). Sedert 2010 zorgt het Planbureau voor de Leefomgeving voor de 'groene' doorrekening van de verkiezingsprogramma's (effecten op milieu, natuur, energie, klimaat), voorheen (sinds 1994) gebeurde dat door het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en het Milieu en Natuurplanbureau (MNP). Er werd al zeven keer doorgerekend voor leefomgevingseffecten. De doorrekening van leefomgevingseffecten gebeurt eveneens op vrijwillige basis. In 2010 en 2012 gebeurden de doorrekeningen door CPB en PBL gekoppeld. Sinds 2017 maken beide planbureaus afzonderlijke analyses en publicaties maar met onderlinge afstemming om inconsistenties te voorkomen, zowel bij de ingediende maatregelenpakketten, als bij de raming van de kosten en

³ De publicatie 'Analyse Leefomgevingseffecten – Verkiezingsprogramma's 2017-2021' is beschikbaar op de website van PBL <https://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/pbl-2017-analyse-leefomgevingseffecten-verkiezingsprogramma's-2568.pdf>

3.1.1.2 Dubbel leereffect

Het effect van doorrekeningen in het algemeen bij politieke partijen is dubbel:

- Enerzijds kunnen partijen minder met vage verkiezingsbeloften afkomen omdat ze vertaald moeten worden in concrete maatregelen. De doorrekeningen hebben een ‘hygiënische werking’ op het politieke debat;
- Anderzijds kunnen de politieke partijen de doorrekeningen gebruiken om tot een bijsturing van hun programma te komen, er zit een leertraject in. De doorrekeningen lijken ook een rol te spelen in het veranderen van de mindset van politici, burgers en bedrijfsleven voor lange termijn visies (en nodige transitie) en het stimuleren van visievorming over nodige investeringen, R&D, institutionele en financiële vernieuwingen.

3.1.2 Scope van de doorrekening

3.1.2.1 Drie thema’s

Voor de effecten op de leefomgeving werden drie thema’s doorgerekend (mobiliteit en bereikbaarheid, landbouw en natuur, energie en klimaat). De keuze voor deze thema’s is gebeurd op basis van de berekenbaarheid, omdat ze politiek en maatschappelijk relevant zijn voor de bedoelde regeerperiode, omdat ze het terrein van de leefomgeving behoorlijk afdekken en omdat de doorrekening uitvoerbaar was binnen de beschikbare analyseperiode. Effecten op woningmarkt of luchtkwaliteit werden bijvoorbeeld niet meegenomen. Voor elk thema zijn een aantal indicatoren bepaald.

3.1.2.2 Sterke sturing

De doorrekening in Nederland is niet gebaseerd op de teksten van de partijprogramma’s. Er worden pakketten van maatregelen aangeboden waaruit de politieke partijen maatregelen ter doorrekening kunnen kiezen.

Soms komen de gekozen pakketten niet overeen met de verkiezingsprogramma’s. Het is dan aan de pers om dit te interpreteren en uit te zoeken. Het is wel de verantwoordelijkheid van de politieke partijen om correcte en dezelfde pakketten door te geven aan CPB én PBL. Beide instituten houden wel contact om te bewaken dat er consistentie is tussen beide doorrekeningen (dat er met dezelfde inputgegevens wordt gewerkt).

De keuze van de thema’s en de indicatoren moet weloverwogen gebeuren. Bijvoorbeeld het effect op de files is een duidelijke indicator maar ‘bereikbaarheid’ is meer dan alleen files oplossen dus er moeten bijkomende indicatoren bedacht worden en deze moeten eerlijk zijn. De publicaties in de reeks ‘Kansrijk beleid’ helpen om de partijen mee te krijgen. In de periodes tussen de verkiezingen is het van belang dat iedereen nadenkt over geschikte indicatoren, dan kan er beter tegemoet gekomen worden aan de verschillende zienswijzen. Men moet zich uiteraard aan een aantal basisregels houden. Er kan enkel doorgerekend worden wat in de regeerperiode gerealiseerd kan worden. Hetgeen in Europa gebeurt telt niet mee, ook niet hetgeen na de regeerperiode zal gebeuren. Hier kunnen afwijkende visies over bestaan. Het PBL bekijkt telkens hoe ze kunnen of moeten meebewegen met deze verschillende visies. Vooral bij het klimaatbeleid bleek dit bij de laatste doorrekening een kwestie. Ook het landbouwbeleid wordt in grote mate Europees bepaald. Bepaalde partijen vinden bijvoorbeeld niet dat Nederland binnen Europa het voortouw moet nemen op vlak van klimaat. Er wordt dan gevreesd dat andere EU-landen hun uitstoot laten stijgen omdat Nederland extra zijn best heeft gedaan. Dit wordt het zogenaamde waterbedeffect

3.1.2.5 Keuze van indicatoren

Het is in verband met de indicatoren sowieso van belang om tot een slimme lijst te komen, die voldoende recht doet aan de belangrijkste aspecten en effecten op de leefomgeving maar die ook de doorrekening niet te complex maakt en behapbaar houdt. Ook moet er voldoende kennis zijn over mogelijke effecten. Voor natuur en landbouw is zo bijvoorbeeld het effect op natte natuur (aquatische biodiversiteit) niet doorgerekend. Het PBL kan natuurlijk bogen op een lange ervaring. Het is van belang te vertrekken van zekerheden. Maar er moet voldoende ruimte en discussiemogelijkheid zijn om nieuwe inzichten telkens mee te nemen.

Het blijft telkens een moeilijke evenwichtsoefening om de thema's en indicatoren voldoende te operationaliseren, om aan de eisen van de politieke partijen inzake de actualisatie van de modellen en inputgegevens te voldoen, maar ze toch niet voor verrassingen te stellen. Om de ca. vier jaar is er ook rekening te houden met nieuwe modelversies, maar als er nog niet voldoende zekerheid is over de gevoeligheid van de nieuwe versie dan is het niet aangeraden om vlak voor een nieuwe doorrekeningronde met die nieuwe versie te werken.

Het blijft een moeilijke puzzel om telkens te beslissen welke nieuwe inzichten nog meegenomen kunnen en moeten worden 'tijdens de wedstrijd'. Een recent voorbeeld was het meenemen van de effecten op de nationale CO₂-emissie en ook op de mondiale CO₂-emissies. Voor kernthema's⁶ en -indicatoren zijn kernmodellen ter beschikking, verder zijn er diverse 'Excel'-berekeningen omheen.

3.1.2.6 Sociaal en Cultureel Planbureau

Het starten met een doorrekening is altijd een lastig moment. Er wordt verwezen naar het SCP (Sociaal en Cultureel Planbureau) in Nederland, die huiverachtig stonden ten opzichte van een doorrekening. Zij hebben een andere rol, bij hen gaat het om een globale analyse van een aantal maatschappelijke kwesties en de effecten van verschillende beleidsopties voor verschillende groepen van burgers, geen echte doorrekening. Maatschappelijke cohesie bijvoorbeeld is niet cijfermatig te berekenen. Politieke partijen vinden een kwalitatief waardenverhaal over het algemeen best spannend (ze gaan hier graag over in discussie). Het SCP is hierdoor kwetsbaarder. Belangrijk is dat een planbureau voldoende gezag heeft en als scheidsrechter kan optreden in discussies.

3.1.2.7 Geografische afbakening

De doorrekening in Nederland gaat over het nationale niveau. Er is daar geen behoefte om meer regionale doorrekeningen uit te voeren. Dit speelt minder in Nederland dan in België, het is bovendien niet uitvoerbaar in de korte doorlooptijd van de doorrekening⁷). Een aantal effecten zit er omwille van de korte tijd ook niet in (bv. woningmarkt, luchtkwaliteit, ...). Met betrekking tot luchtkwaliteit zijn wel uiteindelijk enkele tekstuele uitspraken over NO_x in de tekst toegevoegd. Er werden echter geen berekeningen uitgevoerd. Andere emissieberekeningen werden ook niet voorzien. Er is meestal niet voldoende zekerheid waar de depositie precies zal plaatsvinden, waar komen er wegen bij? Er is gewoon te weinig tijd om al deze effecten door te rekenen, dit vraagt nog meer inspanningen. In Vlaanderen kan een regionale verkeersproblematiek (denk aan Antwerpen) wel een nationaal thema in de verkiezingen worden. Ook de kwestie in verband met rekeningrijden zou eventueel een niet-nationaal thema kunnen zijn.

⁶ Kernthema's in de doorrekening van 2017 waren: mobiliteit & bereikbaarheid, energie & klimaat en natuur & landbouw.

⁷ Voor de doorrekening 2017 werd de startnota op 3 oktober 2016 gepubliceerd, de politieke partijen dienden hun voorlopige plannen in op 31 oktober en de doorrekening door PBL werd op 16 februari 2017 gepubliceerd.

de oefening te complex en te ingewikkeld geworden was). Het CPB rekent enkel nog budget- en koopkrachteffecten door, het PBL nog drie thema's.

Sinds vorige doorrekening (2017) worden twee aparte publicaties uitgegeven (CPB: Keuzes in Kaart en PBL: Analyse leefomgevingseffecten). De berekeningen van het PBL geven wel input aan de doorrekeningen van het CPB. De pers wordt op dezelfde dag ingelicht. Vorige keer werd er 1 (dik) boek gepubliceerd. De effecten op de leefomgeving waren toen onderdeel van de CPB-publicatie en kregen minder aandacht.

3.1.3.3 Contact via parlementsleden

Het contact met de politieke partijen in Nederland verloopt eerder rechtstreeks met de parlementsleden. In Vlaanderen heeft elke politieke partij een eigen studiedienst. In Nederland is dit niet zo specifiek. Elke partij heeft wel een Stichting maar die spelen geen belangrijke rol bij de doorrekening. In Nederland is er natuurlijk al een lange traditie met doorrekeningen bij de politiciers.

3.1.3.4 Eenvoud siert

Het PBL merkt op dat er, om het geheel van de doorrekening hanteerbaar en behapbaar te houden, zowel voor de politieke partijen als voor de planbureaus, soms met vrij simpele modellen gewerkt wordt. Men is ook wel goed vertrouwd met de rekenregels die (voornamelijk bij het CPB) gebruikt worden. De partijen weten goed hoe ze er mee kunnen omgaan. Het ligt nog iets moeilijker bij de berekeningen die door het PBL gebeuren.

3.1.3.5 Actieve voorlichting van de pers

De pers wordt via een typisch proces (via de website) op de hoogte gebracht van het proces en de resultaten van de doorrekening. Zij krijgen ook een technische briefing. Er wordt aan actieve voorlichting gedaan, nog meer bij PBL dan bij CPB. Zeker in verband met het 'klimaatkonijn' (de kwalitatieve transitie-indicator) in de afgelopen doorrekening, was dat noodzakelijk. Bij de rapportage/publicatie op de website wordt veel aandacht besteed aan heldere en overzichtelijke resultaten (grafieken, infografieken).

3.1.3.6 Externe partners

De ministeries in Nederland spelen geen rol tijdens de doorrekeningen, daarmee wordt geen overleg gepleegd. De planbureaus in Nederland worden onafhankelijker geacht. Wel wordt gebruik gemaakt van de rekenmodellen van de ministeries. Die modellen zijn ook in gebruik voor andere analyses. Het is belangrijk om de **modellenstrategie** ook op de doorrekeningen te enten, het is slim om dit te combineren. In Vlaanderen zit VPO ingebed in een ministerie. Tijdens de doorrekening wordt soms beroep gedaan op externe consultants, die worden dan tijdelijk PBL'er. Vertrouwelijkheid en onafhankelijkheid zijn hierbij belangrijke aandachtspunten. In Nederland werd op een bepaald moment een berekening (in verband met voedsel/landbouw) door de Universiteit Wageningen uitgevoerd. Wanneer op derden beroep gedaan wordt, moeten goede afspraken gemaakt worden over vertrouwelijkheid.

Tijdens de doorrekening kunnen maatregelen nog wijzigen. Er dient dus voldoende aandacht te gaan naar interactie-effecten. PBL en CPB werken onafhankelijk van elkaar maar dienen tijdens het proces voldoende af te stemmen.

om hun prioriteiten te bepalen. Na de indiening is er wel overleg met het FPB om eventuele aanpassingen te doen. De doorrekening biedt ook geen volledig budgettair plaatje. Partijen kunnen immers zelf kiezen of ze ook inkomsten koppelen aan hun uitgaven, of niet. De wet van 22 mei 2014 voorzorg een afbakening op basis van overleg met het FPB. Uiteindelijk werd met de wetwijziging van 2018 een beperking van het aantal prioriteiten opgelegd. Elke prioriteitenlijst omvat minimaal drie en maximaal vijf prioriteiten.

Deze afbakening laat nog altijd veel ruimte voor een groot aantal maatregelen. Er wordt immers niet gespecificeerd hoeveel maatregelen er onder elke prioriteit vallen. In totaal berekende het FPB tijdens DC2019 meer dan 300 maatregelen. Als we rekening houden met herberekeningen en teruggetrokken maatregelen zal het aantal rond de 500 liggen. Dit betekent dat de partijen gemiddeld een kleine 40 maatregelen indienden.

3.2.2.3 Inhoudelijke afbakening vooral door beperkingen van modellen

De doorrekening omvat socio-economische thema's zoals koopkracht, werkgelegenheid, overheidsfinanciën en sociale zekerheid. Er wordt echter verder gegaan, met ook aandacht voor de impact van de maatregelen op leefmilieu en mobiliteit. De inhoudelijke afbakening is dus heel breed.

In de wetgeving wordt niet thematisch afgebakend welke maatregelen kunnen worden ingediend. Partijen kunnen dus inhoudelijk heel uiteenlopende prioriteiten laten doorrekenen. Er wordt wel aangegeven welke effecten worden doorgerekend, namelijk de gevolgen en de inherent verbonden impact op de thema's die hierboven werden aangegeven.

De precieze invulling van de inhoudelijke afbakening gebeurde initieel in overleg met de parlementaire werkgroep Politieke Partijen. In 2018 werd dit overleg verdergezet met de contactpersonen van de politieke partijen. Dit waren hoofdzakelijk vertegenwoordigers uit de studiediensten. Deze afstemming bleek beter geschikt voor het uitklaren van meer technische discussies.

Bij de inhoudelijke afbakening was er geen onderlinge afstemming tussen de politieke partijen. Het Federaal Planbureau stuurde ook niet in welke maatregelen konden worden doorgerekend. Dit zorgde ervoor dat de maatregelen van de politieke partijen niet onderling vergelijkbaar zijn, wat meteen een belangrijke beperking was van DC 2019.

De capaciteit van de modellen vormen wel een inherente afbakening van de oefening:

- De ingediende maatregelen moeten immers aansluiten bij de domeinen waarvoor het FPB modellen ter beschikking heeft;
- Modellen zijn per definitie een vereenvoudigde voorstelling van de werkelijkheid, waardoor ze nooit alle effecten van een maatregel kunnen weergeven. Ze kunnen ook alleen kwantificeerbare aspecten duiden;
- Maatregelen die een systemische verandering op het oog hebben, kunnen niet in de modellen ingepast worden.

Het risico bestaat ook dat politieke partijen bewust misbruik maken van de beperkingen van modellen.

De timing zag er als volgt uit:

- X-115 (31 januari 2019): laatste moment voor het indienen van de maatregelen door partijen, inclusief een eerste budgettaire raming.
- X-75 (12 maart 2019): voorlopige versie van de doorrekening doorgeven aan partijen. De partijen hebben één week om te reageren.
- X-65 (22 maart 2019): (geen wettelijke datum, maar afspraak met partijen) start bilateraal overleg met de partijen om opmerkingen te verwerken en resultaten te duiden.
- X-45 (11 april 2019): laatste dag voor opmerkingen en interactie met partijen. Na deze datum stoppen contacten met partijen.
- X-30 (26 april 2019): publicatie van resultaten op de website van het FPB

Het aantal dagen is een realistisch compromis tussen de werking van de politieke partijen en de tijd die het FPB nodig heeft. Veel vroeger van start gaan is voor politieke partijen heel moeilijk, omdat ze nog onvoldoende zicht hebben op de prioriteiten voor de verkiezingen.

Een aandachtspunt is wel de tijdsverdeling tussen de politieke partijen en het FPB tijdens het proces. Terwijl het FPB maar 40 dagen hebben om de eerste doorrekening te maken, hebben de partijen 30 dagen om daarop te reageren.

3.2.3.4 2 fasen

Er zijn twee grote fasen in het proces:

- Aan de politieke partijen wordt gevraagd om zelf een budgettaire raming te geven van hun maatregelen. Het FPB valideert deze raming.
- Het planbureau analyseert de impact van de voorgestelde maatregelen op een reeks economische indicatoren.

Deze rolverdeling verplicht de partijen na te denken over de modaliteiten van de maatregelen. Het is ook voor een stuk gegroeid uit de geschiedenis van de doorrekening (zie historiek), waarbij de partijen in de initiële voorstellen zelf instonden voor de doorrekening.

De eerste fase, met de budgettaire raming door de partijen, gebeurt op basis van een template door het FPB. De volledige template vindt u in bijlage. Concreet wordt volgende informatie opgevraagd bij de partijen:

- Beschrijving van de maatregel
- Beleidsniveau waaronder de maatregel valt
- Technische modaliteiten
- Tijdschema voor de uitvoering van de maatregel
- Raming van de budgettaire impuls. Iedere partij moet aangeven hoe ze dat bedrag heeft berekend. Deze informatie blijft tijdens de doorrekening vertrouwelijk.

Het FPB controleert deze ramingen door de partijen. Bij conflicterende resultaten wordt contact opgenomen met de betreffende partij. De eindbeslissing ligt bij het FPB. Wanneer het voor het FPB technisch onmogelijk is om zelf de budgettaire raming te valideren, wordt de raming van de partij gebruikt. Dit werd wel telkens aangegeven in de communicatie.

De tweede fase omvat de effectieve doorrekening van de budgettaire impuls in de modellen. Hiervoor wordt telkens een basisscenario berekend, met daarop het afwijkende effect veroorzaakt door de maatregel. Het FPB combineert meerdere modellen (zie verder) om een zo volledig mogelijk resultaat te berekenen.

- De impact op de **koopkracht** wordt berekend met het EXPEDITION-model. Het model is een verfijning van de aanpak bij Rekening '14, en gebruikt administratieve gegevens voor een representatieve steekproef van de volledige Belgische bevolking.
- De **macro-economische effecten op lange termijn** en vanuit een aanbodperspectief worden berekend met het QUEST III model.
- De impact op de **mobiliteit** wordt berekend met PLANET. Het is een transportmodel dat ook een beeld geeft van externe kosten zoals milieu- en congestiekosten.
- De impact op het **elektriciteitsnetwerk** wordt berekend met CRYSTAL SUPER GRID. Dit is een energiemodel dat ook wordt toegepast door de Europese Commissie.

Om bruikbaar te zijn voor de doorrekening moeten de modellen aan twee duidelijke basisvoorwaarden voldoen:

- Ze moeten in staat zijn om basisscenario's te ontwikkelen (het zogenaamde Business as Usual of BaU scenario);
- Het moet mogelijk zijn om causale verbanden en interrelaties tussen variabelen te vatten (om afwijkingen van BaU te kunnen simuleren en vanuit het model te kunnen duiden waarom een bepaald effect zich voordoet).

3.2.4.3 Budgetten en mankracht

Bij het FPB werden ongeveer 60 mensen ingezet bij de doorrekening, weliswaar niet allemaal voltijds. Er werden ook extra middelen voorzien voor de oefening. Sinds 2017 beschikt het FPB ook over 8 extra medewerkers. Het is duidelijk dat dit een omvangrijke oefening is. De scope die werd gehanteerd in de wetgeving gaat dan ook heel breed, zowel inhoudelijk als qua aanpak. Dit brengt heel wat coördinatie- en rekenwerk met zich mee.

Er moeten ook heel veel verschillende rollen worden opgenomen:

- Thematische experten;
- Modelexperten;
- 13 SPOC's, die niet direct betrokken mogen zijn bij de berekening, maar die er wel voldoende nabijheid moeten mee hebben;
- Informaticacel: bv. ontwikkelen van de website en de visualisering. Het FPB ontwikkelde ook een tool om de interne workflow te organiseren. Vergelijk het met een 'track&trace' systeem, waarbij er steeds een overzicht is van de fase waarin de maatregelen zich bevinden.
- Redactioneel team;
- Stuurgroep.

3.2.4.4 Samenwerking om de capaciteit te versterken

De wet van 22 mei 2014 laat ruimte voor samenwerking met externe partners. Er zijn ook een aantal interessante partners. Zo werd met Rekening '14 bij de KU Leuven verder kennis uitgebouwd over beleidsrelevante modellering. In de praktijk was samenwerking echter heel moeilijk te realiseren doordat:

- Er geen extra budget voorzien was voor samenwerking;
- Het moeilijker zou zijn om vertrouwelijkheid te garanderen als er met externe partners werd samengewerkt. Hoe groter het aantal stappen en betrokken partijen, hoe groter de kans dat er iets uitlekt;

4 HAALBAARHEID DOORREKENING

VERKIEZINGSPROGRAMMA'S OP OMGEVINGSTHEMA'S

Haalbaarheid kan in deze beschouwd worden als een balans tussen wat wenselijk is voor de doorrekening en van wat realiseerbaar is op vlak van thema's, processen en middelen. Zowel het wenselijke als het mogelijke werden in deze methodische verkenning naar de haalbaarheid van een doorrekening van verkiezingsprogramma's onderzocht. Hiernavolgend geven we eerst de bevindingen van de politieke partijen weer op basis van interviews over hun visie, verwachtingen en ervaringen met doorrekeningen, in het bijzonder DC2019. Vervolgens geven we de resultaten weer van de analyse van de huidige verkiezingsprogramma's met als belangrijkste resultaat de identificatie van de meest voorkomende Omgevingsthema's. Vervolgens presenteren we de inventarisatie van rekentools alsook de selectie van modellen die het meest aangewezen lijken om binnen de nieuwe legislatuur de doorrekening voor te bereiden en uit te voeren. De afstemming van wensen qua thema's, processen en middelen met de mogelijkheden op middellange termijn (5 jaar) resulteerde in de formulering van twee mogelijke doorrekeningpistes die in het laatste deel van dit hoofdstuk in detail worden toegelicht.

4.1 BEVINDINGEN INTERVIEWS POLITIEKE PARTIJEN

In maart en april 2019 interviewden we vijf politieke partijen (Open Vld, CD&V, sp.a, Groen en Vlaams Belang). Op het moment van de interviews waren de resultaten van de doorrekening DC2019 nog niet gekend. De resultaten van deze interviews moeten dan ook vanuit dit perspectief gelezen worden. N-VA gaf aan pas na de verkiezingen beschikbaar te zijn voor een interview¹⁵.

De bedoeling was te peilen naar de algemene verwachtingen van de politieke partijen over de eventueel geplande doorrekening van omgevingseffecten en te polsen naar hun ervaringen tot nu toe met de doorrekening van de economische effecten door het Federaal Planbureau.

De gesprekken vonden plaats met een of enkele leden van de studiediensten van de betrokken politieke partijen, die ook de unieke contactpersonen waren die momenteel de lopende doorrekening van het Federaal Planbureau opvolgen.

We beschrijven hieronder de synthese van hun input.

4.1.1 Ervaringen politieke partijen met doorrekening Federaal Planbureau

De partijen namen een eerder afwachtende en (licht) wantrouwende houding aan ten opzichte van de lopende doorrekening van het Federaal Planbureau. Nochtans behoorde de helft van de geïnterviewde partijen tot de meerderheid die besliste om de doorrekening uit te voeren. Hun twijfels waren dan ook niet fundamenteel, maar veel meer over de vorm van de uitvoering. Dit illustreert het belang van de concrete invulling van dergelijke doorrekening. De algemene teneur was dat 'the proof of the pudding is in the eating'.

Er zijn wel al een aantal duidelijke bezorgdheden bij de geïnterviewde politieke partijen:

¹⁵ Op het moment van de verkiezingen (26-05-2019) was deze onderzoeksfase al afgerond. Dit interview werd dan ook niet meer uitgevoerd.

Aan elk concreet beleidsvoorstel kennen we een thematisch label toe. Dit betekent dat we niet ieder woord in de tekst labelen, maar enkel de meest concrete uitwerking van de ambitie. We categoriseren bijvoorbeeld niet de overkoepelende ambitie voor een 'groenere economie' onder het gelijknamige label, maar wel de onderliggende maatregelen zoals het invoeren van een CO₂-taks.

We hanteren de thematische labels op basis van de verschillende beleidsthema's binnen het departement Omgeving (weergegeven in tabel 1). Deze onderverdeling laat ons toe om de link te maken tussen de thema's en de verschillende instrumenten.

4.2.2.3 Pragmatische insteek

De labels zijn echter geen strikte categorisering. Eén maatregel die gaat over groene stroom in sociale woningen kan bijvoorbeeld zowel onder de labels 'sociaal wonen', 'wonen' als 'energie' en 'klimaat' vallen. Maatregelen die op meerdere plaatsen in het programma herhaald worden, krijgen ook opnieuw een label toegekend. De bedoeling is immers vooral om het gewicht dat partijen aan een thema geven in te kunnen schatten en om de link met de beschikbare berekeningsinstrumenten te maken. Daarbij is het van belang om de beleidsmaatregelen vanuit verschillende invalshoeken mee te kunnen nemen.

Bij het toekennen van de thematische labels spitsen we ons wel enkel toe op de directe effecten en de benoemde doelstelling van de maatregel. Als partijen bijvoorbeeld pleiten voor het verhogen van de kinderbijslag om gezinsgroei te bevorderen, krijgt dit onder onze benadering geen thematisch label. Indirect kan je nochtans argumenteren dat demografische groei een druk legt op klimaat, ruimtelijke ontwikkeling, wonen,... Dit zijn echter indirecte effecten die niet beoogd werden in de oorspronkelijke maatregel. We hanteren het criterium van directe en benoemde effecten om twee redenen:

- Het voorkomt verschillende interpretaties bij de analyse;
- Indirecte effecten worden mogelijk wel meegenomen in de modellen, maar ze vormen niet de hoofddoelstelling van de berekening. Door op directe effecten te focussen kunnen we een betere match maken met de instrumenten, die dan mogelijk wel indirecte effecten mee opnemen.

4.2.3 Vier Omgevingsthema's als rode draad

4.2.3.1 Vergelijkbaarheid van de programma's

Om de programma's van verschillende partijen aan de hand van tekstanalyse te kunnen vergelijken, moeten we goed toezien op methodologische valkuilen. Als de structuur of praktische uitwerking van de partijprogramma's onderling sterk verschilt, kunnen in de tekstanalyse uitschieters zitten. Zo kan één partij bijvoorbeeld haar programma volledig baseren op ecologische thema's met een klemtoon op concrete maatregelen. Indien dan gewoon percentages gecumuleerd worden, krijgen we een vertekend beeld.

We lossen dit methodologisch op door waardes toe te kennen aan de vaakst voorkomende thema's binnen het verkiezingsprogramma per partij. Het vaakst voorkomende thema bij een partij krijgt de waarde vijf, het tweede vaakst voorkomende waarde 4, enz. Op deze manier krijgt iedere partij vijf 'prioritaire' thema's. Daarna gaan we op zoek naar de thema's met de hoogste score over de partijen heen.

genoemd als prioriteiten. Aanvullend werd door een aantal partijen ook het belang van ruimte benadrukt, maar dit komt minder expliciet naar voor in verkiezingsprogramma's.

Er zijn binnen de thema's wel verschillen tussen de politieke partijen. Zo staat bij alle partijen klimaat bij de 2 vaakst genoemde thema's, behalve bij Vlaams Belang. Daar lag de klemtoon op wonen. CD&V schoof dan weer het Omgevingsthema leefkwaliteit als verkiezingsthema naar voor, maar dit werd niet door andere partijen opgepikt.

4.2.4 Van verkiezingsprogramma's naar doorrekenbare maatregelen

4.2.4.1 Inhoudelijke diversiteit

We bakenden de vier meest prominente omgevingsthema's af, namelijk energie, klimaat, groene economie en wonen. Op basis van de interviews met partijen kunnen we hier ruimte nog aan toevoegen. Ondanks deze focus zien we nog een brede inhoudelijke waaier aan concrete maatregelen, zowel binnen als tussen politieke partijen:

- Binnen een partij wordt er bijvoorbeeld bijna altijd ingezet op verschillende beleids- en actieniveaus. Dit zorgt al voor een grote scope in het soort maatregelen en het mogelijk effect ervan. We passen dit bij wijze van illustratie toe op het thema klimaat. Zo verwijzen verschillende partijen naar de Europese doelstellingen tegen 2030 als kapstok voor hun klimaatmaatregelen. Op federaal niveau formuleren partijen maatregelen over het al dan niet sluiten van kerncentrales. Vlaams wordt dan weer gekeken naar de inplanting van windturbines of het energiezuinig maken van woningen. Lokaal krijgt dit een uitwerking in burgemeestersconvenanten, circulatieplannen, goede praktijken uitwisselen,...
- Tussen de zes onderzochte partijen zijn er ook grote verschillen in de richting van de maatregelen, de aanpak van uitdagingen of de inhoudelijke klemtonen. Naar doorrekening toe zijn sterk vergelijkbare maatregelen met een tegengestelde richting relatief eenvoudig uit te werken. Zo kan het afschaffen van of het investeren in kerncentrales op federaal niveau uitgezet worden tegen een basisscenario waarin de huidige kerncentrales worden behouden. In de manier waarop hiermee Vlaams wordt omgegaan zitten echter heel veel verschillen in soorten maatregelen, gaande van investeringsfondsen in nieuwe technologieën tot het verminderen van het energieverbruik. De meeste partijen combineren een aantal van dit soort maatregelen, maar met verschillende klemtonen.

4.2.4.2 Vormelijke afbakening

Door de inhoudelijke diversiteit binnen de afgebakende thema's is het van belang om duidelijke vormvereisten voorop te stellen aan de maatregelen. De overgrote meerderheid van de maatregelen die in verkiezingsprogramma's staan, zijn niet direct door te rekenen doordat ze vormelijk nog te vaag zijn.

Een belangrijk aandachtspunt is dat heel wat van de voorstellen in verkiezingsprogramma's eigenlijk doelstellingen zijn, en geen maatregelen. Zo geven zowel sp.a als Groen aan dat ze de opwarming van de aarde willen beperken tot 1,5°C door een minimale uitstootvermindering van 55% tegen 2030. Dit geeft aan wat ze willen bereiken (doel), maar niet hoe (maatregel). Alle andere partijen mengen ook doelstellingen en maatregelen door elkaar. Vanuit politiek-strategisch niveau is het uiteraard ook een valide keuze om de doelstelling te benadrukken. Voor een doorrekening is echter ook een maatregel nodig, die niet alleen de richting maar ook de weg ernaartoe aangeeft.

4.3 INVENTARISATIE INSTRUMENTEN EN TOOLS

Onafhankelijk van en gelijktijdig met de analyse van de verkiezingsprogramma's werd een oplisting gemaakt van in Vlaanderen beschikbare modellen en rekentools waarmee effecten van in verkiezingsprogramma's voorgestelde maatregelen zouden kunnen doorgerekend worden. Er werd in eerste instantie een (niet exhaustieve) longlist gemaakt waarin mogelijk geschikte modellen verzameld werden die ingezet zouden kunnen worden voor de grote range aan Omgevingsthema's. Daarna is een eerste selectie van een beperktere set van relevante, kansrijke modellen gemaakt waarbij rekening werd gehouden met de resultaten van de screening van de verkiezingsprogramma's. De voor- en nadelen van de geselecteerde modellen werden in beeld gebracht.

4.3.1 Algemene inventaris beschikbare instrumenten

Voor het opmaken van een algemene inventaris van beschikbare instrumenten en tools (met name modellen om omgevingseffecten door te rekenen) is vertrokken van de inventaris die in de loop van 2017 is opgemaakt op vraag van de minister-president via de Vlaamse Statistische Autoriteit (VSA). Deze inventaris, die een overzicht bevat van beschikbare modellen binnen de Vlaamse overheid (per beleidsdomein), is begin 2019 aangevuld met gegevens van VMM en Agentschap Wonen. In Bijlage 4 zijn de resultaten van die bevraging (inventaris) te vinden.

Naast de modellen die door de overheid zelf beheerd worden, zijn er nog modellen en rekentools die niet door de overheid gebruikt worden maar die eventueel ook zouden kunnen worden ingezet. Daarvoor werd een longlist samengesteld van mogelijk in aanmerking komende modellen en rekentools via gericht literatuuronderzoek en een schriftelijke bevraging van enkele externe academische actoren (universiteiten van Gent, Leuven, Antwerpen, Hasselt via de coördinatoren van de (voormalige) Steunpunten Ruimte, Milieu en Gezondheid en Duurzaam Materialenbeheer). Ook aan VITO werd gevraagd om een overzicht op te maken van door hen gebruikte en in ontwikkeling zijnde modellen. Met het Federaal Planbureau werden de mogelijkheden om het HERMREG model in te zetten voor regionale doorrekeningen besproken.

Alle gegevens werden in een longlist (werktabel) samengebracht. Er werd breed gezocht naar modellen voor alle beleidsthema's van het beleidsdomein Omgeving. Voor de meeste beleidsthema's met uitzondering van dierenwelzijn en onroerend erfgoed werden modellen gedetecteerd. Tabel 3 geeft een overzicht van de modellen die in de werktabel van de longlist zijn opgenomen.

Tabel 3 Longlist gescreende modellen/instrumenten per omgevingsthema

Thema	Naam	Toepassing	Type
Waterbeleid			
	WEISS	Waterkwaliteit, emissies naar water	Stochastisch model
	LATIS	Schade en slachtoffers door overstromingen	GIS-gebaseerd, op basis van landgebruik en overstromingsdiepte
	WKM	Water (waterkwaliteit)	Procesmodel, deterministisch
	Nemo	Water (emissies nutriënten vanuit de landbouw)	Procesmodel, ruimtelijk gedistribueerd, mechanistisch model
	Milieu Kostenmodel Water	Waterkwaliteit	
	Flood4Cast	Waterkwantiteit	Realtime overstromingsvoorspelling
	BAM	Waterkwaliteit	Deterministisch

Thema	Naam	Toepassing	Type
	SDM afval	Materiaalgebruik (deel afval)	
	CE monitor	Circulaire economie, meten voortgang naar CE	
	MOOV	Biomassa/brandstof	
	GE-FORCE	Circulaire economie - Algemeen evenwichtsmodellering	
	ELV model	Materiaalgebruik en -voorraad	
	input-output model	Algemeen economisch model	
	Levenscyclusanalyse en levenscyclus-costing (LCA/LCC)	Analyse van milieu-impacten en kosten	
Platteland en open ruimte (landbouw)			
	SELES	Landbouw, lucht, water	Evenwichtsmodel
	EMAV	NH ₃ emissies	
Klimaat			
	COSMO-CLM	Klimaatmodellering	
	Milieukostenmodel Lucht en klimaat	Mitigatie - emissiereductie	Techno-macro-economisch
	Burgemeestersconvenant inventaristool	Mitigatie	
	Burgemeestersconvenant maatregelentool	Mitigatie	
	UrbClim	Adaptatie (stedelijk hitte-eilandeffect)	Deterministisch model
Energie			
	OPEERA	Energiescenario's	
	Hernieuwbare energie-atlas	Potentiële productie HE	
	SAVER-LEAP	Energiegebruik huishoudens en emissies	Statisch model
	Belgisch TIMES model	Energiesysteemplanning	Evenwichtsmodel
	DEA	Dynamische Energie Atlas	
	EBECS/UEP	Energierenovatiecalculator gebouwbestand	
Economie			
	HERMES	Nationaal macro-economisch model	Evenwichtsmodel, korte en middellange termijn
	MALTESE	Nationaal macro-economisch model	Evenwichtsmodel, lange termijn
	HERMREG	Regionaal macro-economisch model, econometrisch model met milieumodule voor energieverbruik en CO ₂ -, CH ₄ - en N ₂ O-emissies	Evenwichtsmodel, korte en middellange termijn
Mobiliteit			
	Strategisch vrachtmodel Vlaanderen	Grote nationale en internationale goederenstromen voor de vervoerwijzen weg, spoor, binnenvaart en intermodaal vervoer	Statisch, multimodaal en geaggregeerd verkeersmodel
	Strategisch personenmodel Vlaanderen	Verkeersstromen voor wegverkeer, openbaar vervoer, fiets- en voetgangersverkeer	Statisch, multimodaal en geaggregeerd verkeersmodel
Systeem			
	Systeemmodel Vlaanderen	Demografie, Economie, Mobiliteit, Ruimte, Lucht, Landbouw, Afval, Water, Energie, Biodiversiteit ...	Dynamisch systeemmodel met kruiskoppelingen tussen thema's

(grijze rijen zijn modellen voor prioritaire thema's uit de verkiezingsprogramma's)

Uiteraard is dit geen volledig overzicht van alle bestaande modellen. Maar ze bevat een goed overzicht van een aantal frequent geciteerde en gebruikte modellen die in staat zouden moeten zijn om effecten van maatregelen uit verkiezingsprogramma's te kunnen doorrekenen. Gezien

- Wat is de rekentijd?
- Wat is de modelonzekerheid?
- Hoe gebruiksvriendelijk is het model?
- Zijn er koppelingsmogelijkheden met andere modellen?

4.3.3 De shortlist van meest aangewezen modellen

Uit bovenvermelde analyse zijn volgende kansrijke **thematische modellen** naar voor gekomen:

- ATMO-street: luchtkwaliteit en N-depositie
- UrbClim: klimaatadaptatie: hitte-eiland effecten
- Milieukostenmodel MKM lucht en klimaat: klimaatemissies, energieverbruik
- TIMES (The Integrated Markal-Efom System): energiesysteemanalyse
- Ruimtemodel Vlaanderen: ruimtelijk-dynamisch procesmodel: wijzigingen in landgebruik en ruimte-indicatoren

De geselecteerde thematische modellen zijn alle ‘state of the art’ modellen die momenteel in gebruik zijn (bijvoorbeeld door departement Omgeving of VMM) in diverse lopende projecten en toepassingen (bv. in het kader van beleidsvoorbereidend werk zoals het luchtbeleidsplan of het ruimterapport) en die (zeer) gedetailleerde analyse van thematische effecten op de omgeving mogelijk maken. Ze kaderen grotendeels binnen referentietaken (van VITO) en worden structureel onderhouden. Actualisaties of optimalisaties zijn voor alle modellen gepland of in uitvoering. Tussen nu en 2023 (wanneer de volgende verkiezingsperiode aanvangt) is er nog tijd om de modellen aan te passen, dus in principe komen al de geselecteerde modellen in aanmerking om voor een doorrekening ingezet te worden. Nadeel bij een aantal van de modellen is de soms lange(re) rekentijd (bijvoorbeeld van ATMO-street en UrbClim) en het feit dat het gebruik en de interpretatie van de resultaten (concentraties NO₂, PM₁₀, PM_{2.5}, O₃, EC, temperatuur, ... voor de genoemde modellen) meestal enkel door specifieke domeinexperten kan gebeuren.

Daarnaast is ook het **Systeem-dynamisch model Vlaanderen** (of kortweg Systeemmodel) geselecteerd als een optie voor het doorrekenen van maatregelen in verkiezingsprogramma’s. Het specifieke aan dit model is dat er systemische effecten tussen een 10-tal thema’s in beeld kunnen gebracht worden. De voordelen van het Systeemmodel zijn de hoge rekensnelheid wat interactief gebruik mogelijk maakt, het feit dat er ca. 100 beleidsrelevante indicatoren kunnen doorgerekend worden voor alle belangrijke Omgevingsthema’s (energie, mobiliteit, ruimtegebruik, natuur, landbouw, afval en materiaalgebruik, lucht, water, demografie en economie). Instelbare drivers zijn onder meer klimaat, immigratie, EU beleid, export en de olieprijs. Demografie en economie zijn endogeen in het model ingebouwd maar zijn ingesteld op de projecties van het FPB. Simulatieperiodes van 2010 tot 2050 met een tijdstap van 1 jaar zijn doorrekenbaar, het toepassingsgebied is het Vlaams Gewest en er zijn koppelingen met de thematische modellen mogelijk indien ruimtelijk detail gewenst zou zijn. Het systeemmodel leent zich ook voor een dynamische beschrijving van de impact van de verkiezingsprogramma’s (bv. tijdelijke terugval werkgelegenheid of tijdelijke afname van congestie of toename overheidsuitgaven). Andere troeven van het Systeemmodel zijn de transparante visualisatie, het feit dat effecten van het beleid in samenhang gepresenteerd worden, dat toekomstvisies objectief kunnen gekwantificeerd worden en dat onverwachte effecten van het beleid kunnen geïdentificeerd worden.

Ook de mogelijkheid om het model door meer generieke experts te laten gebruiken is een voordeel. Nadeel is dat het model nog relatief weinig uitgetest is of nog niet systematisch ingezet

In Tabel 4 is een overzicht opgenomen van de belangrijkste voor- en nadelen van de geselecteerde modellen. Alle modellen zijn door VITO ontwikkeld, de eindgebruiker is meestal de (Vlaamse) overheid.

Ook het HERMREG model¹⁶ wordt mee opgenomen maar hierbij hoort de bemerking dat het een macro-budgettaire model is ofschoon CO₂ en energieverbruik erin meegenomen worden. HERMREG is wel van belang om referentiescenario uit te tekenen en kan ook gebruikt worden om economisch/budgettaire impacts van omgevingsmaatregelen door te rekenen.

Op basis van de beschikbare informatie lijken de nodige en geplande optimalisaties en actualisaties van de modellen geen beperkende tijdsfactor te vormen mits er voldoende op voorhand aan begonnen kan worden indien tegen een volgende verkiezingsperiode de doorrekeningen voor omgevingseffecten effectief zouden moeten plaatsgrijpen.

Tabel 4: Belangrijkste voor- en nadelen van de geselecteerde modellen

Rekentool	Voordelen	Nadelen
ATMO-street (lucht)	Hoge ruimtelijke resolutie, ruimtelijke visualisatie, gedetailleerde effecten (immissies), focus op knelpuntgebieden is mogelijk	Lange doorlooptijd (2 maand), versnelling nodig (14 dagen), reservatie op VSC, te gedetailleerd, enkel door modelexperten te gebruiken
UrbClim (klimaat)	Geactualiseerd, hoge ruimtelijke resolutie, ruimtelijke visualisatie, gedetailleerde effecten, focus op knelpuntgebieden is mogelijk	Lange doorlooptijd (1 maand), contextaanpassing te overwegen, reservatie op VSC, enkel door modelexperten te gebruiken, enkel voor grootschalige veranderingen
MKM lucht-klimaat	Zeer snelle rekentijd, korte doorlooptijd, relatief gebruiksvriendelijk	Grondige revisie nodig (gepland Q3 2021), geen ruimtelijke output, geen immissies, geen systemische effecten tussen de energiebronnen
TIMES (energie)	EU-gebruikt landenmodel, systemische effecten tussen energievormen, gebaseerd op publieke gegevens, korte doorlooptijd	Grondige revisie en optimalisatie nodig (gepland Q4 2021), geen Vlaams model, enkel door modelexperten te gebruiken
Ruimtemodel Vlaanderen	Snelle rekentijd, ruimtelijke visualisatie	Actualisatie basisgegevens nodig, uitbreiding mobiliteitsmodule nodig (maar al lopend), doorlooptijd kan 1 maand bedragen
Systeemmodel Vlaanderen (10 thema's)	Alle thema's, kruiseffecten en onverwachte effecten in beeld, korte rekentijd/doorlooptijd, interactief, gebruiksvriendelijk, flexibel	Actualisatie model/indicatoren en verder uittesten model nog nodig, effecten op hoofdlijnen, geen ruimtelijke schaal

¹⁶ Regionaal macro-economisch model met milieumodule voor energieverbruik en CO₂-, CH₄- en N₂O-emissies emissie. Het is een econometrisch model voor het opstellen van regionale middellangetermijnvooruitzichten dat ontwikkeld werd via een samenwerking tussen de Studiedienst van de Vlaamse Regering (SVR), het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), Institut Wallon de l'Évaluation, de la Prospective et de la Statistique (IWEPS) en het Federaal Planbureau (FPB)

terugkoppelingen tussen deze thema's. Op die manier worden al dan niet onverwachte kruiseffecten tussen thema's in beeld gebracht die bij het gebruik van afzonderlijke thematische modellen niet tot uiting komen. Deze interacties zijn van invloed op de respons van het systeem op verschillende combinaties van beleid/maatregelen en exogene condities. Het model rekent endogeen (automatisch) de interactie tussen de thema's door, op basis instelbare beleids- en andere keuzes (inkomstenbelasting, pensioenleeftijd, telewerk, deeltijdwerk, investeringen in hernieuwbare energie, ...) en scenario's (klimaat, immigratie, olieprijs, capaciteit hoofdwegennet, ...) en beschikt over een ingebouwde onzekerheidsanalyse.

Het Systeemmodel is inzetbaar voor doorrekeningen van verkiezingsprogramma's op het niveau van het Vlaams Gewest mits actualisatie van het model, het opnieuw betrekken van thematische experts van VITO en departementen/agentschappen (VMM, VPO, ...) voor de verdere doorontwikkeling en mits vertaling naar programma-relevante beleidsopties en indicatoren waar nodig.

Voordelen van het model zijn de brede scope in combinatie met de kruiseffecten die bij de thematische modellen niet zichtbaar worden, de mogelijkheid om relatief eenvoudig nieuwe indicatoren toe te voegen (waardoor wisselende maatregelen voorgesteld in verkiezingsprogramma's onmiddellijk kunnen meegenomen worden) en het interactief gebruik van het model. Ook het feit dat de rekenresultaten van het systeemmodel gekoppeld kunnen worden aan themamodellen indien meer ruimtelijk detail gewenst is, is een troef. Het feit dat het model naar de lange termijn kan kijken (2010 – 2050, met tussenstappen van een jaar) is (minstens wetenschappelijk) een meerwaarde. Het Systeemmodel is in staat om na te gaan hoe duurzaam de maatschappij evolueert. Dit is een gemis bij de huidige economische doorrekeningen van het Federaal Planbureau, waar enkel naar de korte en middellange termijn gekeken wordt.

Het Systeemmodel Vlaanderen is reeds ingezet in een aantal toepassingen maar dient verder doorontwikkeld te worden teneinde bruikbaar te zijn voor doorrekeningen van verkiezingsprogramma's. Volgende aandachtspunten/stappen zijn nodig bij een verdere uitrol van de systemische doorrekening op het vlak van scope, processen en middelen.

4.4.1.1 Scope

- Per deelthema dienen een aantal **thematisch-inhoudelijke aanpassingen**/evaluaties te gebeuren, bijvoorbeeld het herzien, toevoegen of verfijnen van een aantal indicatoren en koppelingen tussen variabelen. De toegepaste modelconcepten, het gebruik van gegevens en het gedrag van het deelmodel dient verder gevalideerd te worden zodat vertrouwen groeit en een groter draagvlak gecreëerd wordt, enerzijds voor de inzetbaarheid van de modellen van de deelsystemen, anderzijds voor het gebruik van het model voor doorrekening van verkiezingsprogramma's. Dit gebeurt best in overleg met de diverse domeinexperten per thema (deelmodel) en eerder betrokken andere deskundigen (VPO, VMM, ...);
- Er zijn ook een aantal systeem-inhoudelijke en model-technische aanpassingen aan het model uit te voeren die bij eerdere toepassingen aan het licht gekomen zijn. Dit gebeurt door het ontwikkelteam van het Systeemmodel;
- Ook moet uiteraard bekeken worden welke **specifieke programma-relevante indicatoren** (op basis van de analyse van de verkiezingsprogramma's) moeten/kunnen toegevoegd worden. Dit gebeurt best in interactie tussen de thema-experten, VPO en eventueel vertegenwoordigers van de studiedienst van politieke partijen;

- Vrij vroeg in het voorbereidingsproces dient het **politiek engagement** (regering, parlement) verkregen te worden, temeer daar middelen voor verdere ontwikkeling van modules nodig zijn, evenals de actualisatie ervan. Echter ook belangrijk is de creatie van het nodige wettelijk kader indien nodig.

4.4.2 Thematische doorrekening: focus op specifieke indicatoren en korte en middellange termijneffecten

Daar waar de systemische doorrekening vooral aandacht heeft voor de onderlinge (lange-termijn) samenhang en kruiskoppelingen tussen Omgevingsthema's in Vlaanderen focussen thematische doorrekeningen zich op specifieke impactdrukindicatoren. Op basis van bovenvermelde selectiecriteria komen vijf modellen naar voren die in aanmerking komen om relatief snel (binnen de nieuwe legislatuur 2019-2024) een doorrekening voor te bereiden op vlak van klimaat/lucht, energie, groene economie en ruimte/wonen. Dit zijn de volgende modellen:

- Milieukostenmodel lucht en klimaat (energie, lucht en klimaat);
- UrbClim (klimaatadaptatie)
- ATMO-Street (lucht en immissies);
- Times (energie);
- Ruimtemodel Vlaanderen (ruimtegebruik, wonen).

Daarnaast kan ook het macro-budgettair model HERMREG gebruikt worden om een coherent referentiescenario voor Vlaanderen te ontwikkelen en om de economische effecten van maatregelen op vlak van Omgevingsthema's te berekenen.

Alle voornoemde themamodellen zijn operationeel en worden reeds gebruikt in het kader van beleidsvoorbereidend werk. Voor al deze rekentools geldt dat actualisaties nodig zijn en voor een aantal modellen dienen bijkomende modules ontwikkeld te worden. Positief is echter dat deze actualisaties en aanpassingen reeds in het kader van lopende opdrachten zijn ingepland.

Bij de uitrol van de thematische doorrekening zijn er een aantal specifieke aandachtspunten op vlak van scope, processen en middelen waaraan nodige aandacht dient te worden besteed bij de voorbereiding en uitvoering. In het bijzonder denken we aan de volgende punten:

4.4.2.1 Scope

- Maak op voorhand een **duidelijke selectie van relevante impactindicatoren**. De geselecteerde modellen hebben een brede waaier van mogelijke impactindicatoren die niet alle even relevant zijn in het kader van een doorrekening van verkiezingsprogramma's met de kiezer als finaal doelpubliek. Bij deze selectie dient ook rekening gehouden te worden tussen de onderlinge consistentie van indicatoren tussen de modellen. Het aangeven van welk model precies voor welke indicator wordt gebruikt, is belangrijk.
- Beperk de **afstemming tussen de Omgevingsmodellen** en het macro-budgettair model **HERMREG** tot de opmaak van het **referentiescenario**. Een (additionele) doorrekening van de economische effecten van de impacts op vlak van klimaat, energie, ruimte en wonen die via de Omgevingsmodellen wordt bekomen wordt door experts als niet realistisch beschouwd binnen een beperkte doorrekeningperiode van (ongeveer) 115 dagen. Dit sluit niet uit dat de economische effecten van de maatregelen apart in HERMREG worden doorgerekend, zij het

beleidsvoorbereidend werk. Het is belangrijk dat **binnen huidige financiering een flexibiliteit van prioriteiten** kan aan de dag gelegd worden om op bepaalde momenten de doorrekening te laten voorgaan op andere (beleidsgerelateerde) analyse-opdrachten.

- Vrij vroeg in het voorbereidingsproces dient het **politiek engagement** (regering, parlement) verkregen te worden, zowel qua budgetten als om het nodige wettelijk kader te creëren mocht dit nodig blijken. De opmaak van het regeringsprogramma is een uitgelezen moment om de doorrekening op de agenda te plaatsen.

4.4.3 Combinatie van een systemische en thematische doorrekening: meer ambitieus maar ook meer beleidsrelevant

Een derde piste bestaat erin de systemische en thematische doorrekening te combineren. Dit impliceert een vrijwel gelijktijdige voorbereidingsfase van de doorrekening en zeker in de periode van de effectieve doorrekening dienen de processen goed op elkaar te zijn afgestemd. Een combinatie van systemische en thematische doorrekeningen weegt uiteraard meer op de middelen dan de keuze voor de systemische dan wel thematische doorrekening, men verkrijgt een bredere set van impactindicatoren en vooral ook een breder tijdsperspectief gaande van korte termijnimpacts tot lange termijnimpacts, wat vooral voor beleidsvoering interessant is. Er zijn een aantal specifieke aandachtspunten te vermelden waarmee dient rekening gehouden te worden bij de keuze voor deze doorrekeningpiste.

4.4.3.1 Scope

- De keuze van welke impactindicatoren met welk model worden doorgerekend en gecommuniceerd is zeer belangrijk. Bepaalde indicatoren, bijvoorbeeld CO-uitstoot, kan zowel met het dynamisch systeemmodel Vlaanderen worden berekend, zij het dan op lange termijn, als met de thematische modellen Urbclim, ATMO-street, MKM lucht-klimaat, TIMES.
- Hierbij aansluitend is de vereiste van onderlinge consistentie van de resultaten nog meer belangrijk dan in de doorrekeningpiste van de themamodellen. Hoe verhouden de resultaten zich onderling? Wat zijn de achterliggende contexten, hypothesen?

4.4.3.2 Proces

- Vooreerst dient een selectie gemaakt te worden van welke indicatoren van welk model zullen gecommuniceerd worden voor de doorrekening. Zoals eerder aangegeven is onderlinge consistentie primordiaal.
- Daarenboven is de afstemming van het systeemmodel Vlaanderen met de themamodellen belangrijk, zowel naar referentiescenario als naar resultaten. Eventueel verschillende resultaten voor dezelfde impactindicatoren moeten kunnen geduid worden.
- Een aangepast communicatietraject dient te worden opgemaakt waarin reeds van bij de eerste communicatie naar de politieke partijen duidelijk is wat de betekenis van de geselecteerde indicatoren is en van welke rekentool die komen en waarom. De meerwaarde van de gemaakte selectie en gekozen doorrekeningpiste dienen duidelijk te worden aangegeven.
- Gezien de voorbereiding meer uitgebreid is dan voor één van de doorrekeningpistes apart, dient daarmee tijdig begonnen te worden.

5 DE DOORREKENING REALISEREN: CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Een doorrekening van verkiezingsprogramma's is een ambitieuze oefening. In dit hoofdstuk leggen we de puzzelstukken samen om een antwoord te geven op de vragen van het onderzoek. We focuseren eerst op het VPO als partner in een doorrekening. We identificeren vier basisvoorwaarden voor een succesvolle doorrekening en vertalen die vervolgens naar een aantal praktische handvaten op vlak van scope, proces en middelen. Daarna gaan we een stap verder in de haalbaarheidsoefening en analyseren we de implicaties van de doorrekening naargelang de institutionele schaal met drie scenario's en drie mogelijke inhoudelijke invullingspistes qua gebruik van modellen. Tot slot beschrijven we een ontwerp van tijdslijn om mee aan de slag te gaan en sluiten af met een aantal bemerkingen richting effectieve operationalisering.

5.1 VPO ALS PARTNER IN EEN DOORREKENING

5.1.1 Waardevolle dienstverlening met inherente beperkingen

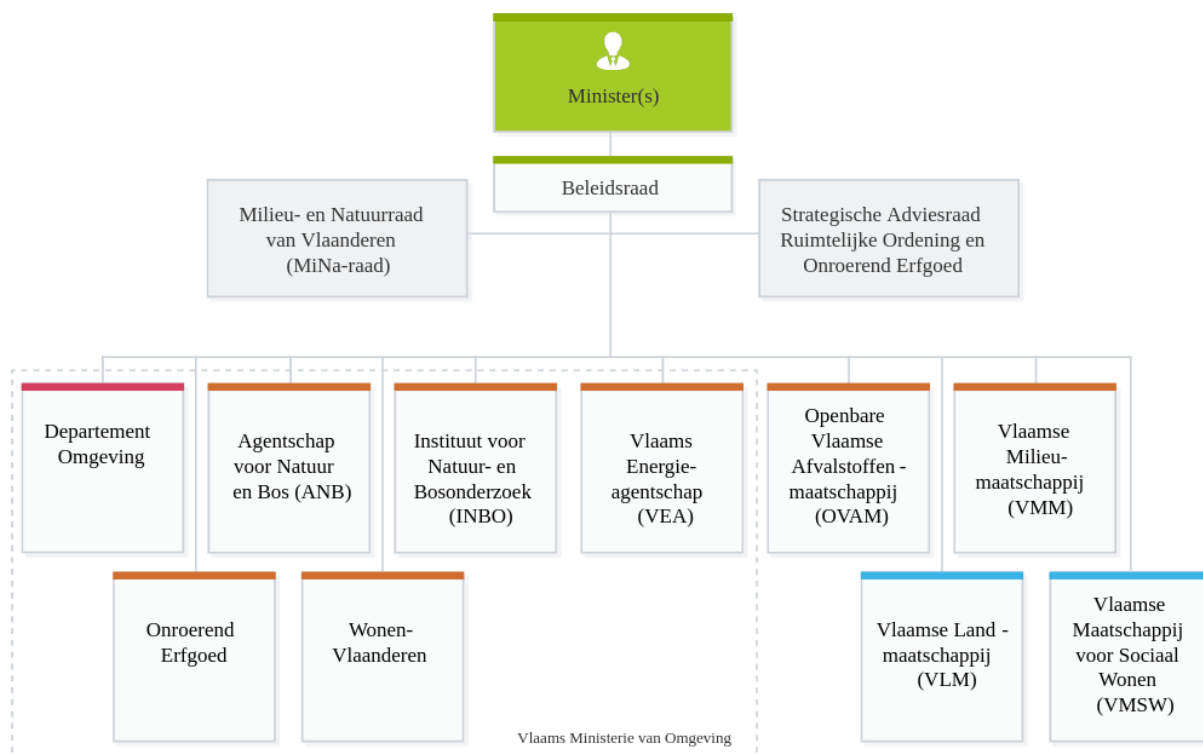
De doorrekening van verkiezingsprogramma's heeft **een duidelijke meerwaarde**, zowel voor de kiezer als voor de politieke partijen en beleidsmakers in de objectivering van de doorgerekende maatregelen. Het maakt het mogelijk om de effecten voor alle partijen op dezelfde manier en met dezelfde rekentools in kaart te brengen. Het stimuleert ook meer zin voor realisme bij de formulering van voorstellen en maatregelen.

Maar we moeten wel wijzen op de **beperkingen** van een doorrekening van verkiezingsprogramma's. De instrumenten die gebruikt worden zijn modellen, dus per definitie abstracties van de gepercipieerde realiteit, die interacties op hoofdlijnen weergeven. Niet van alle maatregelen kan de impact met een rekeninstrument gesimuleerd of becijferd worden. Zeker maatregelen die structurele veranderingen teweegbrengen blijven vrij lastig om te voorspellen of te berekenen. Hetzelfde geldt voor de effecten van maatregelen die gedragsveranderingen beogen.

Een doorrekening is ook **geen geïsoleerde oefening** in de zin dat met verschillende organisaties moet worden samengewerkt, niet alleen voor het gebruik van de rekentools maar evenzeer voor het communicatietraject, de voorbereiding, de afstemming van het referentiescenario en de presentatie van de resultaten. Al naargelang het aantal betrokken organisaties kunnen drie scenario's van doorrekening worden onderscheiden die hierna verder worden toegelicht.

Ondanks de beperkingen en de complexiteit is de slotsom toch positief. In het kader van een **objectief en modern overheidsbeleid** dat gebaseerd is op kwantitatieve ondersteuning, vormt een doorrekening van verkiezingsprogramma's een waardevolle dienstverlening naar de burger en ook naar de partijen.

Figuur 4: Organigram van het beleidsdomein Omgeving

Bron: Vlaamse Overheid (2019) Administratieve diensten van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Omgeving, <https://www.vlaanderen.be/fgwp-organisation/OV0003322> (opgehaald 19-06-2019)

5.3.1.1 Scope

Zoals in vorig hoofdstuk reeds vermeld kunnen we vier thema's identificeren als we vertrekken van het huidig gebruik en de ervaring met het bestaand instrumentarium en de analyse van de verkiezingsprogramma's: klimaat, energie, ruimte/wonen en groene economie. Thema-experten van verschillende agentschappen/instituten en het departement Omgeving kunnen voor de set van thema's ingeschakeld worden. De coördinatie zou dan bijvoorbeeld bij het VPO dat deel is van het Departement Omgeving kunnen liggen in het kader van haar opdracht rond de onderbouwing van de lange termijn beleid en transitieprioriteiten en rond monitoring en evaluatie.

5.3.1.2 Proces

Wat processen betreft is dit scenario voor de doorrekening zelf relatief eenvoudig gezien de ervaring die in het verleden is opgebouwd met bepaalde rekentools. Ook naar interne voorbereiding toe is het proces relatief eenvoudig zowel qua afstemming van de referentiescenario's en consistentiecheck van resultaten. De coördinatie is relatief beperkt, temeer daar al de geselecteerde instrumenten over Omgevingsthema's door één organisatie, VITO, zijn opgemaakt.

Voor het referentiescenario is het echter belangrijk dit af te stemmen met HERMREG. Dit model wordt door Statistiek Vlaanderen beheerd en onderhouden, in samenwerking met het FPB. Zelfs bij een kleinschalige uitrol zal toch moeten samengewerkt worden met Statistiek Vlaanderen en met het Federaal Planbureau op dit vlak. Tevens zal de doorrekening in dezelfde tijdspanne en periode dienen te gebeuren als de federale doorrekening door het Planbureau.

5.3.2 Scenario 2: Vlaamse Overheid

Scenario 2 is gesitueerd op het niveau van de Vlaamse Overheid. Dus naast het beleidsdomein Omgeving worden ook de andere 10 beleidsdomeinen bij de doorrekening betrokken. Alhoewel dit in principe mogelijk is hoeven niet alle beleidsdomeinen even intensief aan een doorrekening mee te doen. Veel zal immers afhangen van de ambities, interesse en capaciteiten van elk van de beleidsdomeinen en van het politieke draagvlak. Gegeven de focus op Omgevingsthema's en de interacties met thema's uit andere beleidsdomeinen lijken vooral de volgende domeinen interessant om alvast bij een eerste doorrekening op Vlaams niveau mee te nemen:

- Statistiek Vlaanderen/ de Vlaamse Statistische Autoriteit
- Mobiliteit en Openbare Werken
- Welzijn, Volksgezondheid en Gezin,
- Economie, Wetenschap en Innovatie,
- Landbouw en visserij,
- Onderwijs en vorming,
- Financiën en Begroting.

5.3.2.1 Scope

De scope bij scenario 2 kan aanzienlijk uitgebreid worden naar thema's, wat niet alleen interessant is vanuit beleidsoogpunt maar evenzeer voor de kiezer die met een meer uitgebreid palet van indicatoren de maatregelen van de verkiezingsprogramma's kan beoordelen en vergelijken. In dit verband is vooral het Systeem-dynamisch model interessant als verbindende rekentool tussen de verschillende beleidsdomeinen, alhoewel er meteen aan toegevoegd dient te worden dat niet al de thema's van alle beleidsdomeinen in het model voorkomen. De afstemming met HERMREG en de bottom-up doorontwikkeling kan volledig binnen dit scenario geïntegreerd worden met het oog op een doorrekening.

5.3.2.2 Proces

Alhoewel het beleidsdomein Omgeving in dit scenario een voortrekkersrol kan blijven spelen, is het belangrijk dat de overige beleidsdomeinen tijdig aansluiten. In het bijzonder dienen de relevante en haalbare thema's en indicatoren geïdentificeerd te worden evenals interne processen en de nodige middelen in kaart gebracht te worden. Hierbij kan gefaseerd te werk worden gegaan via prioritering van indicatoren (in functie van rekentools) en thema's waarbij tegen 2024 de hoogste prioriteiten worden doorgerekend en andere indicatoren en thema's later. Het is ook niet noodzakelijk dat elk van de 11 beleidsdomeinen aan de doorrekening participeren. Dit kan geleidelijk over de tijd opgebouwd worden.

Coördinatie is in dit scenario toch wel van een andere orde dan bij scenario 1. Gegeven haar opdracht zou het logisch zijn de coördinatie te leggen bij de Vlaamse Statistische Autoriteit. De coördinatie is meer uitgebreid, omvat meer betrokkenen en ook op inhoudelijk vlak is deze meer uitdagend: afstemmen van referentiescenario's, afstemmen interne consistentie van de resultaten en berekeningsmethoden (verschillen kunnen duiden, welke indicator berekenen we met welke tool van welk beleidsdomein, ...), een uniforme aanpak voor publicatie van resultaten, gestroomlijnde communicatie naar politieke partijen, media. Het verzekeren van confidentialiteit is bij deze schaal en institutionele organisatie ook een grotere uitdaging.

Ook voor scenario 2 zal met het Federaal Planbureau moeten worden afgestemd om de geloofwaardigheid van de doorrekening in zijn geheel (federaal en regionaal) niet te ondermijnen.

uitwerking van een operationeel plan naar boven komen. Deze vallen evenwel buiten de scope van deze studie.

5.3.2.4 Voor- en nadelen van scenario 2: Vlaamse Overheid

In Tabel 7 worden de voor- en nadelen systematisch weergegeven. Samengevat kunnen we stellen dat het breder aanbod van thema's naar de kiezer toe een belangrijk voordeel is, alsook de mogelijkheid om de doorrekening op een meer onafhankelijke manier te organiseren via de Vlaamse Statistische Autoriteit en Statistiek Vlaanderen. Het nadeel is evenwel de grotere complexiteit van de oefening, wat ook een weerslag heeft op de middelen.

Tabel 7: Voor- en nadelen van scenario 2: Vlaamse Overheid

Voordelen	Nadelen
Vlaamse Statistische Autoriteit zou een centrale rol in de doorrekening op Vlaams niveau kunnen spelen aansluitend met haar functie van ontwikkeling statistiekbeleid en coördinator Statistiek Vlaanderen. De verdere ontwikkeling naar een meer onafhankelijke planbureau functie binnen de Vlaamse Overheid, in samenwerking met Statistiek Vlaanderen komt in principe de geloofwaardigheid van de resultaten ten goede.	Grote(re) groep betrokkenen, met relatief aanzienlijke coördinatiekosten en uitdagingen qua geheimhouding van tussentijdse resultaten. Meer thema- en rekentool experts. Groter ICT team en communicatiegroep.
Interactie met thema's van andere beleidsdomeinen worden expliciet meegenomen, bijvoorbeeld mobiliteit en CO ₂ -uitstoot, wonen en sociaal beleid, hernieuwbare energie en innovatie, milieu en welzijn, onderwijs en klimaat... Integratie van bottom-up ontwikkeling van en afstemming met HERMREG is integraal in de aanpak verweven.	Meer uitgebreide oefening omtrent <ul style="list-style-type: none"> – selectie van de indicatoren, – afstemming rekentools en referentiescenario's, – consistentietoets indicatoren
Een breder aanbod van thema's die zowel voor kiezer, politieke partijen als voor beleidsvoorbereidend onderzoek van belang zijn.	Andere beleidsdomeinen dienen nog de oefening te maken van welke thema's zij willen selecteren voor de doorrekening en welke indicatoren precies dienen berekend te worden, alsook de haalbaarheid ervan.
Meer mogelijkheden van ondersteuning van communicatie en ICT in vergelijking met scenario 1	
Relatief grotere kans dat de politieke wil tot engagement in het parlement en/of regering gevonden wordt indien meerdere beleidsdomeinen worden beoogd.	

doorrekening wel belangrijk dat verschillen in impacts per regio kunnen geduid worden. Ook hiervoor is het gebruik van verklarende modellen belangrijk.

5.3.3.3 Middelen

In vergelijking met scenario 1 en 2 zal bijkomend tijd moeten voorzien worden voor overleg en afstemming met de andere gewesten. Noteer in elk van de drie scenario's zal met het Federaal Planbureau moeten worden afgestemd, zowel qua timing, opmaak van een consistent referentiescenario, interpretatie en communicatie.

5.3.3.4 Voor- en nadelen scenario 3: supra-regionaal

In Tabel 8 vermelden we de voornaamste voor- en nadelen van scenario 3. De focus ligt daarbij op een doorrekening samen met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Wallonië, waarbij Vlaanderen al dan niet een voortrekkersrol kan spelen. Samengevat kan gesteld worden dat scenario 3 een rijker aanbod van informatie aanlevert dat qua proces aansluit bij de huidige staatsstructuur, doch dat ook meer complex is en waarschijnlijk meer tijd zal vergen om voor te bereiden dan scenario's 1 en 2.

Tabel 8: Voor- en nadelen van scenario 3: supra-regionaal

Voordelen	Nadelen
Meer informatie over de impacts van maatregelen die betrekking hebben op regionale bevoegdheden en beleidsdomeinen.	In vergelijking met scenario 1 en 2 is een inter-regionale afstemming nodig. Het Federaal Planbureau zou daarbij kunnen faciliteren vanuit eerder opgedane ervaring met ontwikkeling van HERMREG
Inter-regionale vergelijking van resultaten is mogelijk, wat vooral voor beleid (federaal, regionaal) interessant kan zijn.	In principe kan elke regio haar eigen instrumentarium gebruiken voor de doorrekening. Ten behoeve van de geloofwaardigheid is het van belang om voor dezelfde thema's en indicatoren vergelijkbare methoden te gebruiken.
Betere aansluiting met de huidige staatsstructuur.	Relatief groter risico van vertragingen bij de afstemming met andere regio's omwille van grotere institutionele complexiteit.
Naar het voorbeeld van Nederland kan een doorrekening binnen de setting van scenario 3 kwaliteitsvolle informatie aanreiken die nuttig kan zijn bij de federale regeringsvorming en opmaak regeringsprogramma.	Het politiek engagement van meerdere parlementen en regeringen is vereist, wat in vergelijking met scenario's 1 en 2 waarschijnlijk meer tijd zal vergen.

5.4.2 Thematische doorrekening: focus op korte en middellange termijneffecten voor een selecte set van Omgevingsthema's

Daar waar de systemische doorrekening vooral aandacht heeft voor de onderlinge (lange-termijn) samenhang en kruiskoppelingen tussen Omgevingsthema's in Vlaanderen, focussen thematische doorrekeningen zich op specifieke impactdrukindicatoren. Zes modellen komen in aanmerking voor dit doorrekeningstraject:

- Milieukostenmodel lucht en klimaat (energie, lucht en klimaat);
- UrbClim (klimaatadaptatie);
- ATMO-Street (lucht en immissies);
- Times (energie);
- Ruimtemodel Vlaanderen (ruimtegebruik, wonen); en
- HERMREG (macro-budgettaire).

HERMREG geeft wel impacts weer in termen van CO₂, CH₄, N₂O emissies en energieverbruik, doch het is echter in hoofdzaak een economisch-budgettaire model dat, ten minste wat de top-down versie betreft sterk aanleunt met het federaal HERMES-model. De toegevoegde waarde van HERMREG ligt vooral in de berekening van economische en budgettaire effecten van Omgevingsmaatregelen. Voor de milieu, klimaat, energie en ruimtelijke effecten te berekenen dienen de eerste vijf modellen gebruikt te worden.

In tegenstelling tot het Systeem-Dynamisch Model Vlaanderen zijn al voornoemde rekeninstrumenten voor de thematische doorrekening operationeel en actualisaties en aanpassingen zijn reeds gepland en gebudgetteerd binnen lopende opdrachten voor het beleidsdomein Omgeving en/of Vlaamse Overheid. De thematische doorrekeningpiste heeft doch evenzeer een aantal aandachtspunten waarmee bij verdere ontwikkeling rekening moet worden gehouden. We sommen de voornaamste op:

- Bij aanvang dient een duidelijke selectie van relevante impactindicatoren worden gemaakt: welke indicatoren zijn relevant en met welk model worden ze best berekend?
- Het referentiescenario voor elk van de modellen dient afgestemd te worden met dit van het HERMREG model, dat op zijn beurt consistent is met dit van het HERMES model van het Federaal Planbureau.
- Een voorbereidende interpretatiestap waarbij vertegenwoordigers van de (studiediensten van de) politieke partijen meer (kwantitatief) detail over de maatregelen geven en ook eerste feedback ontvangen is zeker aangewezen. De interactie met de thema- en modelexperten kan via SPOC's verlopen zoals bij het Federaal Planbureau.
- Samenwerking en afstemming tussen de experts van de verschillende thematische rekentools zijn noodzakelijk voor coherentie en geloofwaardigheid.
- De nodige confidentialiteits- en samenwerkingsprotocollen dienen te worden opgesteld.
- Wat middelen betreft is het belangrijk dat binnen de courante referentietaken op bepaalde momenten de doorrekening voorrang kan krijgen.
- Het politiek engagement om op budgettaire en indien nodig op wetgevend vlak de krijtlijnen uit te zetten is tevens een belangrijke factor om tot een succesvolle doorrekening te komen.

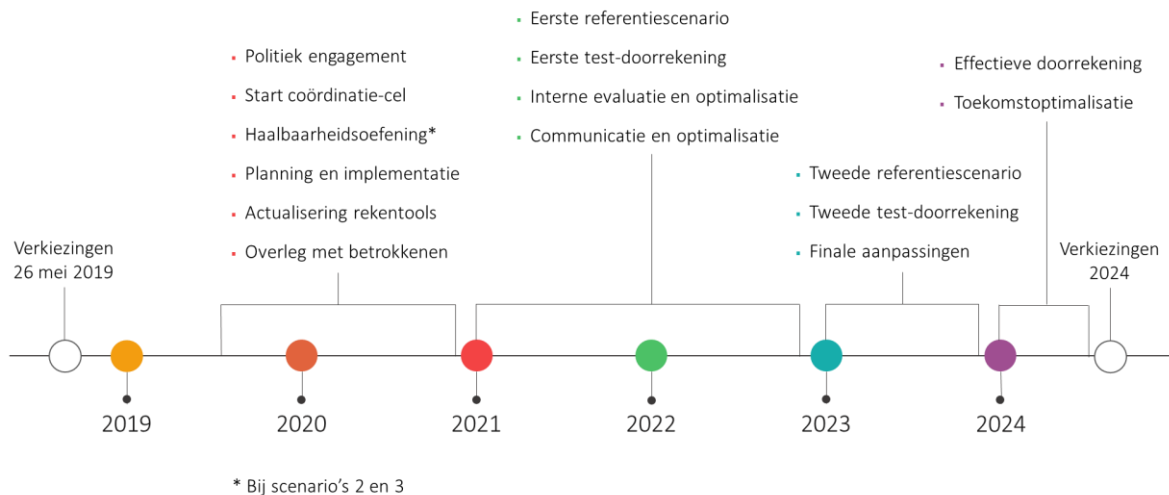
Net zoals bij de systemische doorrekening is het zaak tijdig met de voorbereidingen te beginnen. Reeds tijdens de fase van de opmaak van de beleidsprioriteiten en het regeringsprogramma kan met de nodige besprekingen worden begonnen. Vanaf de tweede helft van 2019 kan een coördinatie-cel met eventueel een centrale verantwoordelijke worden aangesteld. In deze periode

Tabel 9: Belangrijkste stappen naar een doorrekening van verkiezingsprogramma's voor de drie scenario's tegen 2024

Periode	Activiteit
2 ^{de} helft 2019 - 2020	<ul style="list-style-type: none"> – Politiek engagement – Start coördinatie-cel en aanstelling centrale coördinator – Haalbaarheidsoefening andere beleidsdomeinen ⁽¹⁾ – Uitlijnen praktische planning en implementatie – Actualisering rekentools – Overleg met betrokkenen: politieke partijen, pers, experts binnen en buiten beleidsdomein
2021 - 2022	<ul style="list-style-type: none"> – Opmaak eerste referentiescenario – Eerste test-doorrekening – Interne evaluatie en optimalisatie scope, processen en middelen/rekentools – Aftoetsen communicatie en optimalisatie
2023	<ul style="list-style-type: none"> – Opmaak tweede referentiescenario – Tweede test-doorrekening met communicatietraject naar partijen en media – Finale aanpassingen aan processen, interne organisatie, actualisering rekentools en protocols en communicatie
2024	<ul style="list-style-type: none"> – Effectieve doorrekening met team van 20 – 25 medewerkers – Evaluatie en optimaliseringen naar de toekomst

Bron: IDEA Consult en KENTER
 (1) Enkel voor scenario's 2 en 3.

Figuur 5: Ontwerptijdslijn op hoofdlijnen

Bron: IDEA Consult en KENTER

6 REFERENTIES

- Bolhuis, W. (2018) Van woord tot akkoord. Een analyse van de partijkeuzes in CPB-doorrekeningen van verkiezingsprogramma's en regeerakkoorden, 1986-2017, 259 p.
- Centraal Planbureau (2018) Evaluatie Keuzes in Kaart 2018-2021, 13 p.
- Centraal Planbureau (2017) Keuzes in Kaart 2018-2021. Een analyse van elf verkiezingsprogramma's. Den Haag, 373 p.
- Centraal Planbureau (2013) Evaluatie Keuzes in Kaart 2013-2017, 11 p.
- De Kok, J.L. & Engelen, G. (2013) Haalbaarheidsstudie systeemdynamische modellering en interactie thematische modellering. Studie uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse Milieumaatschappij, MIRA, MIRA/2013/07, VITO, 2013/RMA/R/153, 153 p.
- Decoster, A., De Swert, K., Sas, W., Spiritus, K., van der Wielen, W., Vanheukelom, T., & Vanleenhove, P. (2014). Rekening 14-Een Vergelijking tussen de partijprogramma's. Eindrapport, 1-114. <http://www.andredecoster.be/wp-content/uploads/2014-Decoster-et-al.-Rekening-14-Een-vergelijking-tussen-de-partijprogramma%E2%80%99s-Eindrapport.pdf>
- De Kok, J.-L., Viaene, P., Vranckx, S., Vermeiren, K., Engelen, G., Mayeres, I., De Nocker, L., Valkering, P. en Wetzels, W. (2016) Blauwdruk Systeemdynamisch Model Vlaanderen, studie uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse Milieumaatschappij, MIRA, MIRA/2016/01, VITO, VITO/2015/RMA/R/0367, 142 p.
- De Kok, J.L., Overloop, S. en Engelen, G. (2017) Screening models for integrated environmental planning. A feasibility study for Flanders . Futures 88, 55-68. 2017. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0016328716300441>
- Federaal Planbureau (2019) Startnota DC 2019. https://www.plan.be/admin/uploaded/201901111049100.DC2019_Startnota_11849_N.pdf
- Planbureau voor de Leefomgeving (2016a) Analyse Leefomgevingseffecten. Verkiezingsprogramma's 2017-2021. Startnotitie. Den Haag, 13 p.
- Planbureau voor de Leefomgeving (2016b) Analyse Leefomgevingseffecten. Verkiezingsprogramma's 2017-2021. Nadere informatie. Den Haag, 20 p.
- Planbureau voor de Leefomgeving (2017) Analyse Leefomgevingseffecten. Verkiezingsprogramma's 2017-2021, Den Haag, 136 p.
- Ros, J. (2017) Methodiek voor de analyse van transitiebeleid. Achtergrondrapport bij 'Analyse leefomgevingseffecten Verkiezingsprogramma's 2017-2021. Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving, 25 p.
- Vlaamse Overheid (2019) Bijdrage van de Vlaamse administratie aan het regeerakkoord van de Vlaamse Regering 2019-2024, Departement Kanselarij en Bestuur, 45 pp. <https://www.vlaanderen.be/publicaties/bijdrage-van-de-vlaamse-administratie-aan-het-regeerakkoord-van-de-vlaamse-regering-2019-2024-1>
- Wet van 22 mei 2014 betreffende de doorrekening door het Federaal Planbureau van de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen bij de verkiezing voor de Kamer van volksvertegenwoordigers, zoals gewijzigd door de wet van 30 juli 2018, officiële coördinatie

BIJLAGEN

8 BIJLAGE 1: OVERZICHT UITGEVOERDE INTERVIEWS

We wensen uitdrukkelijk de volgende personen te bedanken voor hun bereidheid en tijd om hun ervaringen, visies en opinies te delen.

Naam	Functie	Organisatie
Benjamin Dalle	Directeur CEDER	CEDER, CD&V
André Decoster	Professor – Departement Economie, KU Leuven	KU Leuven
Marlies Fret	Studiedienst Groen, beleidsmedewerker ruimtelijke ordening en mobiliteit	Groen
Inti Ghysels	Hoofd studiedienst sp.a	Sp.a
Bart Hertveldt	SDDS Coördinator – Project DC2019	Federaal Planbureau
Hans Hilbers	Programmaleider Verkeer en Vervoer van het Planbureau voor de Leefomgeving	Planbureau voor de Leefomgeving, Nederland
Thomas Leys	Coördinator politieke studiedienst Open Vld	Open Vld
Lieven Meert	Medewerker studiedienst sp.a	Sp.a
Annelore Nys	Studiedienst Groen, beleidsmedewerker landbouw, milieu, klimaat en natuur	Groen
Bart Vandenberghe	Adjunct-directeur CEDER en adviseur macro-economie en begroting	CEDER, CD&V
Wouter Vermeersch	Studiedienst Vlaams Belang	Vlaams Belang
Jan Verschooten	Commissaris-adjunct van het Federaal Planbureau	Federaal Planbureau

10 BIJLAGE 3: OVERZICHT RELEVANTE MAATREGELLEN

In deze bijlage tonen we een overzicht van de maatregelen uit de verkiezingsprogramma van de zes grootste politieke partijen die betrekking hebben op omgevingsthema's. Voor elk van de omgevingsthema's (zie tabel 1) geven we de maatregelen per partij weer.

De methodologie voor de selectie van deze maatregelen beschreven we in hoofdstuk 4.2.

Per maatregel werd ook aangeduid hoe groot het aandeel van deze maatregel is ten opzichte van de volledige tekst ('coverage'). Let wel, dit is enkel ter illustratie. Voor de meting van het gewicht van de thema's hanteerden we het aandeel van de omgevingsmaatregelen ten opzichte van andere maatregelen, en dus niet ten opzichte van de volledige tekst.

10.1 BODEM EN GROND

10.1.1 CD&V

Reference 1 - 0,04% Coverage

In landbouwgebieden met veel droogtegevoelige gewassen, zoals groenten en aardappelen, willen we bufferbekkens aanleggen om oppervlaktewater op te vangen in periodes van neerslagoverschot. Op deze manier worden bijkomende watervoorraden gecreëerd die ingezet kunnen worden voor irrigatie van gewassen in droge periodes. De vertraagde afvoer van het water zorgt bovendien voor denitrificatie, waardoor de hoeveelheid stikstof die in het watersysteem terecht komt, beperkt wordt.

Reference 2 - 0,06% Coverage

Met het zesde mestactieplan (MAP6) engageren we ons om de nutriëntenverliezen in land- en tuinbouw verder te verminderen zodat de waterkwaliteit na een periode van stagnatie opnieuw in lijn komt met de Europese langetermijndoelstellingen. We kiezen voor een aanpak die de economische activiteit loskoppelt van de milieukundige impact. Dit doen we door de implementatie van en de controle op de maatregelen van het mestbeleid te verbeteren. In de gebieden waar de waterkwaliteit onvoldoende verbeterd is, worden bijkomende maatregelen genomen, gedifferentieerd in functie van de doelafstand. Vier principes zijn richtinggevend: bemesting met de juiste mestsoort, op het juiste tijdstip, volgens de juiste bemestingstechniek en in de juiste dosis.

Reference 3 - 0,04% Coverage

We erkennen het belang van een evenwichtige bodemhuishouding. Gezonde bodems zijn essentieel voor de landbouw en leveren op een duurzame manier gewassen aan hoge opbrengsten per hectare. Bovendien is de bodem belangrijk om klimaatverandering tegen te gaan. Graslanden in het bijzonder zijn geschikt voor de opslag van koolstof. Een hoger koolstofgehalte leidt tot minder erosie. Maatregelen in het bodem- en waterbeleid mogen elkaar daarom niet tegenwerken en moeten, naast voor de stikstof- en fosfaatproblematiek, ook aandacht hebben voor de koolstofhuishouding van de bodem.

Tot slot pleit CD&V voor innovatie en onderzoek om het dierenwelzijnsniveau steeds te verbeteren, denk maar aan de geslachtsbepaling van kuikens in het ei.

10.2.2 Groen

Reference 1 - 0,04% Coverage

We pakken dierenmishandeling streng aan. De pakkans voor dierenbeulen moet omhoog. We investeren in de uitbouw van een cel van dierenpolitieagenten. Er komen strengere straffen voor dierenmishandeling en -verwaarlozing.

Reference 2 - 0,04% Coverage

Dieren hebben recht op een respectvolle behandeling. We geven landbouwdieren meer bewegingsruimte: in en buiten de stal. Landbouwdieren worden zo gehouden dat zij soorteigen gedrag kunnen vertonen. Dat kan alleen maar als de veestapel drastisch afneemt.

Reference 3 - 0,04% Coverage

Nodeloze en verminkende martelpraktijken zoals onverdoofd castreren van jonge varkens, knippen van eenden en kippen of het verhakselen van zogenaamde onnuttige kuikens leggen we aan banden. Wrede dwangvoedermethodes verbieden we.

Reference 4 - 0,07% Coverage

Het slachtproces moet gebeuren met respect voor dierenwelzijn. Slachten zonder volledige bedwelming kan niet. Veetransporten leggen we aan banden: vier uur is het maximum. Dierenartsen die de slachthuizen controleren, moeten volledig onafhankelijk zijn en meer bevoegdheden krijgen om in te grijpen wanneer er wantoestanden opduiken. Verder investeren we in opleiding van medewerkers en een betere infrastructuur voor de dieren.

Reference 5 - 0,04% Coverage

We binden de strijd aan tegen malafide hondenhandelaars. We controleren de invoer van jonge puppy's strenger. Zolang er geen bijkomende Europese regelgeving is, verhogen we de controlecapaciteit op het terrein en zetten we in op registratie en identificatie.

Reference 6 - 0,04% Coverage

We faseren dierenproeven uit en investeren in proefdiervrije alternatieven. Dierproeven laten we enkel nog tijdelijk toe zolang het de enige manier is om substantiële verbetering van de volksgezondheid te bereiken. Proeven op primaten verbieden we met onmiddellijke ingang.

Reference 7 - 0,02% Coverage

We verbieden import, doorvoer en verkoop van alle soorten bont. Ook de import en verkoop van reptielenleer verbieden we.

Reference 8 - 0,04% Coverage

Wilde dieren zijn geen huisdieren. We stellen een beperkte positieve lijst op van dieren die geschikt zijn om als huisdier te houden. We zetten ons in tegen de stroperij van en handel in wilde dieren en planten, dat zowel in binnen- als buitenland.

Reference 9 - 0,03% Coverage

Jacht is geen sport. Wanneer er geen alternatieven zijn, is beheersjacht onder strenge voorwaarden toegestaan bij ernstige schade of bedreiging van de volksgezondheid of veiligheid.

Reference 9 - 0,02% Coverage

We kiezen voor een uitdoofbeleid op termijn voor het houden van dolfinen in gevangenschap. Ook het gebruik van kermispony's is iets wat geleidelijk zal uitdoven.

Reference 10 - 0,04% Coverage

De fokkerijreglementering voor honden, op dit moment een exclusieve bevoegdheid van de Minister van Landbouw, moet onder de bevoegdheid van de Minister van Dierenwelzijn komen. Bovendien beperken we het aantal honden- en kattenrassen waarmee een kweker mag kweken.

Reference 11 - 0,03% Coverage

We transformeren de Inspectie Dierenwelzijn in een echte Dierenpolitie. De Dierenpolitie krijgt een zichtbare aanwezigheid in Vlaanderen en zal kordater kunnen optreden door het opleggen van hogere boetes.

Reference 12 - 0,03% Coverage

Elke Politiezone in Vlaanderen moet een expert hebben voor alles wat te maken heeft met Dierenwelzijn. Deze verantwoordelijke fungeert als intern en extern aanspreekpunt.

Reference 13 - 0,05% Coverage

De N-VA ijvert voor een herziening van de Europese reglementering van het transport van levende dieren. Het grootste probleem vormen de transporten naar slachthuizen. Zo moet de maximale transportduur absoluut worden ingekort en zouden we op termijn moeten evolueren naar transport van vlees in koelwagens i.p.v. transport van levende dieren.

Reference 14 - 0,04% Coverage

Het beleid moet weerspiegelen dat de maatschappelijke gevoeligheid voor dierenwelzijn toegenomen is in Vlaanderen. We onderzoeken hoe we dierenwelzijn het beste een plaats kunnen geven in de Grondwet, in navolging van deze evolutie binnen onze samenleving.

Reference 15 - 0,01% Coverage

Er komt ook een Vlaamse Codex voor Dierenwelzijn.

10.2.4 Open VLD**Reference 1 - 0,10% Coverage**

Elke vorm van dierenmishandeling moet bestraft worden. We investeren in een controle- en handhavingsbeleid en streven naar een gelijke mate van gestrengheid voor alle actoren op het terrein. Ook illegale handel en import van dieren moet bestreden worden. Daarnaast streven we naar een verbetering van de omstandigheden van transport van levende dieren en streven we naar een beleid dat lange transporten vermijdt.

Reference 2 - 0,11% Coverage

We kijken nauwgezet toe op de naleving van de geldende verplichtingen voor het fokken van honden en katten, zowel bij particuliere als professionele fokkers, en zorgen voor een strenge controle op alle vormen van import van pups en volwassen honden uit het buitenland. We promoten het adopteren van honden vanuit binnenlandse asielen. Daartoe ontwikkelen we een beleid dat de werking van asielen ondersteunt en gestoeld wordt op een financieel leefbare basis.

Reference 6 - 0,03% Coverage

We kanten ons formeel tegen proeven op dieren waarvoor alternatieven bestaan. We pleiten voor een Europees label waardoor duidelijk wordt gemaakt bij welke producten er gebruik is gemaakt van testen op dieren. Het voedselagentschap en volksgezondheid moeten hier strenger op toezien en daarvoor de nodige slagkracht krijgen

Reference 7 - 0,01% Coverage

We vinden dat het slachten van dieren onder verdoving moet gebeuren met respect voor het grondwettelijk recht op vrijheid van godsdienst.

Reference 8 - 0,02% Coverage

De bescherming van dieren met gevoelsvermogen wordt in de grondwet ingeschreven. Dierenmishandeling moet leiden tot schorsing of intrekking van de vergunning en tot strafrechtelijke vervolging.

10.2.6 Vlaams Belang**Reference 1 - 0,02% Coverage**

Er moeten strengere straffen en hogere boetes komen voor dierenmishandeling en -verwaarlozing.

Reference 2 - 0,02% Coverage

Een levenslang houdverbod opleggen aan mensen en bedrijven die dieren meermaals mishandelden of verwaarloosden.

Reference 3 - 0,03% Coverage

Vlaams Belang pleit ervoor dat in elke stad en gemeente een dienst Dierenwelzijn wordt opgericht. Deze dienst moet beschikken over een eigen meldpunt.

Reference 4 - 0,04% Coverage

Bovendien dient in alle politiezones minstens een inspecteur te worden opgeleid tot een deskundige inzake dierenwelzijn zodat effectief processen-verbaal worden opgesteld die leiden tot gerechtelijke vervolging.

Reference 5 - 0,04% Coverage

Er moet een noodnummer voor dierenmishandeling komen dat 7 dagen per week en 24 uur per dag bereikbaar is. Na een melding, zal een medewerker van de centrale de melding registreren en doorgeven aan de dierenpolitie.

Reference 6 - 0,02% Coverage

Totaalverbod op het onverdoofd slachten, ook in Brussel waar de onverdoofde slacht nog wél toegelaten is.

Reference 7 - 0,01% Coverage

Betere ondersteuning van dierenasielen.

Reference 8 - 0,01% Coverage

Meer investeren in alternatieven voor proefdierenonderzoek.

We streven naar duidelijke facturen en afrekeningen. Een eerste aanmaning mag niet leiden tot extra kosten. We bekijken hoe we zij die recht hebben op het sociaal tarief beter en ruimer kunnen afbakenen in het kader van sociale versterkingen en in overeenstemming brengen met het statuut 'beschermde klant'. De sociale tarieven moeten vlot toegekend worden en retroactief gelden wanneer dit te wijten is aan trage overheidsadministraties, zoals bv. recent gerealiseerd werd bij de erkenning van een handicap. Om een menswaardig bestaan te garanderen voor alle gezinstypes laten we de minimumlevering van tien ampère herberekenen naar de noden van vandaag. We maken ze gezinsgemoduleerd, zodat ook grotere gezinnen kunnen voorzien in hun basisnoden.

Reference 5 - 0,04% Coverage

De overheid heeft een voorbeeldrol in de verduurzaming van haar eigen gebouwenpatrimonium. Een jaarlijkse reductie met 2,09% van het primair energieverbruik is een minimum voor alle overheidsniveaus. Bijzondere aandacht moet gaan naar private kantoorgebouwen die we met het instrument van esco-contracten¹⁵ aanzetten tot efficiënter energieverbruik. Binnen de vijf jaar na aankoop moet dit type gebouwen een minimumaantal grondige gebouwschil- of verwarmingsmaatregelen ondergaan hebben, zoals het Klimaatplan 2021-2030 voorziet.

Reference 6 - 0,03% Coverage

Er moet een energieprestatiecertificaat (EPC) komen voor grote niet-woongebouwen. De grote kantoorgebouwen moeten tegen 2025 allemaal over een EPC beschikken en dit EPC moet ook een masterplan voor de renovatie tot een klimaatneutraal gebouw in uiterlijk 2050 bevatten. Grote overheidsgebouwen zouden het goede voorbeeld moeten geven en in 2040 al klimaatneutraal zijn. Er komt een duidelijke kalender voor een minimaal te behalen energielabel.

Reference 7 - 0,10% Coverage

Bij de residentiële woningen staan we voor een immense uitdaging. Tegen 2030 moet de broeikasgasuitstoot door gebouwenverwarming bijna gehalveerd zijn t.o.v. 2005. In 2050 zouden alle Vlaamse woningen hoogstens energielabel A mogen hebben of voor alle gebouwschildelen en verwarming moeten voldoen aan de streefnormen. Hiervoor moeten we jaarlijks 2,5% van ons woningpatrimonium grondig renoveren of vervangen door nieuwbouw. Dat betekent ongeveer 100.000 woningen per jaar. Om dat te bereiken moeten we woningeigenaars aanzetten tot renovatie en/of sloop en hernieuwbouw, met bijzondere aandacht voor de eigenaars van verhuurwoningen. Binnen de vijf jaar na verwerving van een woning, moet de nieuwe eigenaar ervoor zorgen dat de woning op minstens drie onderdelen van de gebouwschil of verwarming energiezuinig is. Gecombineerd met het nieuwe EPC, zal dat de prijs van minder goede woningen doen dalen.

Reference 8 - 0,06% Coverage

De momenten van aankoop, schenking en overerving van een woning – de natuurlijke renovatiemomenten – moeten we aangrijpen om grondig te renoveren. Financieel moeten de maatregelen gericht zijn op het vooraf ter beschikking stellen van middelen, eerder dan op een gespreide ondersteuning in de tijd. Het premiebeleid moet eenvoudiger en robuuster worden: we willen minder, maar grotere premies. Als de verschillende financiële stimulansen aangeboden door de overheid goed gebruikt worden, moet minstens een vierde van de totale kost voor essentiële energetische renovatiewerken gedekt kunnen worden. Ook de verschillen in doelgroepen van de premies kunnen eenvoudiger, met meer eenvormige criteria. De procedure om Rationeel Energiegebruik- (REG) en andere premies aan te vragen, moet geïntegreerd worden in die van de energielening.

Reference 14 - 0,04% Coverage

Er is nog veel energiebesparing mogelijk bij kmo's. We rekenen op de sectorale mini-energiebeleidsovereenkomsten (mini-EBO's). Op basis van de evaluatie van de lopende mini-EBO's moeten meer sectoren worden betrokken, de ambities worden aangescherpt en de doelstellingen bindend gemaakt. Cruciaal is het aanbieden van zo groot mogelijke ontzorging en stimulansen voor de onderlinge overdracht van ervaring. Een toeslag bij verhoogde investeringsaftrek kan een extra prikkel zijn.

Reference 15 - 0,05% Coverage

Voor grotere bedrijven blijven energie-audits en energiebeleidsovereenkomsten de beste drijfveer om tot nog meer excellentie qua energie-efficiëntie te komen. Het scherpere klimaattraject maakt dat de lat van verplichte maatregelen daar omhoog moet. We voegen in samenspraak met de sector een klimaatcomponent met afspraken over milieutechnische verbeteringen of veranderingen in brandstofgebruik toe aan de EBO's. Ook de bedrijven onder de EU-emissiehandel zullen door de recente hervormingen hun inspanningen moeten opdrijven. We blijven erover waken dat geen koolstof 'weglekt' naar regio's buiten de EU met minder strenge klimaatregels.

Reference 16 - 0,03% Coverage

Voorstellen die het gelijke speelveld op wereldschaal bevorderen en WTO-conform zijn, kunnen op onze steun rekenen. Dat ook geïmporteerd cement, aluminium en staal een faire CO₂-prijs betaalt, is niet meer dan logisch en vrijwaart onze bedrijven. In het algemeen rekenen we op een sterk engagement vanuit de bedrijfs wereld voor het gezamenlijke Klimaatpact.

Reference 17 - 0,05% Coverage

We bewaken de verdeling van de lasten voor het steunbeleid voor groene stroom. Kosten voor de transitie naar een groene energieproductie moeten minder verhaald worden op de elektriciteitsfactuur, maar gespreid worden, evenredig met de CO₂-impact van de gebruikte energiebron. Een betere spreiding van de klimaatlasten over alle energiedragers kan elektriciteit goedkoper maken. Ook de fusie van Eandis en Infrax tot Fluvius en de betere opdeling van de distributienetgebieden levert een belangrijke kostenbesparing op. De overheid kan extra kapitaal ophalen door middel van groene overheidsobligaties met een marktconform rendement.

Reference 18 - 0,06% Coverage

Iedereen moet in zijn basisenergiebehoefte kunnen voorzien. Het Sociaal Verwarmingsfonds en de sociale tarieven moeten garanderen dat voor alle verwarmingsbronnen in huis een sociale tussenkomst mogelijk is. Een basisaansluiting voor elektriciteit is een recht van iedereen. Energiearmoede verdient onze specifieke aandacht en gaat doorgaans gepaard met andere vormen van armoede en sociale uitsluiting. Om die reden wordt energiearmoede best bestreden via een totaalaanpak. De middelen voor sociaal energiebeleid moeten een herverdeling blijven onder alle particulieren. Naarmate er meer en meer energiezuinige woningen zijn, moeten de inkomsten voor het sociaal energiebeleid geleidelijk naar de algemene financieringsmiddelen verschoven worden, i.p.v. verrekend te worden op de energiefactuur.

Reference 19 - 0,08% Coverage

De digitale elektriciteits- en gasmeters zullen de huidige analoge meters geleidelijk vervangen. Ze leiden de overgang in naar slim verbruik, zowel qua hoeveelheid als qua tijdstip. De dienstverlening van de leveranciers of energiedienstbedrijven mag uitbreiden met zaken als leasecontracten voor een nieuwe verwarmingsinstallatie of slimme toestellen, isolatiediensten,

wil zeggen dat de eerste reactor ten laatste sluit in 2022. Dat biedt ook zekerheid aan potentiële investeerders in de sector van de hernieuwbare energie. Nieuw uitstel mag niet nóg eens gemotiveerd worden door een slechte voorbereiding of een gebrek aan alternatieven. Net daarom moet snel duidelijk gemaakt worden welke capaciteit wanneer nodig is en hoe deze op een kostenefficiënte manier verzekerd kan worden. Een nieuwe kerncentrale in België is niet aan de orde. We blijven evenwel onderzoek naar nieuwe generaties nucleaire technologie verdedigen. Deze centrales kunnen tegemoet komen aan de minpunten van de huidige generatie (beperkte flexibiliteit, langlevend afval, intrinsieke veiligheid, proliferatierisico). België is hier wereldspeler in en mag deze knowhow niet verliezen. Verder zal de Belgische regering zo snel mogelijk een definitieve keuze maken voor de conditionering en de opslag van nucleair afval.

Reference 26 - 0,08% Coverage

We onderschrijven de Europese klimaataanpak in al haar aspecten. We beschouwen de klimaattransitie als een kans voor onze industrie en – bij uitbreiding – de ganse Belgische bevolking om nieuwe, duurzame economische activiteiten te ontwikkelen. We willen een ambitieus reductietraject naar 2030 en 2050. In 2050 willen we een klimaatneutrale samenleving in Europa. De huidige EU-doelstelling mikt op 40% broeikasgasreductie tegen 2030, tegenover het niveau van 1990. We blijven ervoor pleiten deze ambitie op te trekken tot 55%. In ons eigen Klimaatpact moeten proactief de noodzakelijke extra maatregelen worden opgenomen. Op die manier zijn we klaar voor een hogere niet-ETS18-reductie dan de eerder afgesproken -35% tegenover het referentiejaar 2005, als dit op een sociaal rechtvaardige en kostenefficiënte wijze kan gerealiseerd worden. De federale en regionale overheden zullen hier zo snel mogelijk een impactanalyse voor maken. Die moet toelaten zowel de opportuniteiten als de gevaren te evalueren.

Reference 27 - 0,03% Coverage

De doelstellingen zullen we echter enkel halen indien op Europees niveau ondersteunende maatregelen worden genomen in bijvoorbeeld de milieufiscaliteit of de productnormering en strengere emissienormen voor transport worden afgedwongen. Hoe hoger de Europese doelstellingen, hoe meer de verdeling van de inspanningen naar de lidstaten gebaseerd moet zijn op kostenefficiëntie.

Reference 28 - 0,04% Coverage

Gascentrales hebben een belangrijke rol in de energietransitie. Doordat ze flexibel inzetbaar zijn, zijn ze compatibel met de productie-eenheden voor groene stroom. Bovendien zijn ze veel milieuvriendelijker dan de steenkool- of bruinkoolcentrales die elders mee de Europese energiemix bepalen. Met een goed uitgekiend beleid kunnen efficiënte gascentrales de meer vervuilende steenkoolcentrales in het buitenland uit de markt duwen. Zo kan gas bijdragen tot de Europese klimaatdoelstellingen. De stijgende prijs voor CO₂-emissierechten werkt dit in de hand

Reference 29 - 0,05% Coverage

We mikken op minstens 2,5 GW windturbines op land en 6,7 GW zonnepanelen in Vlaanderen tegen 2030. Dit zijn de minst dure hernieuwbare bronnen en hun kostprijs daalt nog. Voor zonnepanelen moet de tariefzetting de combinatie met opslag stimuleren om de piekproductie uit te vlakken. Gelet op de uitdaging, zorgen we ervoor dat gunstige windlocaties maximaal gebruikt kunnen worden voor hernieuwbare energieopwekking. De steun voor kleinschaligere windprojecten moet voor ons afhangen van het plaatselijk windrendement. Voor de verdere uitbouw van de geïnstalleerde capaciteit 'on-' en 'offshore' windturbines is de versterking van het transportnetwerk voor elektriciteit essentieel.

Reference 35 - 0,10% Coverage

We gaan voor een groeibevorderende, gedrag-sturende en ecologische fiscaliteit, gericht op de verdere bescherming van onze leefomgeving, door toepassing van het principe 'de vervuiler betaalt'. Zo worden mensen en bedrijven aangezet tot milieuvriendelijk gedrag. We willen de CO₂-uitstoot meenemen als kostenparameter op de energiefactuur. Dit betekent dat de lasten op aardgas en stookolie zullen stijgen en die op elektriciteit zullen afnemen. De globale elektriciteitsfactuur zal dalen. Door beter geïsoleerde woningen en zuinigere apparaten beogen we een daling van het gebruik van fossiele brandstoffen en een gedeeltelijke verschuiving naar (hernieuwbare) elektriciteit. Mensen moeten de mogelijkheid hebben om binnen redelijke termijn die omschakeling te maken. Voor diegene voor wie die transitie het moeilijkst is, voorzien we financiële ondersteuning en extra begeleiding. De verschuiving van klimaatlasten moet geleidelijk zijn, een vooraf vastgelegd prijstraject volgen en een duidelijk einddoel hebben. Bovendien moet ze de investeringslogica bewaren: een verschuiving van lasten richting aardgas mag bestaande investeringen in warmtekraftkoppeling niet onrendabel maken. Voor sectoren die zeer gevoelig zijn voor concurrentienadelen met buurlanden letten we op een gelijk speelveld in CO₂-reductiemaatregelen.

Reference 36 - 0,11% Coverage

Iemand die van Londen naar New York en terug vliegt, stoot evenveel CO₂ uit als de gemiddelde Europeaan doet door een jaar lang zijn huis te verwarmen. CD&V steunt een ambitieuze invulling van het internationaal akkoord om de uitstoot in de luchtvaartsector te verminderen. Indien de uitkomst van die onderhandelingen onvoldoende zou blijken, moeten intercontinentale vluchten opnieuw onder het Europese emissiehandelssysteem komen. Sowieso moeten we de inspanningen in EU-verband opvoeren om de stijgende uitstoot van CO₂ door de luchtvaartsector aan banden te leggen. Hernieuwbare brandstoffen moeten een grotere rol spelen in de luchtvaart en de gunstige belastingregeling voor de sector is niet langer houdbaar. Duitsland, Frankrijk en vanaf 2021 ook Nederland, hebben al een vorm van vliegbelasting ingevoerd. Indien dit in EU-verband niet mogelijk blijkt, voeren we in 2021 een vliegbelasting in België in overleg met en afgestemd op de tarifiering van onze buurlanden. Progressiviteit in de heffing op basis van het tickettype ('economy', 'business' en 'first class') is bespreekbaar, net als een hogere heffing op lawaaierige en vervuilende vliegtuigen. Finaal wil CD&V een gelijk speelveld voor reizen en goederentransport op de middellange (<800 km) afstand. Voor deze verplaatsingen moet de trein de financieel interessantste keuze worden.

Reference 37 - 0,01% Coverage

Overheden moeten (eventueel onrechtstreekse) participaties of beleggingen in bedrijven die fossiele brandstoffen produceren verder afbouwen.

Reference 38 - 0,01% Coverage

Wat betreft de internationale klimaatfinanciering pleit CD&V voor een billijke en ambitieuze bijdrage zoals vastgelegd in het VN-Klimaatverdrag en in lijn met de internationale afspraken.

Reference 9 - 0,05% Coverage

Tegen 2024 realiseren we een capaciteit van 4,3 gigawatt aan windenergie in de Belgische Noordzee, in harmonie met de natuur en binnen een grensoverschrijdende energievisie. Dit is goed voor bijna 20% van ons elektriciteitsverbruik. We zorgen ervoor dat duurzame hoogspanningslijnen de energie op een veilige manier aan land brengen.

Reference 10 - 0,02% Coverage

Met waterenergie, aardwarmte en duurzame biomassa en -biogas vullen we onze energiemix aan. We gebruiken enkel lokale en kleinschalige biomassa en -gas.

Reference 11 - 0,04% Coverage

We zorgen voor een stabiel ondersteuningskader met zekere financiering voor investeringen in hernieuwbare energie. De steun passen we aan in functie van de dalende kost van hernieuwbare energie en van de energieprijzen. Zo kunnen we de ondersteuningskost beperken.

Reference 12 - 0,05% Coverage

De energienetten vormen de ruggengraat van ons energiesysteem. We houden ze zoveel mogelijk in publieke handen en passen ze aan zodat ze hernieuwbare energie goed kunnen integreren. We bouwen een Vlaams energiedistributienetbedrijf uit in samenspraak met de lokale besturen. Ook burgers en burgercoöperaties kunnen daarin mee investeren.

Reference 13 - 0,05% Coverage

De schommelingen in vraag en aanbod vangen we zoveel mogelijk lokaal op. Via vraagsturing, energie-opslag en een goede interconnectie met de buurlanden zorgen we voor een energiesysteem in evenwicht. Warmtepompen, elektrische wagens en waterstof zetten we ook in om energie op te slaan.

Reference 14 - 0,07% Coverage

Hernieuwbare warmte vervangt steenkool en stookolie, en geleidelijk aan ook aardgas. Tegen 2024 willen we lokale warmtezoneringsplannen over heel Vlaanderen. Die geven onder andere aan waar een collectieve aanpak met een warmtenet mogelijk is. Met de nodige ondersteuning kan je op het goede moment de overstap maken naar een duurzame verwarming via een warmtenet, warmtepomp, zonneboiler of duurzame pelletbrander.

Reference 15 - 0,06% Coverage

We gaan voor een gefaseerde vergroening van de warmtenetten. Op termijn maken we enkel gebruik van warmte afkomstig van hernieuwbare energiebronnen, en bijvoorbeeld niet langer van afvalverbrandingsovens. Zo vermijden we dat verbrandingsovens langer open gehouden worden om warmtenetten te voeden, en dat ten koste van recyclage van materialen en de uitbouw van een circulaire economie.

Reference 16 - 0,05% Coverage

We zorgen voor een goede ruimtelijke inplanting van hernieuwbare energie. We houden daarbij rekening met energetische, milieutechnische, ecologische en ruimtelijke aspecten. Dat is in het bijzonder belangrijk voor windenergie, hoogspanningsleidingen en warmtenetten. Burgers betrekken we op tijd in het planningsproces.

Reference 25 - 0,04% Coverage

We geven geen overheidssteun meer voor de ontwikkeling van of onderzoek naar een nieuwe generatie kernreactoren. Het Myrrha-project voeren we dus af. We investeren die middelen in innovatie en ontwikkeling in het kader van de energie-omwenteling.

Reference 26 - 0,06% Coverage

Het Studiecentrum voor Kernenergie (SCK, Mol) en het Nationaal Instituut voor Radio-elementen (IRE, Fleurus) fuseren we tot één enkel Instituut voor Nucleaire Veiligheid, Ontmanteling en Geneeskunde. Dat instituut laten we uitgroeien tot hét toonaangevend expertisecentrum in Europa op het vlak van veiligheid, afvalbeheer, ontmanteling van centrales en medische toepassingen.

Reference 27 - 0,02% Coverage

Er worden geen nieuwe steenkoolkachels of stookolieketels meer verkocht of geplaatst. De bestaande worden zo snel mogelijk vervangen.

Reference 28 - 0,05% Coverage

De investeringen die voorzien zijn voor de conversie van laagcalorisch naar hoogcalorisch gas herzien we in functie van de uitfasering van fossiele brandstoffen. De invoering van een verplichte duurzame warmtetoets, ook bij de vervanging van oude gasleidingen, zorgt dat onmiddellijk voor de meest duurzame optie wordt gekozen.

Reference 29 - 0,07% Coverage

We brengen restwarmte in kaart via gedetailleerde warmtekaarten. Waar voldoende warmte voorhanden is, kiezen we voor warmtenetten en een afkoppeling van gas, zeker voor nieuwe wijken en op termijn ook voor bestaande wijken. We houden daarbij rekening met de geleidelijke uitfasering van verbrandingsovens en de ontwikkeling van nieuwe hernieuwbare warmtebronnen. De verplichting van een aardgasaansluiting bij nieuwbouw schaffen we af.

Reference 30 - 0,04% Coverage

Innovatiedoelstellingen en transformatietrajecten brengen ons tot een koolstofarme industrie. Vooral in de energie-intensieve industrie richten we onze pijlen op echte innovatiesprongen die op middellange termijn een omwenteling van productieprocessen teweeg brengen.

Reference 31 - 0,03% Coverage

We faseren alle subsidies voor fossiele en nucleaire energie uit en zetten die in voor de financiering van de energietransitie. Een transparant monitoringsysteem maakt de voortgang zichtbaar.

Reference 32 - 0,05% Coverage

We renoveren meer en beter en zetten daar sterkere instrumenten voor in. Met name een heldere energieladder, een digitale woningpas, een opgewaardeerd EPC en waar mogelijk een collectieve, wijkgerichte aanpak. Woonkwaliteit, energie-efficiëntie én hernieuwbare verwarmingsbronnen brengen we samen in één renovatiestrategie.

Reference 33 - 0,02% Coverage

Om meer appartementsgebouwen te renoveren, is een renovatiewet nodig voor collectieve woongebouwen in mede-eigendom.

Reference 4 - 0,08% Coverage

We bekijken hoe we de energiefactuur voor de burger en de ondernemingen kunnen beheersen. Ook voor de industrie willen we energie betaalbaar houden en hun competitiviteit versterken. Daarom voeren we een energienorm in die ervoor zorgt dat de energiefactuur bij ons niet hoger ligt dan in de buurlanden. Dit wordt gecombineerd met effectieve concrete maatregelen zodat we onze ondernemingen met hun innovatieve slagkracht in Vlaanderen houden want zij spelen een belangrijke rol in de oplossingen voor de klimaatuitdagingen.

Reference 5 - 0,05% Coverage

is het opportuun om 2 tot 3 GW aan nucleaire capaciteit minstens 10 jaar langer open te houden. Het gaat hierbij om de meest recente centrales die een upgrade krijgen op het vlak van veiligheid. De winst die we boeken met het langer openhouden van de jongste kerncentrales, investeren we in duurzame energietransitie.

Reference 6 - 0,03% Coverage

De N-VA sluit een nieuwe kerncentrale niet uit indien dit economisch rendabel is. Daarbij moeten we bijzondere aandacht hebben voor de verschillende mogelijkheden van verwerking van kernafval.

Reference 7 - 0,06% Coverage

Vlaanderen heeft een te beperkte oppervlakte om al zijn hernieuwbare energie op eigen bodem te genereren. Samenwerkingsverbanden met buurlanden om nieuwe grote projecten rond hernieuwbare energie op te zetten, kunnen, zolang ze dient om onze eigen doelstellingen te realiseren, ze een bijdrage levert aan onze bevoorradingszekerheid en zorgt voor lokale werkgelegenheid en een economische return.

Reference 8 - 0,03% Coverage

Een unieke software tool dient ontwikkeld te worden om real time alle mogelijke gegevens te verzamelen omtrent ons energieverbruik en -productie zodat we een gefundeerd beleid kunnen voeren.

Reference 9 - 0,02% Coverage

We hervormen alle vormen van ondersteuning voor energie-efficiëntie tot één transparant systeem om energiebesparing in gebouwen te stimuleren.

Reference 10 - 0,04% Coverage

Warmtenetten zijn, waar passend, een belangrijk instrument om de energietransitie mogelijk te maken. Deze kunnen immers de restwarmte van ondernemingen, groene warmte uit lokale duurzame biomassa en geothermie transporteren naar verbruikers in de buurt.

Reference 11 - 0,03% Coverage

We mogen ons gasnetwerk niet zomaar afschrijven maar moeten dit efficiënter gebruiken. Synthetisch gas, biogas en groengas vormen bijkomende interessante en klimaatneutrale oplossingen, voor verwarming en transport.

Reference 12 - 0,05% Coverage

De elektriciteitsproductie wordt meer en meer onvoorspelbaar, waardoor het energielandschap flexibeler en dynamischer moet worden.

Reference 20 - 0,02% Coverage

We stellen de renovatiepremies open voor verhuurders. We stimuleren het gebruik van het conformiteitsattest, te beginnen met de oudste huurwoningen.

10.3.4 Open VLD

Reference 1 - 0,21% Coverage

We gaan verder op de ingeslagen weg en willen het potentieel van hernieuwbare energie in ons land maximaal benutten. In Vlaanderen alleen is er een potentieel van 57 GW aan zonnedaken. Vandaag is er ongeveer 2,8 GW aan capaciteit geïnstalleerd. Het geïnstalleerde vermogen per inwoner is in Vlaanderen het hoogste van Europa, na Duitsland. Maar het kan dus nog een stuk beter!

We geven daarom als overheid het goede voorbeeld en vragen aan lokale overheden om geschikte daken van openbare gebouwen vrij te geven voor zonnedaken. Zo creëren we een boost in de productie van zonne-energie en krijgen geïnteresseerde burgers een mooi rendement op hun investering. Ook ondernemingen met geschikte daken die zelf niet wensen te investeren moedigen we aan om hun daken ter beschikking te stellen. Bij de bouw van windmolens streven we eveneens naar maximale burgerparticipatie.

Reference 2 - 0,28% Coverage

Naast zon is wind de belangrijkste hernieuwbare energiebron voor België. De Noordzee is ons blauwe goud. Onze Noordzee mag dan geen olie of gas herbergen, ze is een enorme, windrijke oppervlakte die van onschatbare energetische waarde kan zijn. Vanaf 2026 zullen we al een capaciteit van 4 GW aan windenergie geïnstalleerd hebben. Dat komt overeen met de capaciteit van 4 grote kerncentrales. We onderzoeken de mogelijkheden om volle zee te gebruiken om hernieuwbare energie te produceren en versterken de internationale samenwerking op en rond de Noordzee met de uitbouw van een 'Northsea Grid' dat windmolenparken verbindt en rendementen optimaliseert.

We moeten blijven investeren in deze piste en ervoor zorgen dat parallel met de opwekking van windenergie de opslagmogelijkheden meegroeien, zodat we op momenten van overproductie de energie kunnen opslaan en gebruiken wanneer er weinig zon en/of wind is. Dat kan voor door middel van grote batterijen en centrales die de energie kunnen omzetten in bijvoorbeeld waterstof. Dit is trouwens ook een essentiële bouwsteen voor het verder uitbouwen van het decentrale energie-netwerk.

Reference 3 - 0,15% Coverage

Dankzij een sterke interconnectie met onze buurlanden verzekeren we onze bevoorradingszekerheid en wordt energie vlot getransporteerd van regio's waar op een bepaald moment een overschot is, naar andere regio's waar op datzelfde moment een tekort is. Door op zulke grote schaal samen te werken is het ook mogelijk om deze hernieuwbare energie efficiënter en aan de laagst mogelijke prijs te ontwikkelen. De afgelopen jaren heeft België al fors geïnvesteerd in meer connectie met de buurlanden. We zijn nu al één van de meest geconnecteerde landen van Europa en de komende jaren liggen er nog enkele mooie plannen in het vooruitzicht.

Reference 4 - 0,16% Coverage

Om volop op hernieuwbare energie te kunnen inzetten hebben we nood aan flexibele productie die de hernieuwbare productie kan aanvullen wanneer nodig. De huidige kerncentrales passen niet in dat model en hebben de afgelopen jaren hun onbetrouwbaarheid bewezen. In 2017 was de

Reference 8 - 0,26% Coverage

De uitstoot van onze industrie is al fel gedaald, maar we moeten er voor zorgen dat de inspanningen van onze Europese bedrijven niet teniet gedaan wordt door de uitstoot buiten Europa. Per ton staal die in een Belgische fabriek geproduceerd wordt, wordt er 30% minder CO₂ uitgestoten dan in een niet-Europese fabriek. Het wordt evenwel pervers als dat betekent dat hun productiekost stijgt en we binnen Europa daardoor goedkopere, maar minder duurzaam, geproduceerde alternatieven invoeren. Zo daalt onze CO₂-uitstoot wel voor de eigen productie, maar stijgt ze op wereldniveau. We pleiten daarom voor een CO₂-vignet op Europees niveau dat bedrijven die hun producten minder duurzaam produceren moeten betalen vooraleer ze hun producten kunnen invoeren in Europa.

Door voor een gelijk speelveld te zorgen, zetten we onze marktmacht als Europa in om duurzaamheid en CO₂reductie op wereldniveau af te dwingen. Initieel kijken we best naar grote vervuilers waarvan het aandeel CO₂ in de productie eenvoudig berekend kan worden, zoals de staal-, aluminium- en cementindustrie.

Reference 9 - 0,46% Coverage

Opdat we minder uitstoten, minder energie verbruiken en meer hernieuwbare energie opwekken, moeten we ons energiesysteem radicaal veranderen. Het sleutelwoord hier is decentralisatie. Via slimme netwerken krijgt iedereen de kans om zelf energie te produceren en terug op de markt te zetten. De eerste digitale meters die van elke consument ook producent maken, komen in 2019 op de markt. We evolueren de komende jaren zo naar écht decentraal energiesysteem waar bij de opgewekte energie op een slimmere manier verbruikt en opgeslagen wordt.

De energienoden en -mogelijkheden moeten per buurt of per regio in kaart gebracht worden. Kleine waterstofcentrales, maar even goed een kleine windmolen of verschillende zonnepanelen-installaties (aangevuld met opslagmogelijkheden) kunnen een hele buurt van hernieuwbare energie voorzien. Door kleine netwerken op maat (lokale energiegemeenschappen) onderling met elkaar te verbinden garanderen we bevoorradingszekerheid. Tegelijk kunnen micro-netwerken in industrieterreinen restwarmte afgeven aan naburige bedrijven, openbare gebouwen of wijken. Merksplas geeft het goede voorbeeld. De gemeente maakt al sinds 2002 van hernieuwbare elektriciteit haar visitekaartje. De groene stroom van zonnepanelen en warmtekrachtkoppeling is voor een deel afkomstig van landbouwbedrijven uit de buurt. Wat kan in Merksplas moet ook in de rest van Vlaanderen kunnen. Het afval en de restwarmte van landbouwbedrijven wordt de energie van gezinnen en bedrijven. We leggen niet alleen de focus op groene stroom, maar geven aandacht aan groene warmte. Bij individuele installaties, stimuleren we verder het gebruik van warmtepompen en warmtepompboilers. In de toekomst kan aardgas vervangen worden door zogenaamd groen gas (biomethaan) of waterstof. Voorts geven we verder alle kansen aan warmtenetten en de mogelijkheden van diepe geothermie om deze te voeden.

Reference 10 - 0,14% Coverage

De energie-omslag zal rendabel zijn of helemaal niet zijn. Belangrijk in dit opzicht is dat we alle kosten die niet met energie te maken hebben uit de elektriciteitsfactuur van mensen halen. Meer dan een derde van de elektriciteitsfactuur gaat namelijk naar de distributienettarieven. Die dekken niet enkel de exploitatiekosten om elektriciteit tot bij de consument te brengen, maar ook de kosten die gepaard gaan met de invulling van de zogeheten 'openbare dienstverplichtingen'. We verlagen de energiefactuur door de verdoken belastingen eruit te halen.

Reference 8 - 0,05% Coverage

Vandaag worden de nettarieven onrechtvaardig verdeeld. De kleinste gebruikers, gezinnen en KMO's, betalen zo'n 80% van de netwerkkosten en zo'n 85 à 90% van de in de nettarieven doorgerekende openbaredienstverplichtingen (die dienen o.a. voor de zogenaamde groenestroomcertificaten). Grotere gebruikers dragen dus nauwelijks bij aan de 'energiesprong'. We zorgen voor een eerlijkere verdeling van de netkosten tussen de verschillende klantengroepen.

Reference 9 - 0,02% Coverage

Iedereen die onder de armoedegrens leeft, recht heeft op een verhoogde tegemoetkoming en in schuldbemiddeling of budgetbegeleiding zit, moet genieten van een sociale correctie voor de waterfactuur.

Reference 10 - 0,01% Coverage

Elke Vlaming moet, ongeacht zijn woonplaats, een basispakket water aan dezelfde prijs krijgen.

Reference 11 - 0,01% Coverage

In geval van co-ouderschap wordt de korting op het vastrecht verhoudingsgewijs toegekend aan beide ouders.

Reference 12 - 0,07% Coverage

Het nationaal energie- en klimaatplan 2030 effent, op een sociaal rechtvaardige manier, de weg naar klimaatneutraliteit en 100% hernieuwbare energievoorziening tegen 2050. Het finale plan wordt, in tegenstelling tot het eind 2018 ingediende ontwerpplan, op een geïntegreerde wijze opgesteld om maximale coherentie na te streven. Via bindende sectorale routekaarten wordt, na consultatie van belanghebbenden, een koolstofbudget per sector vastgelegd. Het plan zorgt voor de omslag in eigen land en kiest dus niet voor valse oplossingen zoals biobrandstoffen van de eerste generatie en internationale offsets. De overheid informeert de bevolking over de positieve effecten van de maatregelen in het plan.

Reference 13 - 0,12% Coverage

Ook op Europees niveau streven we naar een klimaatverordening. Zo'n 'Europese klimaatwet' verankert de klimaatdoelstellingen van het Akkoord van Parijs in bindende wetgeving en zorgt ervoor dat alle andere Europese wetgeving in het licht staat van het halen van die doelstellingen. Zij zal private investeerders een zeer duidelijk signaal geven en moet er ook over waken dat de lasten eerlijk verdeeld worden volgens het principe van de vervuiler betaalt, zodat bedrijven hun eerlijk deel betalen en de transitie rechtvaardig gebeurt. De wet zal zo bijvoorbeeld het Europees emissiehandelssysteem (ETS) in lijn dwingen met de doelstelling van CO2-neutraliteit in 2040 en klimaatneutraliteit in 2050. Dat geeft nationale klimaatwetten meer speelruimte, want vandaag ondermijnen de zwaktes van het ETS-systeem meer nationale ambitie. De wet bevat ook een mechanisme dat het beleid jaarlijks beoordeelt en automatisch aanscherpt indien de doelstellingen niet gehaald dreigen te worden. Hier zijn ook sanctie aan verbonden voor wie zijn steen niet bijdraagt. Een Europese klimaatwet is ook een belangrijke tool voor stakeholders om in nationale en Europese rechtbanken implementatie af te dwingen.

Reference 14 - 0,07% Coverage

We bouwen alle overheidssubsidies en belastingverminderingen voor fossiele brandstoffen af en waken erover dat dit ook gebeurt bij alle instellingen en organisaties waarin de overheid participeert. We formuleren ethische en duurzaamheidscriteria waaraan elke financiële instelling waar overheden mee samenwerken moet voldoen. Vervolgens formuleren we een plan om de

technologieën als steenkool, olie en nucleaire energie. Om groene energie aan te vullen, maar zonder dat investeringen in echte duurzame technologieën in het gedrang worden gebracht of er een overcapaciteit dreigt te ontstaan. Wetende dat er haast geen missing links meer bestaan in ons Europees aardgastransportnetwerk stoppen we ook met Europese subsidies voor de verdere uitbouw van dat netwerk. Daarnaast pleiten we voor een Europese bijmengverplichting voor hernieuwbare gassen voor aardgastransportbedrijven.

Reference 21 - 0,02% Coverage

We verankeren het principe van Rechtvaardige Transitie ('Just Transition') in alle beleidsprocessen die te maken hebben met de overgang naar een klimaatneutrale en circulaire economie, zowel op Europees als op lidstaatniveau.

Reference 22 - 0,05% Coverage

Energie is een basisbehoefte die voor veel gezinnen te duur geworden is. Daarom is onze doelstelling om de elektriciteitsfactuur van de gezinnen met 20% te verminderen. Dit doen we via de verlaging van de BTW van 21 naar 6%, maar ook via een betere verdeling van de kosten tussen gezinnen en bedrijven, het weren van oude en te dure contracten en de uitbreiding van het sociaal tarief. Als stok achter de deur moet de overheid in de prijzen kunnen ingrijpen.

Reference 23 - 0,05% Coverage

We voeren de vangnetregulering opnieuw in om te vermijden dat de voordelen van de BTW-verlaging worden geabsorbeerd door hogere marges voor de leveranciers. Het vangnetmechanisme maakt een doorgedreven opvolging van de energieprijzen mogelijk. Leveranciers mogen de variabele energieprijzen driemaandelijks indexeren na controle door de regulator. Elektriciteits- en gasprijzen voor gezinnen en kmo's mogen niet hoger liggen dan in de buurlanden.

Reference 24 - 0,04% Coverage

We voeren de 'gratis kWh' terug in, maar dan wel een duurzame gratis kWh. In plaats van 100 kWh gratis per gezinslid, krijgen de gezinnen een gratis participatie in een lokaal gedeeld zonne- of windpark. Dat aandeel wordt verrekend als korting op de elektriciteitsfactuur. Op die manier krijgt elk gezin een 'ecologisch rugzakje' en garanderen we dat de gratis stroom duurzaam is en bijdraagt aan de leefbaarheid van onze planeet.

Reference 25 - 0,04% Coverage

We breiden de sociale tarieven voor elektriciteit, aardgas en warmte uit naar alle gezinnen met een inkomen dat recht geeft op de verhoogde tegemoetkoming in de ziekteverzekering en naar gezinnen in schuldbemiddeling of budgetbegeleiding. Zo zullen ongeveer 1 miljoen gezinnen recht hebben op een betaalbare maximumprijs. We betalen dit via de algemene middelen

Reference 26 - 0,03% Coverage

We versterken het sociaal verwarmingsfonds en het sociaal fonds voor elektriciteit en aardgas, zodat OCMW's en sociale huisvestingsmaatschappijen nog meer dan nu kunnen inzetten op tussenkomsten in energiefacturen, maar ook kunnen investeren in de vermindering en de transitie van het energieverbruik van de zwakste gezinnen.

Reference 27 - 0,03% Coverage

overheid moet kwetsbare groepen meer helpen om over te schakelen naar een goedkopere energieleverancier. Alle gemeenten en OCMW's moeten mensen helpen bij het zoeken en kiezen

Reference 35 - 0,05% Coverage

We houden onze energie-infrastructuur in publieke handen. We onderzoeken hoe we burgers aandeelhouder kunnen maken van de energienetten, waarbij zij een dividend ontvangen wanneer er winst wordt gemaakt. We kijken daarbij hoe we de financieringsbron die intercommunales vandaag zijn voor de lokale besturen kunnen vervangen door andere financieringsbronnen. De netbeheerders krijgen als taak de uitwerking van een transitiestrategie richting de decarbonisatie van ons gebouwenbestand in 2050.

Reference 36 - 0,07% Coverage

Via het 'terugbetaling via de meter'-systeem maken we het voor iedereen, ook wie daar niet de financiële middelen toe heeft, mogelijk om zijn woning energiezuinig of -neutraal te maken. De netbeheerder financiert via groepsaankopen en -aanbestedingen de installatie van zonnepanelen en warmtepompen, het isoleren van daken, gevels en vloeren en volledige 'nul-op-de meter'-renovaties voor. De terugbetaling gebeurt via de energiefactuur en de afbetalingsperiode wordt zo gekozen dat het maandelijkse afbetalingsbedrag steeds lager ligt dan wat wordt uitgespaard aan energiekosten. Zo leidt de bewoner nooit koopkrachtverlies. We koppelen de lening aan de woning, meer bepaald aan de meter en niet aan de investeerder.

Reference 37 - 0,01% Coverage

We sluiten de scheurtjesreactoren Doel 3 en Tihange 2 en versnellen daarmee de kernuitstap.

Reference 38 - 0,03% Coverage

Lokale energiebehoeften worden maximaal lokaal en hernieuwbaar afgedekt, door lokale productie in eigen en/of coöperatieve handen. In Vlaanderen gaan we voluit voor een sterke uitbreiding van zon en wind op land. We gaan voor 10 GW in 2030, dat is 2,5 keer huidige capaciteit.

Reference 39 - 0,04% Coverage

We bouwen een Europese Gemeenschap van zon en wind uit in plaats van een gemeenschap van kolen en staal. We steunen de realisatie van grote windeilanden in de Noordzee als volwaardig alternatief voor het versleten Belgisch nucleair park. In een beter geïntegreerde Europese markt kunnen overschotten aan groene stroom gemakkelijk worden vervoerd naar 'tekortgebieden'.

Reference 40 - 0,05% Coverage

We werken een plan uit van zones die in aanmerking komen voor windenergie. In de vergunningverlening wordt - in overleg met de omwonenden - de nodige maatschappelijke afwegingen gemaakt zodat aan het draagvlak gewerkt wordt, de betrokkenheid opgebouwd wordt en juridische procedures maximaal vermeden worden. We stimuleren tegelijk de participatie van omwonende burgers, zowel op financieel vlak als via mede-eigendom en dus -zeggenschap

Reference 41 - 0,06% Coverage

De netbeheerders maken een transitiestrategie op om het aardgasverbruik geleidelijk af te bouwen en de gasinfrastructuur om te bouwen voor duurzame brandstoffen, zoals synthetische gassen of waterstof. In warmtezoningsplannen stemmen we vraag en aanbod op elkaar af. Zo leggen we vast waar een collectieve aanpak met een warmtenet mogelijk is en waar we eerder naar een individuele duurzame aanpak moeten evolueren. Vlaanderen verfijnt de warmtekaart en stelt het basismateriaal voor haalbaarheidsstudies ter beschikking van de lokale besturen.

Reference 48 - 0,03% Coverage

We bouwen nieuwe woningen voor de toekomst. Dat betekent woningen die energieneutraal of -positief en dus ook energiekosteloos zijn. Maar ook makkelijk aanpasbaar voor gezinnen waarvan de samenstelling verandert en aangepast aan de klimaatverandering die sowieso op ons af komt.

Reference 49 - 0,04% Coverage

Op wijkniveau komt er collectieve infrastructuur. Zo besparen gezinnen en alleenstaanden kosten, maar hebben ze toch toegang tot duurzame diensten en infrastructuur. Dit gaat van hernieuwbare energie (zonnepanelen, windturbines), over warmtenetwerken, deelauto's, gezamenlijke fietsenstallingen en speeltuigen tot zelfs gezamenlijke polyvalente ruimten en berging.

Reference 50 - 0,03% Coverage

De renovatiegraad moet verdrievoudigen. We overtuigen eigenaars tot het renoveren van hun woning op sleutelmomenten in hun leven of in de levensduur van de woning. De overheid biedt maximaal ondersteuning via de woningpas 'terugbetaling-via-de-meter-systeem'

Reference 51 - 0,06% Coverage

Wie een woning huurt, kan ze moeilijk grondig renoveren. Nochtans draait hij of zij wel op voor de energiekosten, en die lopen soms hoog op. Wij willen dat eigenaars verplicht worden om te investeren in de kwaliteit van een woning, met een zekere overgangstijd zodat ze bijvoorbeeld kunnen wachten met de werken tot tussen 2 uurperiodes in. Woningen met verwarming op steenkool (ongezond en gevaarlijk) moeten overschakelen op een schone en betaalbare verwarmingsbron. Hiervoor moet op korte termijn een omschakelingsprogramma worden opgesteld.

Reference 52 - 0,03% Coverage

Alle sociale huisvestingsmaatschappij moeten een renovatieprogramma opstellen waarbij ze aangeven hoe ze hun woningenpark e-noveren, wat de prioriteiten zijn, welke woningen niet meer in aanmerking komen voor diepgaande renovatie en dus gesloopt zullen worden

Reference 53 - 0,01% Coverage

Wij willen dat de overheid groepsaankopen organiseert of faciliteert.

Reference 54 - 0,03% Coverage

We stimuleren bedrijven ook om clusters te vormen. Het warmteoverschot van het ene bedrijf kan bijvoorbeeld een bron van goedkope recuperatiewarmte voor het andere bedrijf zijn. We stimuleren ook de uitbouw van warmtenetwerken tussen bedrijven en woningen.

Reference 55 - 0,02% Coverage

Wij willen bedrijven verplichten een energiezorgsysteem in te voeren. Dit betekent dat ze samen met de werknemers op zoek moeten gaan naar kleine en grote maatregelen om energie te besparen.

Reference 56 - 0,05% Coverage

Kleine KMO's en non-profit organisaties kunnen gebruik maken van een gratis energie- en werkingsaudit. Bij grotere KMO's koppelen we de steun voor een energieaudit aan de uitvoering van de voorgestelde economisch rendabele maatregelen. Voor gezinnen werken we via projecten zoals 'klimaatwijken' collectieve projecten uit om hen te helpen het energiegebruik van hun woning en hun gedrag in kaart te brengen, te begrijpen en te verminderen

Reference 11 - 0,02% Coverage

Geen te abrupte verhoging van de energienormen van woningen om onbetaalbaarheid te vermijden.

10.4 GROENE ECONOMIE

10.4.1 CD&V

Reference 1 - 0,02% Coverage

CD&V pleit voor de uitbreiding van het verlaagde btw-tarief voor de afbraak en heropbouw van gebouwen tot heel Vlaanderen. Bovendien moet die btw-verlaging ook gelden wanneer een particulier een nieuwbouw aankoopt die het resultaat is van de afbraak en heropbouw van een oud pand.

Reference 2 - 0,05% Coverage

We bewaken de verdeling van de lasten voor het steunbeleid voor groene stroom. Kosten voor de transitie naar een groene energieproductie moeten minder verhaald worden op de elektriciteitsfactuur, maar gespreid worden, evenredig met de CO₂-impact van de gebruikte energiebron. Een betere spreiding van de klimaatlasten over alle energiedragers kan elektriciteit goedkoper maken. Ook de fusie van Eandis en Infrax tot Fluvius en de betere opdeling van de distributienetgebieden levert een belangrijke kostenbesparing op. De overheid kan extra kapitaal ophalen door middel van groene overheidsobligaties met een marktconform rendement.

Reference 3 - 0,04% Coverage

Gascentrales hebben een belangrijke rol in de energietransitie. Doordat ze flexibel inzetbaar zijn, zijn ze compatibel met de productie-eenheden voor groene stroom. Bovendien zijn ze veel milieuvriendelijker dan de steenkool- of bruinkoolcentrales die elders mee de Europese energiemix bepalen. Met een goed uitgekend beleid kunnen efficiënte gascentrales de meer vervuilende steenkoolcentrales in het buitenland uit de markt duwen. Zo kan gas bijdragen tot de Europese klimaatdoelstellingen. De stijgende prijs voor CO₂-emissierechten werkt dit in de hand

Reference 4 - 0,05% Coverage

We mikken op minstens 2,5 GW windturbines op land en 6,7 GW zonnepanelen in Vlaanderen tegen 2030. Dit zijn de minst dure hernieuwbare bronnen en hun kostprijs daalt nog. Voor zonnepanelen moet de tariefzetting de combinatie met opslag stimuleren om de piekproductie uit te vlakken. Gelet op de uitdaging, zorgen we ervoor dat gunstige windlocaties maximaal gebruikt kunnen worden voor hernieuwbare energieopwekking. De steun voor kleinschaligere windprojecten moet voor ons afhangen van het plaatselijk windrendement. Voor de verdere uitbouw van de geïnstalleerde capaciteit 'on-' en 'offshore' windturbines is de versterking van het transportnetwerk voor elektriciteit essentieel.

Reference 5 - 0,05% Coverage

We willen het beperkte potentieel voor wind en zon in Vlaanderen zo goed mogelijk benutten en de import van hout en biomassa voor biomassacentrales beperken. Biomassacentrales zijn hoe dan ook nodig in de energietransitie en indien import toch noodzakelijk is, hanteren we strikte duurzaamheidscriteria. Diepe geothermie biedt kansen in de Noorderkempen en Noord-Limburg, mits voldoende lokale afzetmogelijkheden voor de geproduceerde warmte. Intra-Europese marktwerking zou de beste plaatsen voor grootschalige, nieuwe hernieuwbare energieproductie

een betere afstemming van de schakels in de keten. We pleiten voor een verdere uitvoering van het Strategisch Plan Biologische Landbouw en de implementatie van bioclusters.

Reference 11 - 0,03% Coverage

CD&V wil inzetten op nieuwe teelttechnieken en innovatie. Precisielandbouw ('smart farming'), technieken uit de biolandbouw en geïntegreerde gewasbescherming, kunnen hiertoe bijdragen. Kennisoverdracht en begeleiding van land- en tuinbouwers zijn essentieel om deze innovaties ingang te doen vinden in de praktijk. CD&V wil dan ook kwalitatieve begeleiding waarvoor de nodige middelen structureel worden voorzien.

Reference 12 - 0,06% Coverage

Voedsel is een basisbehoefte en voedselsoevereiniteit is van geopolitiek en strategisch belang. Omwille van de verwachte bevolkingstoename in zowel België, Europa als mondiaal, is de toekomstige uitdaging om meer voedsel te produceren met minder uitstoot (art. 2 Klimaatakkoord van Parijs). Dus: niet minder, maar meer én klimaatslimme landbouw. Klimaatslimme maatregelen zijn bv. een aangepast voedermanagement voor rundvee, mestmanagement, stikstofefficiëntie, reductie van bedrijfseigen energieverbruik en inzet van hernieuwbare energie via bv. 'pocketvergisters'. Onze performante landbouwsector produceert vlees met een voetafdruk die vaak de helft lager ligt dan in andere landen. De vermindering van economische activiteiten heeft geen nut als de vraag niet mee daalt, anders verschuift de uitstoot naar het buitenland.

Reference 13 - 0,08% Coverage

Een gemengd landbouwbedrijf was historisch waarschijnlijk het eerste circulaire bedrijf. Mest werd gebruikt als bron van nutriënten voor gewassen, van de gewasresten werd diervoeder gemaakt en het vee produceerde mest voor de gewassen. Door specialisatie is de sector lineairder geworden. De kring was op lokaal niveau niet meer gesloten, met soms een grotere milieu-impact als gevolg. De doelstelling van het land- en tuinbouwbeleid moet zijn om met de juiste technieken en aangepaste wetgeving de cirkel op macroniveau weer te sluiten, zonder daarbij de productie verplicht te laten inkrimpen. Op Europees niveau pleiten we voor aanpassing van de wetgeving, zodat behandelde dierlijke mest kan verhandeld worden als grondstof. Verder moeten we ook kijken of het wettelijke verschil tussen het gebruik van verwerkte dierlijke mest en het gebruik van chemische mest nog steeds relevant is. Chemische mest is immers een uitputbare grondstof die moet geïmporteerd worden.

Reference 14 - 0,05% Coverage

Circulaire landbouw is onmogelijk zonder veehouderij. Dieren zetten laagwaardige en voor de mens onbruikbare biomassa (grassen, koolzaad- en sojaschroot, groente-afval...) om in hoogwaardige bouwstenen voor het menselijke lichaam zoals eiwitten, vetten, mineralen en vitamines. Dierlijke producten zoals vlees, eieren of melk maken deel uit van de voedingsdriehoek en van een gezond en evenwichtig voedingspatroon. De doelstelling kan niet zijn om deze voedingsproducten ongenueanceerd te bannen uit het dieet, maar om de inname ervan af te stemmen op de persoonlijke nutriëntenbehoefte. Die behoefte is afhankelijk van o.a. leeftijd, geslacht en fysieke activiteit.

Reference 15 - 0,04% Coverage

Ons land moet zich inzetten om voedselafval te halveren tegen 2030. Een stimulans is de ondersteuning van insectenkweek voor dierlijk veevoeder. CD&V wil de wettelijke obstakels voor de verwerking van insecten in veevoeding wegwerken. We zijn voorstander van een herinvoering van dierlijke eiwitten in veevoeding als dit op een wetenschappelijk onderbouwde en

sociaal energiebeleid in plaats van alles door te rekenen in de factuur. Zo halen we een reeks kosten uit de factuur en verlichten we de elektriciteitsfactuur.. De extra algemene middelen halen we onder meer uit inkomsten uit de veiling van emissierechten, nucleaire bijdragen, een afbouw van fossiele subsidies en Europese middelen. Kosten die nog doorgerekend worden in de factuur verdelen we eerlijk tussen de verschillende gebruikersgroepen. We verminderen de verregaande kortingen en compensaties voor grote bedrijven en rekenen de kosten niet meer te eenzijdig door aan gezinnen en kmo's.

Reference 7 - 0,07% Coverage

De energietarieven geven voldoende prikkels om efficiënt om te gaan met energie en het energienet. Je betaalt het minst als je weinig energie verbruikt en weinig broeikasgassen uitstoot. Je betaalt ook minder als je geen onnodige pieken veroorzaakt en je elektriciteitsverbruik zoveel mogelijk laat samen sporen met je eigen hernieuwbare energieproductie. We voorzien voldoende ondersteuning en sociale correcties voor mensen die (potentieel) in energiearmoede leven.

Reference 8 - 0,04% Coverage

Innovatiedoelbraken en transformatietrajecten brengen ons tot een koolstofarme industrie. Vooral in de energie-intensieve industrie richten we onze pijlen op echte innovatiesprongen die op middellange termijn een omwenteling van productieprocessen teweeg brengen.

Reference 9 - 0,03% Coverage

We faseren alle subsidies voor fossiele en nucleaire energie uit en zetten die in voor de financiering van de energietransitie. Een transparant monitoringsysteem maakt de voortgang zichtbaar.

Reference 10 - 0,04% Coverage

De bovenlokale overheden in ons land spreken een investeringsnorm af, een bindend engagement om het totaal aan publieke investeringen op te trekken tot 4% van het bbp tegen 2030. Centraal staat het realiseren van de klimaatdoelstellingen.

Reference 11 - 0,06% Coverage

We maken overheidsgebouwen en openbare verlichting energiezuinig. We moderniseren onze energienetten en versterken de interconnectie met onze buurlanden. We investeren in hernieuwbare energieproductie, energie-opslag en vraagsturing. De publieke investeringen zijn een hefboom voor private investeringen. Zo realiseren we de energie-omwenteling.

Reference 12 - 0,05% Coverage

We geven meer gewicht aan duurzaamheidscriteria bij informatieverstrekking en advies over financiële producten (PRIIP's en MiFID II). Het financieel advies omvat ook niet-financiële verwachtingen van de klant zoals ecologie, sociaal beleid en goed bestuur. Zo kunnen beleggers beter rekening houden met het sociaal rendement van de investering.

Reference 13 - 0,05% Coverage

Om een betrouwbaar aanbod van duurzame financiële producten te creëren, voorziet de overheid een wetgevend kader voor het duurzaamheidslabel. Onafhankelijke instellingen voeren de audits uit. Op basis van de duurzaamheidsscore evalueert de overheid de duurzaamheid van haar eigen participaties.

Reference 21 - 0,06% Coverage

We ondersteunen lokale deel- en platforminitiatieven die sociaal, ecologisch en democratisch te werk gaan. Gebruikers delen niet alleen in gebruik, maar ook in eigendom en zeggenschap. Zo vermijden we dat de platformeconomie gedomineerd wordt door platformen die gericht zijn op winst en geen mogelijkheden bieden voor medezeggenschap. Data van deelplatformen blijven in handen van de gebruikers.

Reference 22 - 0,05% Coverage

Consumenten krijgen duidelijke informatie over de verwachte levensduur van een product, de onderdelen en materialen ervan en instructies voor herstellingen. Een productpaspoort biedt daarnaast ook inzicht in de ecologische voetafdruk. Vervangstukken zijn ten minste 10 jaar beschikbaar.

Reference 23 - 0,05% Coverage

We verlengen de wettelijke garantieperiode zodat die meer in lijn ligt met de normale levensduur van een product. De bewijslast voor een productiefout aan een toestel ligt pas na 2 jaar bij de consument in plaats van na 6 maanden gebruik. Een controleorgaan gaat ingeplande veroudering tegen.

Reference 24 - 0,04% Coverage

We breiden het verlaagde btw-tarief van 6% voor herstellingen van fietsen, kledij en schoenen uit naar andere producten zoals witgoed en elektronica. We bouwen een netwerk van herstellende en repaircafés uit. Ook de sector van lokale kringwinkels breiden we verder uit.

Reference 25 - 0,03% Coverage

Wegwerpproducten worden tegen 2025 vervangen door een herbruikbaar alternatief. Statiegeldsystemen zorgen voor een betere inzameling van producten en minder zwerfvuil. Plastic zakjes verdwijnen.

Reference 26 - 0,04% Coverage

Dankzij een kwaliteitsindex voor gerecycleerde grondstoffen kan afval op een veilige en kwaliteitsvolle manier worden ingezet als grondstof. Via transparantie over de kwaliteit van de secundaire grondstoffen zwengelen we het gebruik ervan aan.

Reference 27 - 0,12% Coverage

We minimaliseren de milieu-impact van materialen- en goederentransport door een efficiëntere en meer duurzame logistiek. Door materiaalkringlopen zoveel mogelijk lokaal te sluiten, beperken we het aantal af te leggen vervoerskilometers. We promoten korte ketens. Zo vinden lokale landbouwproducten gemakkelijker de weg tot op onze borden, al dan niet na verwerking door een lokale kmo of horecazaak. We stimuleren samenwerking tussen bedrijven om reststromen nuttig in te zetten. Bijvoorbeeld door het in kaart brengen van die reststromen. Bij de ontwikkeling van bedrijventerreinen worden complementaire bedrijven geclusterd om de industriële kringlopen maximaal te sluiten. We bevorderen goederentransport via binnenvaart en spoor.

Reference 28 - 0,13% Coverage

Onze havens worden de motor voor een circulaire en koolstofarme economie. We zetten er meer in op een groene maakindustrie, een groene chemiecluster, schone technologie en jobcreatie. We combineren logistiek met productie aan het water. We sluiten industriële kringlopen op een

Reference 36 - 0,13% Coverage

We ondersteunen initiatieven die de transparantie van productieprocessen verhogen en verbeterprocessen opzetten. Via sectorconvenanten stimuleren we het openbaar maken van lijsten van productielocaties. Zo kunnen ngo's en vakbonden via hun partnerorganisaties meer zicht krijgen op de arbeidsomstandigheden in productielocaties en ze aankaarten. We vragen meer transparantie over de materialen die gebruikt worden in de sector en de duurzaamheid ervan. Individuele bedrijven zetten we aan om de grootste risico's in kaart te brengen op het gebied van bijvoorbeeld leefbaar loon, kinderarbeid, milieuschade en dierenwelzijn in de fabrieken waar ze produceren. We schalen de aanpak op door samen te werken met bijvoorbeeld Nederland en Duitsland, waar dergelijke initiatieven in de textielsector al bestaan.

Reference 37 - 0,05% Coverage

Dankzij duurzame overheidsaanbestedingen krijgen duurzame ondernemingen een grotere afzetmarkt. Grotere transparantie in productieketens en een sterk kenniscentrum rond duurzaam aankoopbeleid maakt dat op korte termijn alle overheidsaankopen voldoen aan strenge duurzaamheidscriteria.

10.4.3 N-VA**Reference 1 - 0,09% Coverage**

We beschikken in Vlaanderen met het SCK in Mol over een van dé nucleaire kenniscentra in de wereld. Het project rond de MYRRHA-reactor heeft een doorstart gekregen die zich concretiseert in een langetermijnondersteuning door de federale regering. Dit moet Vlaanderen toelaten een belangrijke bijdrage te leveren in de domeinen van de nucleaire geneeskunde, op vlak van het verwerken van nucleair afval en op vlak van de nieuwste generatie van kernreactoren. We willen dan ook blijven inzetten op deze kennispool want naast wetenschappelijke faam heeft het ook een maatschappelijke meerwaarde.

Reference 2 - 0,04% Coverage

Warmtenetten zijn, waar passend, een belangrijk instrument om de energietransitie mogelijk te maken. Deze kunnen immers de restwarmte van ondernemingen, groene warmte uit lokale duurzame biomassa en geothermie transporteren naar verbruikers in de buurt.

Reference 3 - 0,03% Coverage

We mogen ons gasnetwerk niet zomaar afschrijven maar moeten dit efficiënter gebruiken. Synthetisch gas, biogas en groengas vormen bijkomende interessante en klimaatneutrale oplossingen, voor verwarming en transport.

Reference 4 - 0,07% Coverage

Met het instrument van vrijwillige energiebeleidsvereenkomsten, ook voor kmo's per sector, zorgen we dat de industrie richting 2030 haar voorttrekkersrol blijft vervullen. Hierbij houden we rekening met de concurrentiepositie t.a.v. de ondernemingen in het buitenland. We brengen kennis over energie- en klimaatmaatregelen tot bij de kmo's en stellen een vergelijkingstool ter beschikking zodat ze binnen hun sector hun energiegebruik en gebruikte technologie kunnen vergelijken.

Reference 5 - 0,02% Coverage

We integreren de investeringspremie voor ondernemingen voor energiebesparende maatregelen bij de netbeheerders in de ecologiepremie+.

voorzien daarom een renteloze lening aan landbouwers die hun asbestdaken vervangen om er zonnedaken van te maken.

Europa moet voor een gelijk speelveld zorgen. Strenge normen voor onze bedrijven op het vlak van dierenwelzijn, duurzaamheid,... moeten ook bij derde landen afgedwongen worden bij het afsluiten van internationale handelsakkoorden.

Net zoals andere ondernemers hebben ook landbouwers last van de regelgeving die Vlaanderen kenmerkt. We moeten die verder beperken. Jonge mensen moeten aangemoedigd worden om landbouwer te worden. Vrouwen spelen vandaag al een zeer belangrijke rol in de sector, maar doen dat te veel in de schaduw terwijl ze ook zelf perfect een eigen bedrijf kunnen oprichten of volwaardig aandeelhouder kunnen worden. Daarom willen we vrouwelijk ondernemerschap in de land- en tuinbouw actief stimuleren. We moedigen het vormen van een vennootschap aan en adviseren bedrijfsleiders op maat.

Reference 7 - 0,19% Coverage

Vissers hebben een zwaar en onregelmatig leven en verdienen het nodige respect. Vlaanderen is met unieke projecten als Vistraject en Valduvis, waarbij vissers en milieuverenigingen samenwerken, een voortrekker in het uittekenen van een toekomstgerichte lange termijnstrategie voor de ontwikkeling van duurzame en selectieve vangtechnieken. We dringen op Europees niveau aan op gelijkaardige inspanningen om de gevolgen van de verplichte aanlanding en het nakende teruggooiverbod het hoofd te kunnen bieden, maar ook om structurele overbevissing tegen te gaan. We ondersteunen onderzoek naar en investeringen in energiebesparende maatregelen om de productiekosten te verminderen en scheppen een kader om de ontwikkeling van aqua- en maricultuur in Vlaanderen vorm te geven.

10.4.5 Sp.a

Reference 1 - 0,05% Coverage

De Nationale Bank van België voert carbon stress tests uit om de blootstelling aan klimaatrisico's transparant te maken. De Europese centrale bank mag haar monetair beleid niet alleen richten op de 2% inflatiedoelstelling, maar moet haar beleid ook in lijn brengen met de 1,5°C klimaatdoelstelling. In plaats van bedrijfsobligaties op te kopen uit de fossiele economie (en die zo extra goedkoop kapitaal te verschaffen), moet zij zich richten op groene investeringsfondsen die een koolstofvrije en circulaire economie aansturen.

Reference 2 - 0,11% Coverage

We optimaliseren de Europese emissiehandel (ETS) door een stijgende bodemprijs in te voeren en tegelijk het systeem uit te breiden tot een soort 'border adjustment tax' die de toets van de wereldhandelsorganisatie wel kan doorstaan. Dat werkt zo: voor constructiematerialen die onder ETS vallen, moeten voortaan niet enkel de producenten, maar ook de leveranciers een CO₂-prijs betalen. De producenten kopen emissierechten voor alles wat boven de benchmark van best beschikbare technieken uitkomt, de leveranciers kopen de emissierechten voor de uitstoot die daaronder valt. Zo worden alle emissiekosten geïnternaliseerd. Deze aankoopverplichting voor leveranciers geldt zowel voor in Europa geproduceerde producten, als voor geïmporteerde producten. De opbrengsten van deze veilingen investeren we in onderzoek naar duurzame bouwmaterialen, zodat bouwen niet duurder wordt. Via monitoring- en reguleringssystemen zorgen we ervoor dat de vervuiler ook voor de gratis uitstootrechten betaalt en deze niet doorrekent in de prijzen.

middelen, ondersteuning en experimenteerruimtes. Opgedane kennis en contacten wordt verzameld in een kennisplatform.

Reference 10 - 0,06% Coverage

We ontwikkelen een productpaspoort voor alle duurzame goederen die uit onderdelen bestaan. Dit bevat een lijst met onderdelen en de materialen waaruit deze bestaan. Daarnaast bevat het info over de levensduur, garantie, beschikbaarheid van vervangstukken, de ontmanteling, herstelbaarheid en levenscyclusanalyse. Alle paspoorten komen terecht in een publieke online databank en zijn te raadplegen via een QR-code op het product, zodat o.a. reparatiecentra er gebruik van kunnen maken. We willen maximale transparantie over de externe kosten, omdat duurzaamheid nood heeft aan transparantie.

Reference 11 - 0,02% Coverage

We planten de duurzame maakindustrie in op strategische plaatsen en oude industriële sites zoals de haven van Antwerpen, de voormalige Renault- en Fordsite en de mijnsites in Limburg.

Reference 12 - 0,02% Coverage

We creëren een afzetmarkt voor recyclaten, zodat het aandeel nieuwe grondstof(fen) in de producten kan dalen. Nieuw geproduceerde producten moeten een minimum percentage aan gerecycleerd materiaal bevatten.

Reference 13 - 0,01% Coverage

We zetten in op de deeleconomie: we verlagen de BTW op deelinitiatieven zoals autodelen naar 6%.

Reference 14 - 0,03% Coverage

We zetten in op de hersteleconomie. We bouwen een netwerk van reparateurs uit, naar het voorbeeld van Frankrijk. We stimuleren tewerkstelling in dit knelpuntberoep, werken financiële en educatieve maatregelen uit om deze mensen extra kansen te geven. We verlagen de BTW op hersteldiensten naar 6%.

Reference 15 - 0,04% Coverage

Producenten worden zoals in Frankrijk bij wet verplicht om consumenten mee te delen hoe lang hun producten meegaan en hoe lang er welke reservestukken voor beschikbaar zullen zijn. Anders riskeren ze een boete tot 5% van hun omzet in België. Tot 5 jaar na aankoop bieden producenten gratis herstel.

Reference 16 - 0,07% Coverage

Het beleid in ons land en in de buurlanden zet vandaag te eenzijdig in op het wegwerken van 'kostenhandicaps' voor grote bedrijven, waarmee de race to the bottom wordt aangezwengeld. Zo stelde Duitsland zijn energie-intensieve industrie grotendeels vrij van kosten voor het hoogspanningsnet en voor steun aan hernieuwbare energie, waarna de buurlanden vonden dat ze niet konden achterblijven. We maken werk van Europese beleidskaders of afspraken met de buurlanden die kruissubsidiëring en oneigenlijke staatssteun vermijden. In de Europese elektriciteitswetgeving moet een bepaling opgenomen worden die zorgt voor een rechtvaardige verdeling van de kosten over de verschillende klantengroepen.

Reference 23 - 0,06% Coverage

We verplichten autoproducenten op Europees niveau om het aandeel wagens met nuluitstoot op te drijven. Daarvoor verscherpen we de Europese Verordening rond de CO₂-uitstoot van wagens en bestelwagens, zodat vanaf 2030 geen nieuwe ontploffingsmotoren meer op de markt kunnen komen. Voor wagens met ontploffingsmotoren die tot dan nog worden verkocht, voeren we strengere EURO 7- uitstootnormen in, ook voor pollutanten die nu nog niet specifiek zijn gereguleerd, zoals methaan, ammoniak en stikstofdioxide. Wie de normen niet haalt, krijgt hoge boetes.

Reference 24 - 0,01% Coverage

Samen met de havenbedrijven zetten we een investeringsprogramma op om meer walstroominstallaties in de havens uit te bouwen

Reference 25 - 0,04% Coverage

Om het dossier van de nationale luchthaven uit de impasse te halen, stellen we een internationale intendant aan, die via een participatieparticipatief traject met alle belanghebbenden een gedragen, duurzame oplossing vindt die het evenwicht vindt tussen de economische leefbaarheid van de luchthaven, de levenskwaliteit van de omwonenden en die een concrete bijdrage levert in de strijd voor het klimaat.

Reference 26 - 0,02% Coverage

We vormen het VLIF om tot een transitiefonds en een taskforce die landbouwers helpt hun bedrijfsmodel aan te passen of om te schakelen naar andere en meer duurzame productievormen.

Reference 27 - 0,02% Coverage

We verzetten ons tegen de prijzending vanuit de retailsector voor vlees, zuivelproducten, groenten en fruit, en garanderen dat landbouwers minimum de kostprijs van hun producten betaald krijgen.

Reference 28 - 0,02% Coverage

We verzetten ons tegen het ongeoorloofde monopolie van het zaaigoed dat in handen komt van enkele multinationals. Die multinationals controleren daarmee stelselmatig onze voedselproductie en maken boeren afhankelijk van die industrie.

10.4.6 Vlaams Belang

Reference 1 - 0,03% Coverage

We mogen de trein naar de batterijtechnologie niet missen. We hebben alles in huis om een leidende rol te kunnen spelen in deze vernieuwende industrie.

10.5 KLIMAAT

10.5.1 CD&V

Reference 1 - 0,03% Coverage

We hervormen de woonbonus tot een klimaatbonus. Dit wil zeggen dat de bonus voortaan gunstiger zal zijn voor woningen die energiezuinig zijn of binnen een termijn van vijf jaar na

straal van vijf kilometer woont van het werk waardoor dichterbij het werk wonen wordt aangemoedigd. In combinatie met de ontwikkeling van MaaS, waarbij men met abonnementsformules betaalt voor mobiliteit op maat, moet dit leiden tot het gebruik van het juiste vervoersmiddel voor de juiste verplaatsing. Maatschappelijke kosten-batenanalyses moeten gezondheidseffecten internaliseren, zodat het beleid er rekening mee kan houden.

Reference 9 - 0,08% Coverage

We verliezen het effect van luchtvaart en internationale scheepvaart op het leefmilieu en de klimaatopwarming niet uit het oog. Er moet grotere fiscale solidariteit komen tussen de vervoersmodi in een Europees kader, zodat een gelijk speelveld ontstaat. Er zijn extra inspanningen nodig voor meer en betere internationale treinverbindingen, waaronder nachttreinen vanuit Brussel, zodat zij een volwaardig alternatief zijn voor kortereafstandsvluchten. Luchtvaartmaatschappijen moeten worden aangezet geluidsarmere vliegtuigen te gebruiken. Voor de vluchten in Zaventem willen we een globale oplossing. Elk gewest neemt een deel van de last op zich. We vertrekken van maximaal vliegen op bestemming, omdat dit globaal leidt tot minder brandstofverbruik en vervuiling. Het uitgangspunt is veiligheid van de vliegoperaties. Hierop doen we geen concessies. Voor de rest streven we naar een combinatie van een evenwichtige geografische spreiding met het oog op de gezondheid van de bewoners en aandacht voor economie en tewerkstelling. Dit alles moet worden vastgelegd in een vliegwet.

Reference 10 - 0,04% Coverage

De overheid heeft een voorbeeldrol in de verduurzaming van haar eigen gebouwenpatrimonium. Een jaarlijkse reductie met 2,09% van het primair energieverbruik is een minimum voor alle overheidsniveaus. Bijzondere aandacht moet gaan naar private kantoorgebouwen die we met het instrument van esco-contracten¹⁵ aanzetten tot efficiënter energieverbruik. Binnen de vijf jaar na aankoop moet dit type gebouwen een minimum aantal grondige gebouwschil- of verwarmingsmaatregelen ondergaan hebben, zoals het Klimaatplan 2021-2030 voorziet.

Reference 11 - 0,03% Coverage

Er moet een energieprestatiecertificaat (EPC) komen voor grote niet-woongebouwen. De grote kantoorgebouwen moeten tegen 2025 allemaal over een EPC beschikken en dit EPC moet ook een masterplan voor de renovatie tot een klimaatneutraal gebouw in uiterlijk 2050 bevatten. Grote overheidsgebouwen zouden het goede voorbeeld moeten geven en in 2040 al klimaatneutraal zijn. Er komt een duidelijke kalender voor een minimaal te behalen energielabel.

Reference 12 - 0,10% Coverage

Bij de residentiële woningen staan we voor een immense uitdaging. Tegen 2030 moet de broeikasgasuitstoot door gebouwenverwarming bijna gehalveerd zijn t.o.v. 2005. In 2050 zouden alle Vlaamse woningen hoogstens energielabel A mogen hebben of voor alle gebouwschildelen en verwarming moeten voldoen aan de streefnormen. Hiervoor moeten we jaarlijks 2,5% van ons woningpatrimonium grondig rooveren of vervangen door nieuwbouw. Dat betekent ongeveer 100.000 woningen per jaar. Om dat te bereiken moeten we woningeigenaars aanzetten tot renovatie en/of sloop en hernieuwbouw, met bijzondere aandacht voor de eigenaars van verhuurwoningen. Binnen de vijf jaar na verwerving van een woning, moet de nieuwe eigenaar ervoor zorgen dat de woning op minstens drie onderdelen van de gebouwschil of verwarming energiezuinig is. Gecombineerd met het nieuwe EPC, zal dat de prijs van minder goede woningen doen dalen.

Reference 18 - 0,08% Coverage

Meer dan de helft van het finale energieverbruik gaat naar verwarming en koeling, véél meer dan naar elektriciteit en naar transport. Duurzame warmte- en koudevoorziening verdient dan ook veel meer aandacht dan in het verleden. Collectieve warmte-uitwisseling via warmtenetten kan op de meest gunstige locaties qua beschikbare warmte en warmtevraag milieuwinst opleveren tegenover individuele verwarmingssystemen. Vlaanderen neemt een regierol op voor de planmatige uitrol van warmtenetten en ondersteunt lokale besturen in de opmaak van een warmteplan, dat aangeeft waar in de gemeente preferentieel verwarmd wordt met warmtenetten, warmtepompen of een andere oplossing. We blijven echter kritisch kosten en baten afwegen. Steun moet gaan naar nieuwe netten die worden gevoed door groene warmte of restwarmte, of die op korte termijn kunnen worden omgebouwd. Er moet een oplossing komen voor de afschrijving van gasnetten op plaatsen waar warmtenetten groot potentieel hebben.

Reference 19 - 0,03% Coverage

Als een aardgas- of warmtenet ontbreekt, moet het mogelijk zijn een warmtepomp te plaatsen tegen aansluitingsvoorwaarden die overeenkomen met de aansluitingskost van aardgas (bv. door een hogere REGpremie of aangepaste aansluitingskost). Wie zich vrijwillig afkoppelt van aardgas, zou niet gestraft mogen worden door ook nog eens de kosten voor de afsluiting van de aardgasmeter volledig zelf te moeten betalen.

Reference 20 - 0,04% Coverage

We willen het potentieel van duurzaam en hernieuwbaar gas in kaart te brengen. Duurzaam gas, geproduceerd uit hernieuwbare energie ('Power-to-Gas'), afval of gewasresten, kan worden ingezet via de bestaande aardgasinfrastructuur. De aanmaak is duurder dan aardgas. Via een sluitend systeem van garanties van oorsprong kunnen verbruikers bewust voor groen gas kiezen. Als dat onvoldoende blijkt, kan aan gasleveranciers een verplicht quotum voor groen gas worden opgelegd

Reference 21 - 0,07% Coverage

Ook andere technologische ontwikkelingen verdienen onze aandacht: onder meer een netwerk om CO₂ op te slaan, een waterstofnetwerk en projecten synthesegas. Op sectorniveau bekijkt de staalindustrie hoe ze koolstofmonoxide nuttig kan gebruiken als grondstof, in plaats van het om te zetten naar CO₂. We ondersteunen onderzoek naar de opschaling van technologieën om energie op te slaan. Het Vlaams Agentschap Innoveren en Ondernemen stimuleert met het Vlaamse clusterbeleid de samenwerking tussen bedrijven die actief zijn in een bepaald domein. WaterstofNet is zo'n voorbeeld van hoe duurzame waterstofprojecten ontwikkeld en gerealiseerd kunnen worden. Ook het Belgische nucleaire onderzoek behoort tot de wereldtop. Het is essentieel dat we onderzoek naar medische isotopen en een permanente oplossing voor het nucleaire afval blijven ondersteunen.

Reference 22 - 0,10% Coverage

We gaan voor een groeibevorderende, gedragsturende en ecologische fiscaliteit, gericht op de verdere bescherming van onze leefomgeving, door toepassing van het principe 'de vervuiler betaalt'. Zo worden mensen en bedrijven aangezet tot milieuvriendelijk gedrag. We willen de CO₂-uitstoot meenemen als kostenparameter op de energiefactuur. Dit betekent dat de lasten op aardgas en stookolie zullen stijgen en die op elektriciteit zullen afnemen. De globale elektriciteitsfactuur zal dalen. Door beter geïsoleerde woningen en zuinigere apparaten beogen we een daling van het gebruik van fossiele brandstoffen en een gedeeltelijke verschuiving naar (hernieuwbare) elektriciteit. Mensen moeten de mogelijkheid hebben om binnen redelijke termijn

van Parijs). Dus: niet minder, maar meer én klimaatslimme landbouw. Klimaatslimme maatregelen zijn bv. een aangepast voedermanagement voor rundvee, mestmanagement, stikstofefficiëntie, reductie van bedrijfseigen energieverbruik en inzet van hernieuwbare energie via bv. 'pocketvergisters'. Onze performante landbouwsector produceert vlees met een voetafdruk die vaak de helft lager ligt dan in andere landen. De vermindering van economische activiteiten heeft geen nut als de vraag niet mee daalt, anders verschuift de uitstoot naar het buitenland.

10.5.2 Groen

Reference 1 - 0,07% Coverage

We doen er alles aan om de opwarming van de aarde onder de 1,5°C te houden. We ijveren voor ambitieuzere Europese doelstellingen tegen 2030 die in lijn zijn met het klimaatakkoord van Parijs: 55% minder CO₂-uitstoot, 45% meer energie-efficiëntie, 45% hernieuwbare energie en 70% van de elektriciteit afkomstig van hernieuwbare energiebronnen. Samen met Europa nemen we een leidende rol op om het energiegebruik en de broeikasgasemissies drastisch te verminderen.

Reference 2 - 0,07% Coverage

Met een klimaatwet halen we de vrijblijvendheid uit ons nationaal klimaatbeleid. Zo garanderen we dat de uitstoot van broeikasgassen ten opzichte van 1990 tegen 2030 met 45% omlaag gaat en dat onze samenleving tegen 2050 volledig koolstofneutraal is. De Federale staat kan ingrijpen als gewesten hun doelstelling niet halen.

Reference 3 - 0,08% Coverage

We rollen samen met de sectoren een exitstrategie voor het gebruik van fossiele brandstoffen uit. We stellen een limiet aan de uitstoot in elke sector door aan de verschillende sectoren vijfjaarlijkse 'koolstofbudgetten' toe te kennen. Ze zijn vastgelegd op basis van de langetermijndoelstelling om volledig koolstofneutraal te zijn tegen 2050. We toetsen elk beleidsvoorstel af aan het beschikbare koolstofbudget voor Europa en België. Een onafhankelijke klimaatraad ziet erop toe dat de exitstrategie effectief wordt uitgevoerd.

Reference 4 - 0,06% Coverage

Lokale overheden zijn belangrijke partners in het klimaatbeleid. We betrekken lokale overheden actief in de uitrol van het klimaatbeleid. We rollen een systeem van klimaatcontracten uit, naar het voorbeeld van het Burgemeestersconvenant, om gemeenten, verenigingen en bedrijven te ondersteunen bij hun klimaatinspanningen. Op die manier geven we voorlopers een duw in de rug.

Reference 5 - 0,02% Coverage

We voeren een koolstofheffing in zodat alternatieve energiebronnen en lokaal gemaakte duurzame producten aantrekkelijker worden

Reference 6 - 0,05% Coverage

We bepleiten een minimumprijs voor CO₂-uitstootrechten. We trekken die prijs geleidelijk op en schrappen het overschot aan CO₂-uitstootrechten op de Europese markt. We maken komaf met het uitdelen van gratis emissierechten. Om een wereldwijde level playing field te creëren, voeren we een koolstofgrensheffing in op Europees niveau.

Reference 16 - 0,02% Coverage

We koppelen energieprestatienormen voor huurwoningen aan een sterk pakket van ondersteuningsmechanismen voor verhuurders.

Reference 17 - 0,04% Coverage

De overheid geeft het goede voorbeeld. We schakelen een versnelling hoger bij het energiezuinig maken van overheidsgebouwen. Een slimme en energiezuinige verlichting langs openbare wegen en in overheidsgebouwen doet ons een pak energie en kosten besparen.

Reference 18 - 0,04% Coverage

Met ambitieuze energiebeleidsvereenkomsten sporen we de industrie aan tot een energieëfficiëntie van wereldklasse. Kmo's realiseren stevige energiewinsten dankzij energie-audits, sectorale energiecoaches en eenvoudige ondersteuningsinstrumenten.

Reference 19 - 0,03% Coverage

Een slimme ruimtelijke ordening en duurzaam mobiliteitsbeleid verminderen het brandstofgebruik voor transport door een sterke vermindering van het aantal gemotoriseerde kilometers.

Reference 20 - 0,07% Coverage

Met een breed gedragen energiepact weet je als burger, ondernemer of investeerder eindelijk waar je aan toe bent. De klimaatdoelstellingen zijn ons kompas. Samen investeren we in sneltempo in de modernisering van ons energiesysteem. Zo kunnen we volop de vruchten plukken op economisch, sociaal en ecologisch vlak. Tegen 2025 is de helft van onze elektriciteit afkomstig van hernieuwbare energiebronnen en tegen 2030 minstens 60%

Reference 21 - 0,09% Coverage

Overall komen er zonnedaken. Twijfel je nog om zonnepanelen te leggen, dan maken we het jou nu gemakkelijk. Je krijgt een gepersonaliseerd aanbod via een lokaal woon- en energieloket. Een rollend zonnepanels financiert de investering. Je betaalt maandelijks af via de winst op je energiefactuur. Na een 8-tal jaar zijn de zonnepanelen van jou en kan je verder de energiewinst opstrijken. Voor overheidsgebouwen, de dienstensector en kmo's voorzien we een gelijkaardig derdebetalersysteem. Nieuwe toepassingsgebieden zoals gebouw-geïntegreerde zonne-energiesystemen stimuleren we.

Reference 22 - 0,05% Coverage

Een winddecreet zorgt voor een gestroomlijnde inplanting van windmolens op land en garandeert dat burgers kunnen participeren in de bouw van windmolens. Bij windprojecten moet minstens de helft worden opgesteld voor rechtstreekse participatie van burgers en de lokale gemeenschap.

Reference 23 - 0,05% Coverage

Tegen 2024 realiseren we een capaciteit van 4,3 gigawatt aan windenergie in de Belgische Noordzee, in harmonie met de natuur en binnen een grensoverschrijdende energievisie. Dit is goed voor bijna 20% van ons elektriciteitsverbruik. We zorgen ervoor dat duurzame hoogspanningslijnen de energie op een veilige manier aan land brengen.

Reference 24 - 0,02% Coverage

Met waterenergie, aardwarmte en duurzame biomassa en -biogas vullen we onze energiemix aan. We gebruiken enkel lokale en kleinschalige biomassa en -gas.

verdelen we eerlijk tussen de verschillende gebruikersgroepen. We verminderen de verregaande kortingen en compensaties voor grote bedrijven en rekenen de kosten niet meer te eenzijdig door aan gezinnen en kmo's.

Reference 33 - 0,07% Coverage

De energietarieven geven voldoende prikkels om efficiënt om te gaan met energie en het energienet. Je betaalt het minst als je weinig energie verbruikt en weinig broeikasgassen uitstoot. Je betaalt ook minder als je geen onnodige pieken veroorzaakt en je elektriciteitsverbruik zoveel mogelijk laat samen sporen met je eigen hernieuwbare energieproductie. We voorzien voldoende ondersteuning en sociale correcties voor mensen die (potentieel) in energiearmoede leven.

Reference 34 - 0,07% Coverage

Ten laatste in 2025 sluiten de laatste kerncentrales. De kernexploitanten stellen voldoende middelen ter beschikking om de ontmanteling van de kerncentrales en het korte en langetermijnbeheer van het kernafval te verzekeren. Een onafhankelijk overheidsorgaan of de Nationale Bank van België beheert dat geld. We bouwen het uitlenen van de middelen af, zodat de provisie steeds beschikbaar zijn. Nucleaire exploitanten kunnen daar geen middelen meer van ontlenen.

Reference 35 - 0,02% Coverage

Kernexploitanten, samen met hun moedervenootschap en de andere vennootschappen van de groep, worden onbeperkt aansprakelijk.

Reference 36 - 0,03% Coverage

Als er geen absolute zekerheid kan geboden worden door binnen- en buitenlandse experts over de veiligheid van de scheurtjescentrales, sluiten we die meteen.

Reference 37 - 0,07% Coverage

Om voldoende vervangingscapaciteit te hebben, vullen we in een overgangsfase de productie van elektriciteit uit hernieuwbare energie aan met flexibele aardgascentrales. We beperken de capaciteit aan gascentrales en hun draaiuren tot het minimum. Dat doen we door fors te investeren in energie-efficiëntie, hernieuwbare energie, vraagsturing en energie-opslag, en de benodigde capaciteit op Europees niveau te bekijken.

Reference 38 - 0,04% Coverage

We geven geen overheidssteun meer voor de ontwikkeling van of onderzoek naar een nieuwe generatie kernreactoren. Het Myrrha-project voeren we dus af. We investeren die middelen in innovatie en ontwikkeling in het kader van de energie-omwenteling.

Reference 39 - 0,06% Coverage

Het Studiecentrum voor Kernenergie (SCK, Mol) en het Nationaal Instituut voor Radioelementen (IRE, Fleurus) fuseren we tot één enkel Instituut voor Nucleaire Veiligheid, Ontmanteling en Geneeskunde. Dat instituut laten we uitgroeien tot hét toonaangevend expertisecentrum in Europa op het vlak van veiligheid, afvalbeheer, ontmanteling van centrales en medische toepassingen.

Reference 40 - 0,02% Coverage

Er worden geen nieuwe steenkoolkachels of stookolieketels meer verkocht of geplaatst. De bestaande worden zo snel mogelijk vervangen.

Reference 49 - 0,05% Coverage

We schaffen het fiscaal gunsteregime voor salariswagens af en introduceren een mobiliteitsbudget voor elke werknemer. Dat bedrag hangt af van de woon-werkafstand en belooft verplaatsingen te voet en met de fiets. We evolueren geleidelijk naar een afstandsonafhankelijk budget om nabijheid van wonen en werken te belonen.

Reference 50 - 0,04% Coverage

We schaffen het verlaagde btw-tarief voor steenkool, bruinkool, turf en afgeleide producten af. Het uitzonderingstarief van 12% vervangen we door het standaardtarief van 21%. De terugbetaling van professionele diesel verdwijnt.

Reference 51 - 0,02% Coverage

We moduleren accijnzen op brandstoffen in functie van hun milieu-impact. Om de impact van CO₂-uitstoot te integreren, voeren we een koolstofheffing in.

Reference 52 - 0,04% Coverage

De bovenlokale overheden in ons land spreken een investeringsnorm af, een bindend engagement om het totaal aan publieke investeringen op te trekken tot 4% van het bbp tegen 2030. Centraal staat het realiseren van de klimaatdoelstellingen.

Reference 53 - 0,05% Coverage

De overheid gebruikt steeds duurzaamheidscriteria in haar aanbestedingen. Aangezien de overheden op alle niveaus zelf belangrijke investeerders en consumenten zijn, vormt het volume aan overheidsopdrachten een belangrijke hefboom om van sociaal en duurzaam ondernemen de norm te maken.

Reference 54 - 0,11% Coverage

We verschuiven de lasten op arbeid naar grondstoffen, vervuiling, afval en energie. Dankzij die taxshift kosten activiteiten die waarde behouden of toevoegen minder dan activiteiten die waarde onttrekken van de natuur. Een product herstellen of materialen recycleren kost dan minder dan een nieuw product maken. Lokaal gemaakte duurzame producten worden goedkoper dan producten waar veel transport aan te pas komt. Milieukosten, zoals het verbruik van grondstoffen en energie, afvalverwerking en CO₂-uitstoot, verrekenen we via gerichte heffingen mee in de productieketen. Zo verminderen we het concurrentienadeel waar duurzame bedrijven vaak tegenaan botsen.

Reference 55 - 0,09% Coverage

We maken van België een koploper in de circulaire economie. Samen met de werkgevers, vakbonden, milieubewegingen, consumentenorganisaties, onderzoeksinstellingen en andere stakeholders bepalen we duidelijke doelstellingen en maatregelen om het grondstoffengebruik en de afvalproductie drastisch te verminderen. Het doel moet zijn de ecologische voetafdruk in absolute termen te verkleinen, in eigen land en over de hele waardeketen. Jaarlijks volgen we de voortgang op. Zo blijven we op koers. Een kennisplatform circulaire economie biedt de nodige ondersteuning.

Reference 56 - 0,13% Coverage

Onze havens worden de motor voor een circulaire en koolstofarme economie. We zetten er meer in op een groene maakindustrie, een groene chemiecluster, schone technologie en jobcreatie. We combineren logistiek met productie aan het water. We sluiten industriële kringlopen op een

Reference 7 - 0,04% Coverage

Warmtenetten zijn, waar passend, een belangrijk instrument om de energietransitie mogelijk te maken. Deze kunnen immers de restwarmte van ondernemingen, groene warmte uit lokale duurzame biomassa en geothermie transporteren naar verbruikers in de buurt.

Reference 8 - 0,03% Coverage

We mogen ons gasnetwerk niet zomaar afschrijven maar moeten dit efficiënter gebruiken. Synthetisch gas, biogas en groengas vormen bijkomende interessante en klimaatneutrale oplossingen, voor verwarming en transport.

Reference 9 - 0,05% Coverage

De elektriciteitsproductie wordt meer en meer onvoorspelbaar, waardoor het energielandschap flexibeler en dynamischer moet worden.

Om dit te kunnen faciliteren hebben we een slim elektriciteitsnet nodig en wordt de digitale meter snel en overal uitgerold. Na de snelwegen zetten we versneld in op een slimme uitrol van ledverlichting naar alle gewestwegen.

Reference 10 - 0,07% Coverage

Met het instrument van vrijwillige energiebeleidsvereenkomsten, ook voor kmo's per sector, zorgen we dat de industrie richting 2030 haar voorttrekkersrol blijft vervullen. Hierbij houden we rekening met de concurrentiepositie t.a.v. de ondernemingen in het buitenland. We brengen kennis over energie- en klimaatmaatregelen tot bij de kmo's en stellen een vergelijkingstool ter beschikking zodat ze binnen hun sector hun energiegebruik en gebruikte technologie kunnen vergelijken.

Reference 11 - 0,02% Coverage

We integreren de investeringspremie voor ondernemingen voor energiebesparende maatregelen bij de netbeheerders in de ecologiepremie+.

Reference 12 - 0,06% Coverage

Het potentieel voor hernieuwbare energie (wind, zon en waterkracht) is beperkt in ons land. Wij willen Vlaanderen in Europa naar voren schuiven als een toekomstige draaischijf voor innovatieve koolstof neutrale brandstoffen (bv. waterstof) en materialen (bv. bouwmaterialen). We willen een duwtje geven aan de waterstofeconomie door het inzetten van innovatiemiddelen en het samenbrengen van sleutelsectoren en actoren.

Reference 13 - 0,05% Coverage

We moeten de ondersteuning van hernieuwbare energie herzien. Verschillende technologieën zijn intussen matuur geworden met lagere investeringskosten tot gevolg. Dit moet ten goede komen aan de verbruiker. Wij willen afstappen van exploitatiesteun, en zoveel mogelijk overstappen naar investeringssteun via openbare aanbestedingen.

Reference 14 - 0,04% Coverage

We zetten verder in op offshore windenergie: projecten zullen via een marktmechanisme toegekend worden om op die manier de subsidies te minimaliseren, zonder ondersteuning als het kan. We zetten ook verder in op samenwerking met onze buurlanden om te komen tot een netwerk op de Noordzee.

middel van grote batterijen en centrales die de energie kunnen omzetten in bijvoorbeeld waterstof. Dit is trouwens ook een essentiële bouwsteen voor het verder uitbouwen van het decentrale energie-netwerk.

Reference 3 - 0,16% Coverage

Om volop op hernieuwbare energie te kunnen inzetten hebben we nood aan flexibele productie die de hernieuwbare productie kan aanvullen wanneer nodig. De huidige kerncentrales passen niet in dat model en hebben de afgelopen jaren hun onbetrouwbaarheid bewezen. In 2017 was de nucleaire productie nog verantwoordelijk voor 49,9% van onze elektriciteitsproductie. In 2018 was dit al gedaald naar 34%. De nucleaire productie bleek hierbij erg onbetrouwbaar: van halfweg oktober tot halfweg november was er slechts 1 van de 7 centrales operationeel, Doel 3. Tijdens die oktobermaand had nucleaire energie nog slechts een aandeel van 15% in onze energieproductie.

Reference 4 - 0,07% Coverage

We blijven uiteraard wel onderzoek doen naar nieuwe nucleaire technologie, zodat we ook hier circulariteit kunnen nastreven en bijvoorbeeld in de toekomst kernafval zouden kunnen recyclen. Ook onderzoek voor medische doeleinden en nieuwe vormen van kernenergie zoals kernfusie blijven we ondersteunen

Reference 5 - 0,29% Coverage

We creëren een Vlaams klimaatinnovatiefonds dat zich specifiek toelegt op nieuwe technologie en proefprojecten in kader van nieuwe energievormen, carbon capture & utilisation, recyclage en nieuwe grondstoffen. Ook fundamenteel onderzoek binnen die domeinen komt in aanmerking. Zo maken we nieuwe technologie versneld volwassen en versterken we de innovatiecluster rond hernieuwbare energie die vandaag reeds aanwezig is. Vlaanderen is een kenniseconomie, door sterk in te zetten op innovatie creëren we jobs en lossen we problemen op. Niet enkel onze eigen problemen, maar ook die van andere landen. Zo kunnen onze oplossingen wereldwijd bijdragen aan de strijd tegen de opwarming van de aarde en voor duurzaamheid. En, onze economie vaart er wel bij. We werken hiervoor samen met private investeerders. Vlaanderen voorziet minstens 100 miljoen in het fonds en tegen elke euro die Vlaanderen investeert staat minstens een euro van private investeerders. Als de investering rendeert, dan vloeit het geld terug naar het fonds. Buitenlandse voorbeelden tonen bovendien dat er tegenover één euro geïnvesteerd door de overheid, al snel vijf euro privaat kapitaal staat. Van een boost gesproken!

Reference 6 - 0,40% Coverage

Tegen 2050 moeten onze woningen gemiddeld genomen klimaatneutraal zijn. Dit betekent dat ze energiezuiniger moeten worden en de energie die ze nog nodig hebben moeten ze zelf opwekken. Energie die je niet gebruikt of zelf opwekt, is bovendien energie die je niet betaalt! We moeten de mensen aanmoedigen om volop in te zetten op energiezuinige investeringen. Ons woningpark is immers erg verouderd. Ongeveer de helft van de gebouwen in Vlaanderen werden vóór 1970 gebouwd. Om onze woningen tegen 2050 klimaatneutraal te maken, moeten we naar een renovatieritme van drie procent per jaar gaan (vandaag is dat nauwelijks 1%) en dit voor de komende 20 jaar. Een ambitieus doel, maar één met potentieel enorme impact. Want de gebouwen in Vlaanderen zijn goed voor niet minder dan 14 megaton CO₂-uitstoot per jaar oftewel 30 procent van de totale Vlaamse broeikasgas-uitstoot (niet ETS). De residentiële gebouwen nemen drie kwart van de gebouwen-uitstoot voor hun rekening. Daar valt dus de meeste milieu- en energiewinst te boeken. We moeten dus ambitieus zijn en een versnelling hoger schakelen. We willen de toepassing van het verlaagd BTW-tarief van 6% voor afbraak en heropbouw van gebouwen uitbreiden tot het gehele grondgebied. Voor projectontwikkelaars die dergelijke

opportuniteit om onze mobiliteit en energieproductie om te gooien en mag geen nieuwe kostenpost voor de Vlaming worden.

Reference 10 - 0,29% Coverage

De vergroening van ons wagenpark is een andere belangrijke doelstelling voor ons klimaat en onze luchtkwaliteit. Vandaag zijn er amper 10.000 elektrische wagens tegenover 770.000 bedrijfswagens. Het goede nieuws is dat we dus een enorm potentieel voor vergroening nog niet benut hebben. Ten laatste tegen 2028 moeten bedrijfswagens uitstootvrij zijn. Zo goed als alle bedrijfswagens komen daarna in het tweedehands-circuit terecht waardoor ook het private wagenpark in ons land snel kan verduurzamen. De overheid moet opnieuw het goede voorbeeld geven door vanaf 2021 enkel nog zero-emissie bussen aan te kopen en vanaf 2025 enkel nog personenwagens zonder uitstoot in haar wagenpark op te nemen. Dat betekent dat we ook de laadmogelijkheden versneld moeten uitbouwen in onze steden en langs onze wegen. Elektriciteit (en waterstof) zijn de nieuwe benzine en diesel van tankstations. Bij toekenning van concessies aan tankstations worden elektrische laders een absolute voorwaarde. We zitten samen met de sector om ook binnen de bestaande concessies tegen 2025 overall snelladers te voorzien. Op elke publieke parking moeten er minstens twee laadpalen per, ongeveer, 30 parkeerplaatsen komen te staan.

10.5.5 Sp.a

Reference 1 - 0,03% Coverage

We beperken de opwarming van de aarde tot 1,5°C. Europa speelt een voortrekkersrol in het internationale klimaatbeleid en neemt zo haar historische verantwoordelijkheid op. Dat betekent een minimale uitstootvermindering van 55% tegen 2030, CO₂-neutraal in 2040 en klimaatneutraal in 2050.

Reference 2 - 0,10% Coverage

We federaliseren het vastleggen van de doelstellingen inzake klimaatbeleid. De federale klimaatminister treedt op als een soort diplomaat die de neuzen in dezelfde richting moet krijgen. We voeren ook een bijzondere wet inzake interfederaal klimaat- en energiebeheer in. Deze Klimaatwet heeft dezelfde status als de bijzondere wet inzake institutionele hervormingen en omschrijft het pad richting klimaatneutraliteit in 2050. Dat houdt duidelijke tussentijdse doelstellingen in, met globale en sectorale koolstofbudgetten en processen voor de voortgang, evaluatie en bijsturing. Deze doelstellingen worden vastgelegd op basis van wetenschappelijke input van een onafhankelijke klimaatraad. De klimaatwet zorgt ervoor dat de kortetermijn-doelstellingen van elke legislatuur de langetermijndoelstelling van ons land niet in de weg staan. Daarnaast stelt de wet de verschillende sectoren in staat om in te spelen op de situatie, de nodige veranderingen door te voeren en nieuwe economische kansen te ontwikkelen.

Reference 3 - 0,02% Coverage

De Klimaatwet wordt vertaald in periodieke uitvoerings- en investeringsplannen, die totstandkomen met raadpleging en participatie van belanghebbenden en het maatschappelijk middenveld.

Reference 4 - 0,04% Coverage

We leggen een vaste intra-Belgische verdeelsleutel vast voor de lusten en lasten van het klimaatbeleid, zodat permanente onderhandelingen worden vermeden. Het ontvangen van de aan

financiële instelling waar overheden mee samenwerken moet voldoen. Vervolgens formuleren we een plan om de samenwerking met instellingen die daar niet aan voldoen, te herzien of af te bouwen. De Universiteit van Gent toonde al aan dat deze aanpak werkt en dwingt banken effectief tot aanpassing van hun beleid.

Reference 11 - 0,05% Coverage

De Nationale Bank van België voert carbon stress tests uit om de blootstelling aan klimaatrisico's transparant te maken. De Europese centrale bank mag haar monetair beleid niet alleen richten op de 2% inflatiedoelstelling, maar moet haar beleid ook in lijn brengen met de 1,5°C klimaatdoelstelling. In plaats van bedrijfsobligaties op te kopen uit de fossiele economie (en die zo extra goedkoop kapitaal te verschaffen), moet zij zich richten op groene investeringsfondsen die een koolstofvrije en circulaire economie aansturen.

Reference 12 - 0,11% Coverage

We optimaliseren de Europese emissiehandel (ETS) door een stijgende bodemprijs in te voeren en tegelijk het systeem uit te breiden tot een soort 'border adjustment tax' die de toets van de wereldhandelsorganisatie wel kan doorstaan. Dat werkt zo: voor constructiematerialen die onder ETS vallen, moeten voortaan niet enkel de producenten, maar ook de leveranciers een CO₂-prijs betalen. De producenten kopen emissierechten voor alles wat boven de benchmark van best beschikbare technieken uitkomt, de leveranciers kopen de emissierechten voor de uitstoot die daaronder valt. Zo worden alle emissiekosten geïnternaliseerd. Deze aankoopverplichting voor leveranciers geldt zowel voor in Europa geproduceerde producten, als voor geïmporteerde producten. De opbrengsten van deze veulingsrechten investeren we in onderzoek naar duurzame bouwmaterialen, zodat bouwen niet duurder wordt. Via monitoring- en reguleringssystemen zorgen we ervoor dat de vervuiler ook voor de gratis uitstootrechten betaalt en deze niet doorrekent in de prijzen.

Reference 13 - 0,06% Coverage

We besteden de inkomsten uit de Europese emissiehandel volledig aan klimaatbeleid en internationale klimaatfinanciering. Het ondersteunen van het concurrentievermogen van energie-intensieve bedrijven, waar nu jaarlijks 40 miljoen euro uit het klimaatfonds naartoe gaat, maakt geen deel uit van het klimaatbeleid. Bedrijven die compensaties ontvangen voor het Europese en Belgische klimaatbeleid wenden deze integraal aan ter ondersteuning van het klimaatbeleid door te investeren in energiebesparing of CO₂-reductie. Op die manier verlagen ze hun energieafhankelijkheid en CO₂-kosten, waardoor hun concurrentiepositie verbetert.

Reference 14 - 0,04% Coverage

Om te garanderen dat ook de meest kwetsbare en armste landen hun klimaatuitdagingen de baas kunnen, komen we onze verplichting om voldoende en additionele internationale klimaatfinanciering te voorzien na. We voorzien een billijk en stijgend aandeel dat niet weegt op het budget voor ontwikkelingssamenwerking en leggen de focus op de aanpassing aan de klimaatverandering.

Reference 15 - 0,04% Coverage

We maken komaf met de Europese belastingvrijstellingen inzake accijnzen en BTW voor de luchtvaartsector. Daarnaast hervormen we het ETS-systeem zodat luchtvaartmaatschappijen emissierechten moeten kopen voor vliegverkeer van en naar Europa. De opbrengst van deze heffingen investeren we in meer op elkaar afgestemde en goedkopere Europese treinverbindingen.

Reference 22 - 0,05% Coverage

We houden onze energie-infrastructuur in publieke handen. We onderzoeken hoe we burgers aandeelhouder kunnen maken van de energienetten, waarbij zij een dividend ontvangen wanneer er winst wordt gemaakt. We kijken daarbij hoe we de financieringsbron die intercommunales vandaag zijn voor de lokale besturen kunnen vervangen door andere financieringsbronnen. De netbeheerders krijgen als taak de uitwerking van een transitiestrategie richting de decarbonisatie van ons gebouwenbestand in 2050.

Reference 23 - 0,07% Coverage

Via het 'terugbetaling via de meter'-systeem maken we het voor iedereen, ook wie daar niet de financiële middelen toe heeft, mogelijk om zijn woning energiezuinig of -neutraal te maken. De netbeheerder financiert via groepsaankopen en -aanbestedingen de installatie van zonnepanelen en warmtepompen, het isoleren van daken, gevels en vloeren en volledige 'nul-op-de meter'-renovaties voor. De terugbetaling gebeurt via de energiefactuur en de afbetalingsperiode wordt zo gekozen dat het maandelijkse afbetalingsbedrag steeds lager ligt dan wat wordt uitgespaard aan energiekosten. Zo leidt de bewoner nooit koopkrachtverlies. We koppelen de lening aan de woning, meer bepaald aan de meter en niet aan de investeerder.

Reference 24 - 0,01% Coverage

We sluiten de scheurtjesreactoren Doel 3 en Tihange 2 en versnellen daarmee de kernuitstap.

Reference 25 - 0,03% Coverage

Lokale energiebehoefte worden maximaal lokaal en hernieuwbaar afgedekt, door lokale productie in eigen en/of coöperatieve handen. In Vlaanderen gaan we voluit voor een sterke uitbreiding van zon en wind op land. We gaan voor 10 GW in 2030, dat is 2,5 keer huidige capaciteit.

Reference 26 - 0,04% Coverage

We bouwen een Europese Gemeenschap van zon en wind uit in plaats van een gemeenschap van kolen en staal. We steunen de realisatie van grote windeilanden in de Noordzee als volwaardig alternatief voor het versleten Belgisch nucleair park. In een beter geïntegreerde Europese markt kunnen overschotten aan groene stroom gemakkelijk worden vervoerd naar 'tekortgebieden'.

Reference 27 - 0,05% Coverage

We werken een plan uit van zones die in aanmerking komen voor windenergie. In de vergunningverlening wordt - in overleg met de omwonenden - de nodige maatschappelijke afwegingen gemaakt zodat aan het draagvlak gewerkt wordt, de betrokkenheid opgebouwd wordt en juridische procedures maximaal vermeden worden. We stimuleren tegelijk de participatie van omwonende burgers, zowel op financieel vlak als via mede-eigendom en dus -zeggenschap

Reference 28 - 0,06% Coverage

De netbeheerders maken een transitiestrategie op om het aardgasverbruik geleidelijk af te bouwen en de gasinfrastructuur om te bouwen voor duurzame brandstoffen, zoals synthetische gassen of waterstof. In warmtezoneringssystemen stemmen we vraag en aanbod op elkaar af. Zo leggen we vast waar een collectieve aanpak met een warmtenet mogelijk is en waar we eerder naar een individuele duurzame aanpak moeten evolueren. Vlaanderen verfijnt de warmtekaart en stelt het basismateriaal voor haalbaarheidsstudies ter beschikking van de lokale besturen.

constructeurs worden uitgerust met een nageplaatste katalysator zoals dat al het geval is in Duitsland.

Reference 36 - 0,05% Coverage

We zorgen er voor dat onze energietransitie en mobiliteitsshift niet leiden tot negatieve effecten in andere delen van de wereld. We kiezen daarom voor een volledige halt aan biobrandstoffen op basis van palmolie en andere voedselgewassen vanaf 2021. Deze biobrandstoffen hebben immers een grotere impact op het klimaat dan fossiele brandstoffen en brengen ook andere negatieve gevolgen inzake mensenrechten en biodiversiteit met zich mee.

Reference 37 - 0,06% Coverage

Ook in Vlaanderen en Brussel zetten we vol in op de transitie naar een wagenpark dat enkel nog bestaat uit zero-emissie voertuigen. We gaan voor een verbod op de verkoop van nieuwe bromfietsen en scooters met een ontploffingsmotor in 2022. Voor nieuwe auto's en bestelwagens met een ontploffingsmotor gaan we naar een verbod op de verkoop in 2030 en een halvering in 2025. In 2030 rijden alle treinen van de NMBS elektrisch en is de volledige busvloot van De Lijn emissievrij. In 2035 rijden alle nieuwe vrachtwagens zonder ontploffingsmotor. In 2050 gaan we naar een nuluitstoot van het transport.

Reference 38 - 0,07% Coverage

We bouwen een netwerk van publiek toegankelijke laadinfrastructuur uit om de doorbraak van elektrische voertuigen in Vlaanderen en Brussel te bewerkstelligen. Via een concessie- of vergunningenbeleid zorgen we ervoor dat tegen uiterlijk 2025 op elke tankstation langs een autosnelweg publiek toegankelijke snellaadinfrastructuur aanwezig is. We zetten bij voorkeur in op slimme laadpalen die rekening houden met de beschikbare capaciteit van het distributienetwerk en de groenestroomproductie. We vergroten de transparantie van prijzen en oorsprong van de stroom via een betrouwbare, gecertificeerde databank waarin alle laadpalen zijn opgenomen.

Reference 39 - 0,03% Coverage

We voorzien laadinfrastructuur voor vrachtwagens op rustplaatsen. Vlaanderen vormt als transitregio ook een interessante locatie voor een pilootproject rond de eHighway, waar een bovenleiding de aandrijving voor elektrische vrachtwagens biedt.

Reference 40 - 0,02% Coverage

Ook de overheid heeft hierin een voorbeeldfunctie en het is bijgevolg haar plicht om haar wagenpark in te krimpen en de oudere wagens in te wisselen voor milieuvriendelijke, elektrische voertuigen.

Reference 41 - 0,03% Coverage

In de centra van onze steden en gemeenten, waar de meeste mensen worden blootgesteld aan vervuilde lucht, voeren we circulatieplannen in. Aanvullend bekijken we in onze steden de impact op vlak van luchtvervuiling van een lage emissiezone. De invoering daarvan wordt steeds gecorrigeerd met sociale maatregelen.

heeft op de luchtkwaliteit in klaslokalen, sportzalen en -terreinen, speelplaatsen... We pleiten ervoor zoveel mogelijk nieuwe schoolstraten in te richten.

Reference 7 - 0,02% Coverage

Bij de heraanleg van gewestwegen moeten geluidsarme toplagen de norm zijn. Voor nieuwe woonontwikkelingen en bij herbestemming van geluidsbelaste gebieden tot woongebied leggen we de initiatiefnemers milderende maatregelen op om het geluidsniveau tot een aanvaardbaar peil te brengen

Reference 8 - 0,01% Coverage

Luchtvaartmaatschappijen moeten worden aangezet geluidsarmere vliegtuigen te gebruiken. We bekijken of een heffing op lawaaierige en vervuilende vliegtuigen mogelijk is.

Reference 9 - 0,06% Coverage

In Vlaanderen zijn nog ongeveer 2,33 miljoen ton asbesthoudende materialen aanwezig in en rondom onze woningen, scholen, bedrijven en openbare gebouwen. Met de uitvoering van het asbestafbouwplan realiseren we op termijn een asbestveilig Vlaanderen. We maken werk van een verplicht asbestinventarisatetest bij overdracht en verhuur van een risicowoning. We gebruiken de EPC+-methodologie als voorbeeld en koppelen beide aan de Woningpas. Schoolgebouwen zijn een prioriteit. Voor hen voeren we het in de voorbije legislatuur ontwikkelde plan uit. De protocollen afgesloten door OVAM met alle onderwijsverstrekkers blijven van kracht en zijn de leidraad om tot een volledige afbouw van asbesthoudende materialen in alle scholen in Vlaanderen te komen. We maken hier extra middelen voor vrij.

Reference 10 - 0,06% Coverage

De aanpak van zwerfvuil vereist een waaier van acties. We zetten het bestaande vijfpijlerbeleid verder. De publieke ruimte moet zo worden ingericht dat mensen worden aangezet vuilnisbakken te gebruiken. We zetten in op sensibiliseringscampagnes. Door buurtbewoners, vrijwilligers en verenigingen aan te spreken op hun verantwoordelijkheid en te betrekken bij de netheid van de publieke ruimte, wordt duidelijk gemaakt dat de openbare ruimte nooit 'van niemand' is. Buurten en verenigingen zouden een onkostenvergoeding moeten krijgen wanneer ze mee het openbaar domein onderhouden, zoals gebeurt bij 'Operatie Proper' van de 'Mooimakers'. Waar een zachte aanpak niet werkt, verhogen we de pakkans en leggen we sancties op

Reference 11 - 0,09% Coverage

In het verpakkingsbeleid pleiten we voor 100% producentenverantwoordelijkheid. De verpakkingsproducenten dragen de volledige financiële verantwoordelijkheid voor de ophaling en de verwerking van door hen geproduceerde verpakkingen en dus ook voor de opruiming van zwerfvuil. Ook producenten van sigaretten en kauwgom moeten bijdragen aan de opruiming, in verhouding tot hun relatieve impact op het probleem. Verpakkingsverantwoordelijken worden verplicht meer differentiatie aan te brengen in de Groene Puntbijdragen om zo niet-recycleerbare verpakkingen te benadelen t.o.v. recycleerbare of gerecycleerde alternatieven. We zijn ambitieuzer dan de plannen van de Europese Commissie: tegen 2025 zijn alle verpakkingen die op de markt gebracht worden, herbruikbaar, recycleerbaar, composteerbaar of biodegradeerbaar. We verbieden dunne, plastic wegwerpzakjes in winkels en microplastics in verbruiksgoederen en pleiten tegelijk voor een ambitieus innovatiebeleid, met een belangrijke rol voor het initiatief 'Vlaanderen Circulair'. In de nieuwe legislatuur wordt een statiegeldsysteem het sluitstuk van het integraal verpakkingsbeleid.

Reference 18 - 0,10% Coverage

Bosbehoud en duurzame bosuitbreiding zijn voor CD&V prioritair. Het huidige bosareaal mag in geen geval achteruitgaan. De regelgeving rond het voor bosbehoud bedoelde boscompensatiefonds moet hiervoor garant staan. De oprichting van een bosuitbreidingsfonds moet bijdragen aan een duurzame bosuitbreiding en de versterking van ecosysteemdiensten die het bos levert. Het bosuitbreidingsfonds kan inzetten op de vergoeding van grondwaardeverlies en betoelaging van aankopen voor bosuitbreiding. Eigenaars van bospercelen die maatschappelijke doelstellingen realiseren ten koste van financieel rendement, moeten daarvoor gecompenseerd worden. CD&V wenst dat bij bebossing (toekomstige) tijdelijke ontbossingsrechten (drie tot vijf jaar) voor een ander perceel kunnen verkregen worden, zodat niet gewacht moet worden op een ontbossing vooraleer men met de aanplanting van een nieuw bos kan starten. Naast de Vlaamse overheid kunnen ook lokale besturen, private personen en organisaties participeren. Financiering kan vanuit de verschillende sectoren die baat hebben bij bossen, waardoor de slagkracht voor bosbehoud en bosuitbreiding groter wordt.

Reference 19 - 0,04% Coverage

We overschrijden de fijnstofdrempels niet. We verlagen de maximale snelheid op ringwegen om de uitstoot naar onze centra te beperken en de luchtkwaliteit te verbeteren. Om de luchtkwaliteit aan schoolomgevingen te verbeteren, overtuigen we zoveel mogelijk scholen en lokale besturen om schoolstraten in te voeren. Zo beperken we het drukke verkeer aan het begin en einde van de schooldag. We promoten het gebruik van de deelfiets en het openbaar vervoer.

Reference 20 - 0,05% Coverage

We zetten in op een vergroening van ons wagenpark. We hanteren hiervoor de 'ladder van vergroening'. In 2019 kopen we voor het openbaar vervoer enkel nog bussen op alternatieve aandrijving zoals elektriciteit of waterstof. Vanaf 2023 zijn nieuwe bedrijfswagens emissievrij. Vanaf 2025 hanteren we een nulmissie voor openbaar vervoer en taxi's in stadscentra. In 2030 zijn alle nieuwe wagens, het volledige openbaar vervoer en alle taxi's emissievrij. Tegen 2050 is het volledige wagenpark emissievrij geworden. Voor zelfrijdende wagens hanteren we als principe dat zij vanaf introductie emissievrij zullen rondrijden.

Reference 21 - 0,03% Coverage

Om de opkomst van elektrische wagens en wagens op waterstof te ondersteunen, moeten we ambitieuzer zijn qua laadpalen. In centra moeten er binnen een straal van één kilometer meerdere publieke laadpalen te vinden zijn en langs autosnelwegen bouwen we een lint van snelladers. Nieuwe ontwikkelingen (wonen of bedrijven) en mobipunten worden voorzien van voldoende laadinfrastructuur.

Reference 22 - 0,06% Coverage

Dankzij CD&V werd het mobiliteitsbudget vorige legislatuur doorgevoerd. We breiden dit mobiliteitsbudget verder uit. Het vervangt het fiscaal gunstregime voor de salariswagens. Ook de tijd van het fiscaal voordeel van de tankkaart voor privégebruik bij salariswagens is voorbij. Huur of hypothecaire intresten kunnen worden ingebracht in het mobiliteitsbudget indien men binnen een straal van vijf kilometer woont van het werk waardoor dichterbij het werk wonen wordt aangemoedigd. In combinatie met de ontwikkeling van MaaS, waarbij men met abonnementsformules betaalt voor mobiliteit op maat, moet dit leiden tot het gebruik van het juiste vervoersmiddel voor de juiste verplaatsing. Maatschappelijke kosten-batenanalyses moeten gezondheidseffecten internaliseren, zodat het beleid er rekening mee kan houden.

10.6.2 Groen

Reference 1 - 0,01% Coverage

In het vergunningenbeleid nemen we gezondheid en omgevingskwaliteit mee als sleutelcriteria

Reference 2 - 0,04% Coverage

Stilte is geen overbodige luxe. We pakken lawaaihinder aan. We investeren in maatregelen om de geluidsoverlast, het fijn stof en het ruimtebeslag van het verkeer terug te dringen. Dat kan door de ondertunneling of overkapping van grote autowegen.

Reference 3 - 0,03% Coverage

Om de geluidsoverlast en de uitstoot van mobiliteit te beperken, maken we werk van maatregelen zoals circulatieplannen, snelheidsbeperkingen, slimme kilometerheffing en een lage-emissiezone.

Reference 4 - 0,05% Coverage

Bestaande natuur en bos verdienen de hoogste bescherming. Als de natuur in een gebied aangetast of vernietigd wordt, dan wordt dat verlies in de buurt ruim gecompenseerd. Of het nu gaat over beschermde natuur of niet-beschermde natuur. Zo zorgen we ervoor dat natuur- en bosareaal in jouw buurt zeker niet daalt.

Reference 5 - 0,06% Coverage

We ondersteunen pilootprojecten die inzetten op natuurinclusief bouwen, tijdelijke natuur en stadsnatuur. We ondersteunen initiatieven die ervoor zorgen dat burgers, organisaties en gemeenten ook buiten afgebakende groenzones plaats maken voor natuur. We zetten in op projecten die tegelijkertijd de natuur versterken en bijdragen aan lokale voedselvoorziening (zoals voedselbossen en pluktuinen).

Reference 6 - 0,03% Coverage

We zorgen ervoor dat tegen 2025 alle natuur- en bosgebieden een uitgebreidere toegankelijkheidsregeling hebben, zo integreren we natuur en recreatiedoelstellingen.

Reference 7 - 0,05% Coverage

De EU stelt een plafond vast voor de CO2-uitstoot van elke luchthaven. De uitbreidingsplannen voor Brussels Airport steunen we niet. We rollen een afbouwplan uit voor nachtvluchten, zodat tegen 2025 geen vliegtuigen meer 's nachts opstijgen of landen. Er is geen ruimte voor regionale luchthavens te midden van woonwijken.

10.6.3 N-VA

Reference 1 - 0,04% Coverage

Vanuit het gezondheids- en welzijnsbeleid wordt in het kader van preventie meer aandacht gegeven aan een groene, gezonde leefomgeving. We voorzien zoveel mogelijk zorginstellingen of scholen van substantiële groenfaciliteiten in het kader van de positieve relatie 'gezondheid-natuurbeleving'.

Reference 2 - 0,03% Coverage

Handhaving blijft een belangrijk sluitstuk van een goed milieubeleid; via datamining zoeken we gericht waar de echte milieurisico's optreden en geven prioriteit aan het opsporen van onvergunde activiteiten.

Reference 5 - 0,04% Coverage

De exploitatie van de regionale luchthavens werd uitbesteed aan een private partner, maar de Vlaamse overheid staat in voor het onderhoud van en de investering in de infrastructuur. Zo betalen we miljoenen euro's belastinggeld aan regionale luchthavens, die in se verlieslatend zijn en een aanzienlijke impact hebben op het leefmilieu. Deze geldstromen naar verlieslatende luchthavens moeten worden stopgezet.

Reference 6 - 0,04% Coverage

Op wijkniveau komt er collectieve infrastructuur. Zo besparen gezinnen en alleenstaanden kosten, maar hebben ze toch toegang tot duurzame diensten en infrastructuur. Dit gaat van hernieuwbare energie (zonnepanelen, windturbines), over warmtenetwerken, deelauto's, gezamenlijke fietsenstallingen en speeltuigen tot zelfs gezamenlijke polyvalente ruimten en berging.

Reference 7 - 0,06% Coverage

Wie een woning huurt, kan ze moeilijk grondig renoveren. Nochtans draait hij of zij wel op voor de energiekosten, en die lopen soms hoog op. Wij willen dat eigenaars verplicht worden om te investeren in de kwaliteit van een woning, met een zekere overgangstijd zodat ze bijvoorbeeld kunnen wachten met de werken tot tussen 2 uurperiodes in. Woningen met verwarming op steenkool (ongezond en gevaarlijk) moeten overschakelen op een schone en betaalbare verwarmingsbron. Hiervoor moet op korte termijn een omschakelingsprogramma worden opgesteld.

Reference 8 - 0,03% Coverage

Alle sociale huisvestingsmaatschappij moeten een renovatieprogramma opstellen waarbij ze aangeven hoe ze hun woningenpark e-noveren, wat de prioriteiten zijn, welke woningen niet meer in aanmerking komen voor diepgaande renovatie en dus gesloopt zullen worden

Reference 9 - 0,03% Coverage

In de centra van onze steden en gemeenten, waar de meeste mensen worden blootgesteld aan vervuilde lucht, voeren we circulatieplannen in. Aanvullend bekijken we in onze steden de impact op vlak van luchtvervuiling van een lage emissiezone. De invoering daarvan wordt steeds gecorrigeerd met sociale maatregelen.

Reference 10 - 0,04% Coverage

Om het dossier van de nationale luchthaven uit de impasse te halen, stellen we een internationale intendant aan, die via een participatief traject met alle belanghebbenden een gedragen, duurzame oplossing vindt die het evenwicht vindt tussen de economische leefbaarheid van de luchthaven, de levenskwaliteit van de omwonenden en die een concrete bijdrage levert in de strijd voor het klimaat.

Reference 11 - 0,01% Coverage

We verhogen budget voor aankoop en behoud van natuur en bos.

Reference 12 - 0,01% Coverage

De bosuitbreidingsteams worden opnieuw geactiveerd. Van de Europese plattelands- en vergroeningsmaatregelen gaat een substantieel deel naar bos.

kunnen bereiken. We pleiten voor een verlaging van de drempelwaardes bij metingen zodat het smogalarm sneller in werking kan treden.

Reference 3 - 0,02% Coverage

België mag tegen 2030 geen nieuwe auto's op fossiele brandstoffen meer inschrijven. De overheid moet het goede voorbeeld geven. Vanaf 2025 willen we in de stadscentra nulemissie voor het openbaar vervoer. Tegen 2030 moet het hele openbaar vervoer emissieloos rijden.

Reference 4 - 0,02% Coverage

We werken op Europees niveau een globale 'ecoscore' uit waarmee de volledige ecologische impact van voertuigen van concept tot recyclage in kaart gebracht wordt. Zo houden we ook rekening met de duurzaamheid van grondstoffenproductie, productie van de voertuigen zelf, transport, verbruik en hergebruik van materialen.

Reference 5 - 0,03% Coverage

We voeren slim rekeningrijden in voor personenwagens. In de uitwerking moet de milieu-impact van het voertuig een belangrijke parameter zijn. In de centrumsteden en schoolomgevingen kunnen lage-emissiezones soelaas bieden. De lokale besturen zijn het best geplaatst om over de wenselijkheid te oordelen. Wél moet Vlaanderen werken aan meer uniformiteit tussen de verschillende maatregelen.

Reference 6 - 0,02% Coverage

Volgens de Vlaamse Milieumaatschappij is houtverbranding verantwoordelijk voor 35% van de totale uitstoot van fijn stof. Met een 'Green Deal' stimuleren we de vervanging van laagrendementskachels en open haarden. Open haarden zonder naverbranding zouden tegen 2025 volledig verdwenen moeten zijn.

Reference 7 - 0,03% Coverage

We hebben speciale aandacht voor de luchtkwaliteit in en rondom plaatsen waar risicogroepen aanwezig zijn: scholen, crèches, jeugdhuizen, sportinfrastructuur en rust- en verzorgingstehuizen. Concreet moet de inplanting van 'kiss-and-ridezones' zo gebeuren dat ze een minimale impact heeft op de luchtkwaliteit in klaslokalen, sportzalen en -terreinen, speelplaatsen... We pleiten ervoor zoveel mogelijk nieuwe schoolstraten in te richten.

Reference 8 - 0,04% Coverage

We overschrijden de fijnstofdrempels niet. We verlagen de maximale snelheid op ringwegen om de uitstoot naar onze centra te beperken en de luchtkwaliteit te verbeteren. Om de luchtkwaliteit aan schoolomgevingen te verbeteren, overtuigen we zoveel mogelijk scholen en lokale besturen om schoolstraten in te voeren. Zo beperken we het drukke verkeer aan het begin en einde van de schooldag. We promoten het gebruik van de deelfiets en het openbaar vervoer.

Reference 9 - 0,05% Coverage

We zetten in op een vergroening van ons wagenpark. We hanteren hiervoor de 'ladder van vergroening'. In 2019 kopen we voor het openbaar vervoer enkel nog bussen op alternatieve aandrijving zoals elektriciteit of waterstof. Vanaf 2023 zijn nieuwe bedrijfswagens emissievrij. Vanaf 2025 hanteren we een nulemissie voor openbaar vervoer en taxi's in stadscentra. In 2030 zijn alle nieuwe wagens, het volledige openbaar vervoer en alle taxi's emissievrij. Tegen 2050 is het volledige wagenpark emissievrij geworden. Voor zelfrijdende wagens hanteren we als principe dat zij vanaf introductie emissievrij zullen rondrijden.

Reference 15 - 0,04% Coverage

We denken bv. aan centrale ophaal- en leverpunten zoals mobipunten, haltes en stations, laatste kilometerleveringen met de fiets, inzet van eco-wagens, sensibilisering, bundeling van leveringen... Het is belangrijk dat de overheid bepaalt wat kan en niet kan. Ook pleiten we voor een uitbreiding van de kilometerheffing van vrachtwagens naar bestelwagens. De inkomsten worden eerst en vooral ingezet om te investeren in klimaat en infrastructuur die bijdraagt aan een duurzame mobiliteit.

10.7.2 Groen

Reference 1 - 0,04% Coverage

Stilte is geen overbodige luxe. We pakken lawaaihinder aan. We investeren in maatregelen om de geluidsoverlast, het fijn stof en het ruimtebeslag van het verkeer terug te dringen. Dat kan door de ondertunneling of overkapping van grote autowegen.

Reference 2 - 0,05% Coverage

Met het kachelplan starten we een stimuleringsprogramma voor de vervanging van huisverwarming met open haarden of vervuilende kachels. We maken zoveel mogelijk woningen energiezuinig zodat minder warmte nodig is en we schakelen geleidelijk aan over op duurzame verwarming zoals warmtenetten en warmtepompen.

Reference 3 - 0,07% Coverage

We doen er alles aan om de opwarming van de aarde onder de 1,5°C te houden. We ijveren voor ambitieuzere Europese doelstellingen tegen 2030 die in lijn zijn met het klimaatakkoord van Parijs: 55% minder CO₂-uitstoot, 45% meer energie-efficiëntie, 45% hernieuwbare energie en 70% van de elektriciteit afkomstig van hernieuwbare energiebronnen. Samen met Europa nemen we een leidende rol op om het energiegebruik en de broeikasgasemissies drastisch te verminderen.

Reference 4 - 0,07% Coverage

Met een klimaatwet halen we de vrijblijvendheid uit ons nationaal klimaatbeleid. Zo garanderen we dat de uitstoot van broeikasgassen ten opzichte van 1990 tegen 2030 met 45% omlaag gaat en dat onze samenleving tegen 2050 volledig koolstofneutraal is. De Federale staat kan ingrijpen als gewesten hun doelstelling niet halen.

Reference 5 - 0,04% Coverage

We scherpen het decreet voor lage-emissiezones aan zodat voor Vlaamse steden en Brussel dezelfde ambitieuze emissiedoelstellingen gelden. Vanaf 2030 is het stedelijke verkeer volledig emissievrij en vanaf 2035 geldt dat voor heel Vlaanderen en Brussel.

Reference 6 - 0,02% Coverage

Vanaf 2025 zijn alle nieuwe personenwagens, bromfietsen, bestelwagens en bussen emissievrij en in 2030 volgen nieuwe vrachtwagens.

Reference 7 - 0,02% Coverage

We investeren in de ombouw van het voertuigpark van De Lijn, de MIVB en van de pachters naar nul-emissievoertuigen.

informatie over uitstoot en verbruik. Als overheid maken wij geen technologische keuzes maar baseren we ons beleid op objectieve Europese gegevens.

Reference 3 - 0,02% Coverage

We stimuleren steden om een LEZ in te voeren; we zetten in op emissievrij openbaar vervoer én distributie in de stadscentra.

10.7.4 Open VLD

Reference 1 - 0,13% Coverage

De luchtkwaliteit is de laatste jaren gestagneerd, de waterkwaliteit van de meeste waterlopen in Vlaanderen is ondermaats. We verbeteren de luchtkwaliteit door in te zetten op groener en meer collectief vervoer. Voor huishoudelijke verwarming stimuleren we milieuvriendelijke alternatieven. We streven er naar de advieswaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie te bereiken en geven ook voldoende aandacht aan de kwaliteit van de binnenlucht, gezien we gemiddeld 85% van onze tijd in een gesloten omgeving doorbrengen.

Reference 2 - 0,29% Coverage

De vergroening van ons wagenpark is een andere belangrijke doelstelling voor ons klimaat en onze luchtkwaliteit. Vandaag zijn er amper 10.000 elektrische wagens tegenover 770.000 bedrijfswagens. Het goede nieuws is dat we dus een enorm potentieel voor vergroening nog niet benut hebben. Ten laatste tegen 2028 moeten bedrijfswagens uitstootvrij zijn. Zo goed als alle bedrijfswagens komen daarna in het tweedehands-circuit terecht waardoor ook het private wagenpark in ons land snel kan verduurzamen. De overheid moet opnieuw het goede voorbeeld geven door vanaf 2021 enkel nog zero-emissie bussen aan te kopen en vanaf 2025 enkel nog personenwagens zonder uitstoot in haar wagenpark op te nemen. Dat betekent dat we ook de laadmogelijkheden versneld moeten uitbouwen in onze steden en langs onze wegen. Elektriciteit (en waterstof) zijn de nieuwe benzine en diesel van tankstations. Bij toekenning van concessies aan tankstations worden elektrische laders een absolute voorwaarde. We zitten samen met de sector om ook binnen de bestaande concessies tegen 2025 overal snelladers te voorzien. Op elke publieke parking moeten er minstens twee laadpalen per, ongeveer, 30 parkeerplaatsen komen te staan.

10.7.5 Sp.a

Reference 1 - 0,06% Coverage

We verplichten autoproducenten op Europees niveau om het aandeel wagens met nuluitstoot op te drijven. Daarvoor verscherpen we de Europese Verordening rond de CO₂-uitstoot van wagens en bestelwagens, zodat vanaf 2030 geen nieuwe ontploffingsmotoren meer op de markt kunnen komen. Voor wagens met ontploffingsmotoren die tot dan nog worden verkocht, voeren we strengere EURO 7- uitstootnormen in, ook voor pollutanten die nu nog niet specifiek zijn gereguleerd, zoals methaan, ammoniak en stikstofdioxide. Wie de normen niet haalt, krijgt hoge boetes.

Reference 2 - 0,03% Coverage

We pleiten op Europees niveau voor het opleggen van een hardware-retrofit programma voor EURO 5- en EURO 6-wagens die bovenmatig uitstoten. Deze wagens moeten op kosten van de

Reference 4 - 0,04% Coverage

Om een betere luchtkwaliteit te creëren, ziet Vlaams Belang heil in positieve, stimulerende maatregelen zoals bijvoorbeeld een financiële tegemoetkoming voor eigenaars van een vervuilende wagen die een milieuvriendelijk voertuig kopen.

10.8 MATERIALEN, AFVAL EN GRONDSTOFFEN

10.8.1 CD&V

Reference 1 - 0,02% Coverage

We werken op Europees niveau een globale 'ecoscore' uit waarmee de volledige ecologische impact van voertuigen van concept tot recyclage in kaart gebracht wordt. Zo houden we ook rekening met de duurzaamheid van grondstoffenproductie, productie van de voertuigen zelf, transport, verbruik en hergebruik van materialen.

Reference 2 - 0,06% Coverage

De aanpak van zwerfvuil vereist een waaier van acties. We zetten het bestaande vijfpijlerbeleid verder. De publieke ruimte moet zo worden ingericht dat mensen worden aangezet vuilnisbakken te gebruiken. We zetten in op sensibiliseringscampagnes. Door buurtbewoners, vrijwilligers en verenigingen aan te spreken op hun verantwoordelijkheid en te betrekken bij de netheid van de publieke ruimte, wordt duidelijk gemaakt dat de openbare ruimte nooit 'van niemand' is. Buurten en verenigingen zouden een onkostenvergoeding moeten krijgen wanneer ze mee het openbaar domein onderhouden, zoals gebeurt bij 'Operatie Proper' van de 'Mooimakers'. Waar een zachte aanpak niet werkt, verhogen we de pakkans en leggen we sancties op

Reference 3 - 0,09% Coverage

In het verpakkingsbeleid pleiten we voor 100% producentenverantwoordelijkheid. De verpakkingsproducenten dragen de volledige financiële verantwoordelijkheid voor de ophaling en de verwerking van door hen geproduceerde verpakkingen en dus ook voor de opruiming van zwerfvuil. Ook producenten van sigaretten en kauwgom moeten bijdragen aan de opruiming, in verhouding tot hun relatieve impact op het probleem. Verpakkingsverantwoordelijken worden verplicht meer differentiatie aan te brengen in de Groene Puntbijdragen om zo niet-recycleerbare verpakkingen te benadelen t.o.v. recycleerbare of gerecycleerde alternatieven. We zijn ambitieuzer dan de plannen van de Europese Commissie: tegen 2025 zijn alle verpakkingen die op de markt gebracht worden, herbruikbaar, recyclebaar, composteerbaar of biodegradeerbaar. We verbieden dunne, plastic wegwerpzakjes in winkels en microplastics in verbruiksgoederen en pleiten tegelijk voor een ambitieus innovatiebeleid, met een belangrijke rol voor het initiatief 'Vlaanderen Circulair'. In de nieuwe legislatuur wordt een statiegeldsysteem het sluitstuk van het integraal verpakkingsbeleid.

Reference 4 - 0,04% Coverage

De stad van morgen is ook circulair. Steden moeten materiaalstromen in kaart brengen en via openbare aanbestedingen de lokale circulaire economie steunen (bv. door met de bouwsector afspraken te maken over lokaal hergebruik van bouwmaterialen of door stedelijke 'repair cafés' aan te moedigen). Op die manier verkleinen we de afvalproductie én beperken we onnodige mobiliteitsstromen. De digitalisering biedt ook mogelijkheden om spullen (bv. klusmateriaal of wagens) te delen. Delen is het nieuwe hebben.

10.8.2 Groen

Reference 1 - 0,07% Coverage

Asbest is een stille en trage doder. Onze regio is tegen 2030 asbestvrij. We brengen in kaart in welke gebouwen en constructies nog asbest aanwezig is. Door een asbestverwijderingspremie in te voeren en gratis asbestscreenings aan te bieden, stimuleren we gezinnen, organisaties en scholen om asbest op een verantwoorde manier te verwijderen. Elk huis heeft in de toekomst een asbestattest dat onderdeel uitmaakt van de woningpas.

Reference 2 - 0,06% Coverage

We bannen hormoonverstorende stoffen uit producten. Bisfenol A, ftalaten, pesticiden en parabenen zijn stuk voor stuk voorbeelden van chemische stoffen die onze hormonen verstoren. Zelfs de kleinste doseringen kunnen schadelijk zijn en alternatieven zijn voorhanden. Duidelijke informatie en goede voorlichting geeft consumenten de mogelijkheid om zorgwekkende chemicaliën te mijden.

Reference 3 - 0,11% Coverage

We verschuiven de lasten op arbeid naar grondstoffen, vervuiling, afval en energie. Dankzij die taxshift kosten activiteiten die waarde behouden of toevoegen minder dan activiteiten die waarde onttrekken van de natuur. Een product herstellen of materialen recupereren kost dan minder dan een nieuw product maken. Lokaal gemaakte duurzame producten worden goedkoper dan producten waar veel transport aan te pas komt. Milieukosten, zoals het verbruik van grondstoffen en energie, afvalverwerking en CO₂-uitstoot, verrekenen we via gerichte heffingen mee in de productieketen. Zo verminderen we het concurrentienadeel waar duurzame bedrijven vaak tegenaan botsen.

Reference 4 - 0,09% Coverage

We maken van België een koploper in de circulaire economie. Samen met de werkgevers, vakbonden, milieubewegingen, consumentenorganisaties, onderzoeksinstituten en andere stakeholders bepalen we duidelijke doelstellingen en maatregelen om het grondstoffengebruik en de afvalproductie drastisch te verminderen. Het doel moet zijn de ecologische voetafdruk in absolute termen te verkleinen, in eigen land en over de hele waardeketen. Jaarlijks volgen we de voortgang op. Zo blijven we op koers. Een kennisplatform circulaire economie biedt de nodige ondersteuning.

Reference 5 - 0,07% Coverage

We versterken de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid en de terugnameplicht. Breng je een product op de markt met minder afval- en verwerkingskosten op het einde van de levenscyclus, dan betaal je ook minder bijdragen. Zo loont het om producten met een lagere ecologische voetafdruk op de markt te brengen. Een circulaire ketenaanpak passen we bij uitstek toe voor groene technologieën, zoals windmolens, zonnepanelen en batterijen voor elektrische wagens.

Reference 6 - 0,05% Coverage

Consumenten krijgen duidelijke informatie over de verwachte levensduur van een product, de onderdelen en materialen ervan en instructies voor herstellingen. Een productpaspoort biedt daarnaast ook inzicht in de ecologische voetafdruk. Vervangstukken zijn ten minste 10 jaar beschikbaar.

de Nederlandse waterschappen. Heffingen voor afvalwater moeten gebruikt worden waarvoor ze geïnd worden, nl. voor aanleg en onderhoud van riolering en zuiveringsinstallaties.

We brengen de belangrijkste bronnen van waterverontreiniging in beeld en pakken die aan. Het principe “de vervuiler betaalt” staat daarbij centraal.

Slim watergebruik We werken een korting op de waterfactuur uit voor gezinnen die hun hemelwater recupereren, laten infiltreren of vasthouden.

We stimuleren hergebruik van gezuiverd afvalwater én hemelwater om zo onze strategische voorraden beter te vrijwaren én ons te verzekeren van alternatieve aanvoer in periodes van dreigend tekort. Een slimmere buffering van hemelwater helpt ons bovendien te beschermen tegen overstromingen.

We rollen een slimme watermeter uit die ook aan lekdetectie doet en zich automatisch in veiligheid kan stellen om grote lekken te vermijden. Hierdoor vermijden we verspilling van water. merkidentiteit en hun marktinvoed in te zetten voor de bevordering en duurzame en circulaire consumptie.

Reference 3 - 0,04% Coverage

We ondersteunen de ontwikkeling van ondernemingsmodellen waarbij je een dienst in plaats van een product koopt en van de deeleconomie. We bevorderen hiermee herstelling en recyclage van defecte toestellen. Dit moet effectief leiden tot een vermindering van grondstoffengebruik.

Reference 4 - 0,04% Coverage

We stellen bij openbare aanbestedingen circulaire voorraangsregels in om de kringloopeconomie te versterken. Daarbij kijken we ruimer dan de recycleerbaarheid van producten of het gehalte aan recyclaten in producten: we hebben ook veel meer aandacht voor hergebruik en reparatie.

Reference 5 - 0,01% Coverage

We zorgen voor criteria om de bouwsector te oriënteren richting circulaire en modulaire gebouwen.

Reference 6 - 0,04% Coverage

Een circulaire economie betekent dat Vlaanderen zich moet voorbereiden op een gefaseerde uitstap uit afvalverbranding tegen 2050. De afvalverbrandingsovens die we in tussentijd bewaren, moeten de hoogst mogelijke energie-efficiëntie hebben.

Reference 7 - 0,03% Coverage

De N-VA ijvert voor een algemene Europese strategie inzake wegwerpproducten, ongeacht het materiaal waaruit ze gemaakt zijn. Bovendien moeten producten slimmer ontworpen worden, zodat ze langer meegaan en makkelijker herstelbaar zijn.

Reference 8 - 0,03% Coverage

In dit kader maken wij er ook een prioriteit van om de verspilling van voedsel te doen dalen. Via een ketenoverleg werken wij op de diverse niveaus verder aan een halvering van de voedselverspilling tegen 2030.

Reference 9 - 0,02% Coverage

Binnen een Europese aanpak verbieden we het gebruik door fabrikanten van microplastics in cosmetica, verzorgingsproducten, detergents en dergelijke meer.

Reference 4 - 0,09% Coverage

Met de Vlaamse regering hebben we ambitieuze afspraken gemaakt met de sector om het probleem van zwerfvuil aan te pakken. Indien deze doelstellingen in 2023 niet gehaald worden, voeren we het statiegeld op blikjes en plastic flesjes in. Dat moet wel in samenspraak met de andere regio's binnen België gebeuren, zodat er één systeem is voor gans het land.

10.8.5 Sp.a

Reference 1 - 0,01% Coverage

De Vlaamse overheid komt tussen bij de sanering van huizen met asbest of andere giftige stoffen.

Reference 2 - 0,05% Coverage

De gewesten en het federale niveau maken samen een interfederaal 'routekaart circulaire economie' via een participatief proces. Zo wordt de versnippering van het circulair en industrieel beleid tegengegaan. De routekaart bevat concrete doelstellingen voor grondstoffengebruik. We richten een platform op dat de verschillende initiatieven coördineert en de doelstellingen monitort. Het platform garandeert ook participatie en inspraak van stakeholders en burgers.

Reference 3 - 0,03% Coverage

Green deals vertrekken vanuit de sturende beleidsmaatregelen uit de routekaart om samenwerking in de keten te faciliteren en garanderen. We voorzien daarvoor voldoende middelen, ondersteuning en experimenteeruimtes. Opgedane kennis en contacten wordt verzameld in een kennisplatform.

Reference 4 - 0,03% Coverage

We maken de gegevens over de materiaalstromen publiek toegankelijk via een gebruiksvriendelijk platform. Op die manier kunnen onderzoeksinstituten, bedrijven, overheden en burgers informatie over deze materialenstromen gebruiken ten gunste van de doelstellingen in de routekaart circulaire economie.

Reference 5 - 0,06% Coverage

We ontwikkelen een productpaspoort voor alle duurzame goederen die uit onderdelen bestaan. Dit bevat een lijst met onderdelen en de materialen waaruit deze bestaan. Daarnaast bevat het info over de levensduur, garantie, beschikbaarheid van vervangstukken, de ontmanteling, herstelbaarheid en levenscyclusanalyse. Alle paspoorten komen terecht in een publieke online databank en zijn te raadplegen via een QR-code op het product, zodat o.a. reparatiecentra er gebruik van kunnen maken. We willen maximale transparantie over de externe kosten, omdat duurzaamheid nood heeft aan transparantie.

Reference 6 - 0,03% Coverage

We ontwikkelen een gebouwenpaspoort dat alle materialen in een gebouw registreert en ervoor zorgt dat materialen en componenten hun waarde behouden. Zo'n paspoort stimuleert leveranciers om duurzame en circulaire materialen te leveren en vergemakkelijkt de terugname.

Reference 7 - 0,05% Coverage

We ijveren voor een ambitieuze en ruime Europese ecodesign-wetgeving die ook niet-energiegerelateerde producten opneemt. Naast energiegebruik worden ook andere parameters opgenomen in de verplichtingen wat betreft het ontwerp van producten zodat ze duurzaam, herstelbaar, herbruikbaar, demonteerbaar, recycleerbaar of up te graden zijn. Het gebruik van

Reference 16 - 0,02% Coverage

Wie een verpakking ontwerpt die niet gerecycleerd kan worden, moet meer betalen. We trekken het Groene Punt-tarief voor niet-recycleerbare verpakkingen op tot minstens het drievoudige van het andere hoogste Groene Punt-tarief.

Reference 17 - 0,03% Coverage

Tegen 2025 vervangen we alle wegwerpproducten door een herbruikbaar alternatief. Via licentiewetgeving zorgen we ervoor dat organisatoren van evenementen vanaf 2020 enkel nog herbruikbare bekertjes en borden kunnen gebruiken, zoals reeds succesvol gebeurde in steden als Wenen, München, Freiburg, Nürnberg en Kiel.

Reference 18 - 0,03% Coverage

We voeren net als in Frankrijk, Groot-Brittannië, Finland, IJsland, Ierland, Luxemburg en Noorwegen een verbod in op doelbewust gebruik van microplastics door producenten. Dit niet alleen voor microplastics met een schurende functie, maar ook voor microplastics met een geleer- of emulgatorfunctie.

Reference 19 - 0,01% Coverage

We voorzien in een schroothoepremie voor mensen die hun oude, vervuilende wagen naar de schroothoep brengen.

Reference 20 - 0,01% Coverage

We voeren een verbod in op voedselverspilling. Elk overschot op de markt krijgt een meerwaarde.

10.8.6 Vlaams Belang**Reference 1 - 0,03% Coverage**

Afval bestrijden begint bij de bron: afval moet zoveel mogelijk vermeden worden. Er moet via regulering paal en perk gesteld worden aan plasticverpakkingen en meer ingezet worden op ecologische verpakkingen.

Reference 2 - 0,04% Coverage

Het statiegeld mag geen extra belasting zijn voor de consument. Buurtwinkels en lokale handelaars mogen niet getroffen worden door de invoering van statiegeld, noch logistiek, noch financieel. Zij mogen niet verplicht worden in te stappen in het systeem.

Reference 3 - 0,02% Coverage

Mensen onderweg moeten in staat worden gesteld om hun afval kwijt te kunnen: er moeten extra vuilnisbakken langs de openbare wegen komen.

Reference 4 - 0,03% Coverage

Het Vlaams Belang wil wie goed sorteert en gescheiden afval naar het containerpark brengt, belonen. Mensen die hun afval netjes naar het containerpark brengen, moeten niet nog eens extra betalen.

Reference 5 - 0,03% Coverage

De pakkans voor sluikestort moet verhoogd worden (o.m. via de inzet van camera's op sluikestortgevoelige plaatsen) en overtreders moeten kordaat aangepakt worden (ook met werkstraffen).

Bestaande natuur en bos verdienen de hoogste bescherming. Als de natuur in een gebied aangetast of vernietigd wordt, dan wordt dat verlies in de buurt ruim gecompenseerd. Of het nu gaat over beschermde natuur of niet-beschermde natuur. Zo zorgen we ervoor dat natuur- en bosareaal in jouw buurt zeker niet daalt.

Reference 3 - 0,04% Coverage

De kwaliteit in onze natuurgebieden moet omhoog. We investeren in natuurherstel en pakken milieuknelpunten zoals vermesting, waterschaarste en watervervuiling structureel aan. Om natuur- en bosgebieden te bufferen, breiden we bestaande gebieden uit.

Reference 4 - 0,05% Coverage

Om sterk bedreigde soorten of dieren en planten die hun leefgebied grotendeels buiten natuurgebieden hebben kansen te geven, rollen we specifieke soortbeschermingsplannen uit. Ook maken we werk van de bestrijding van invasieve exoten die een bedreiging vormen voor onze biodiversiteit.

Reference 5 - 0,06% Coverage

We ondersteunen pilootprojecten die inzetten op natuurinclusief bouwen, tijdelijke natuur en stadsnatuur. We ondersteunen initiatieven die ervoor zorgen dat burgers, organisaties en gemeenten ook buiten afgebakende groenzones plaats maken voor natuur. We zetten in op projecten die tegelijkertijd de natuur versterken en bijdragen aan lokale voedselvoorziening (zoals voedselbossen en pluktuinen).

Reference 6 - 0,05% Coverage

Tegen 2030 zijn alle plannen voor de realisatie van stadsbossen in uitvoering. We verankeren de groennormen decretaal. We realiseren die norm stapsgewijs waarbij we voorrang geven aan regio's waar op dit moment weinig natuur en bos is. In 2050 is de norm realiteit in heel Vlaanderen.

Reference 7 - 0,03% Coverage

We maken een kader op om groengebieden te vrijwaren van zonevreemd gebruik. We beschermen de meest waardevolle ruimtelijk bedreigde bossen definitief tegen kap en beschermen bestaande monumentale bomen.

Reference 8 - 0,04% Coverage

We beschermen waarden als stilte, nachtelijke duisternis en weidse landschappen. We maken werk van een ontsnipperingsplan en zorgen voor ecologische passerellen waarlangs dieren en planten ongestoord kunnen bewegen tussen natuurgebieden.

Reference 9 - 0,05% Coverage

Middenveldorganisaties en grondeigenaars zijn belangrijke partners voor meer en betere natuur. We werken een kwaliteitscertificeringssysteem uit voor natuurbeheerders en voorzien eerlijke vergoedingen voor natuur- en bosbeheerders die meehelpen om de langetermijnengagements voor meer en betere natuur te realiseren.

Reference 10 - 0,04% Coverage

We pakken de illegale handel in bedreigde dier- en plantensoorten en hout hard aan. We zetten in op voldoende middelen voor politie, gerecht en douane. We zorgen ervoor dat de

Reference 7 - 0,02% Coverage

We zorgen voor verbindingen tussen belangrijke groenclusters. Vlaanderen identificeert hiervoor prioritaire netwerken die gewestelijk worden aangepakt

Reference 8 - 0,03% Coverage

We voorzien voldoende budget voor de verdere uitbouw van natuurreservaten buiten het Natura2000-netwerk. We geven evenwel voorrang aan de bestaande projecten groter dan vijf hectare.

Reference 9 - 0,04% Coverage

We zetten een geïntegreerde werking op met de actoren die aan milieu- en natuurhandhaving doen (natuurinspectie, milieuambtenaren, politie, boswachters, veldwachters, GAS-ambtenaren). Op die manier wordt de burger niet meer van het kastje naar de muur gestuurd.

Reference 10 - 0,05% Coverage

We zetten veel meer in op preventie van schade door wild via slimme afrastering en compensatiemechanismen om zo de terugkeer van otter, bever, wolf, lynx, marter en edelhert te faciliteren en draagvlak te vormen bij de bevolking. Het everzwijnvraagstuk wordt rationeel en wetenschappelijk onderbouwd aangepakt.

Reference 11 - 0,02% Coverage

We zetten in op het herstel van het natuurlijk watersysteem in valleigebieden: we benutten de infiltratie- en bergingscapaciteit van landschappen maximaal

Reference 12 - 0,02% Coverage

We zetten in op actieve ontsnippering van de infrastructuur op de grootste knelpunten door aanleg van ecoducten of ecotunnels.

Reference 13 - 0,02% Coverage

Europees blijven we mee aan de kar trekken voor een grensoverschrijdend netwerk van groene infrastructuur (TEN-G).

Reference 14 - 0,03% Coverage

We werken één kader uit voor landbouwers maar ook grondeigenaars die vrijwillig natuurdoelen nastreven, met het opzet ze daarvoor te compenseren op basis van wetenschappelijke monitoring.

Reference 15 - 0,03% Coverage

We pakken de sterke achteruitgang van (wilde) bijen en andere bestuivers grootschalig aan in tuinen en landbouwgebied. We stappen af van de huidige gebrekkige, versnipperde, relatief resultaatloze inspanningen.

Reference 16 - 0,03% Coverage

Ook landbouwgebieden moeten groenblauw dooraderd worden: zowel permanente (bosjes, kleine landschapselementen, waardevolle graslanden) als tijdelijke natuurelementen (bufferstroken, beheerovereenkomsten) dragen hiertoe bij.

Reference 17 - 0,07% Coverage

Het is nu al duidelijk dat de EU de afspraak in 2020 mist en de vooropgestelde doelen inzake biodiversiteit niet haalt. Het is noodzakelijk dat de Europese Commissie nu werk maakt van een

die voor een samenhangend en functioneel geheel zorgen dat de biodiversiteit herstelt en bijkomend ontwikkelt. De realisatie kan via onteigeningen gebeuren.

Reference 5 - 0,03% Coverage

We gaan voor een 'gifvrije landbouw' door koplopers extra te belonen en volop in te zetten op onderzoek en innovatie rond functionele agrobiodiversiteit. We verzekeren de transparante van labels en behoeden ons voor misbruik van het biolabel.

Reference 6 - 0,09% Coverage

We versterken de groen-blauwe netwerken door het stimuleren van het ecologisch inrichten van bedrijventerreinen. De, vaak braakliggende, restgronden in het bezit van de overheid worden geïnventariseerd en ecologisch ingericht. In Vlaanderen beslaan tuinen maar liefst 8% van de totale oppervlakte, dit ten opzichte van 11% bos. We stimuleren de mensen met verschillende overheidsinitiatieven om hun tuinen en ander privaat domein ecologisch in te richten. Om zo de biodiversiteit binnen en buiten steden in tuinen te vergroten. De berm van autosnelwegen vormen groene corridors doorheen Vlaanderen met een groot potentieel voor planten en dieren. Voor het beheer van bermen van autosnelwegen dienen natuurbeheerplannen opgemaakt te worden om zo het ecologisch potentieel van deze groenzones te kunnen waarmaken.

Reference 7 - 0,01% Coverage

Als investeringen impact hebben op de natuur, maakt compensatie inherent deel uit van het investeringsdossier.

Reference 8 - 0,02% Coverage

Natuur-inclusieve landbouw wordt als specifiek luik opgenomen in instrumenten als investeringssteun, onderzoeks- en innovatieprogramma's en adviseringsdiensten.

Reference 9 - 0,06% Coverage

Vlaanderen moet de milieu- en natuurkwaliteit op het platteland verbeteren en 'de levering' van ecosysteemdiensten herstellen. Vlaanderen zet vanaf 2019 ook resoluut in op een verhoging van de milieu- en natuurkwaliteit en het herstel van levering van ecosysteemdiensten in het open gebied. Daarbij schenkt Vlaanderen bijzondere aandacht voor het effectief behoud en herstel van waardevolle graslanden en landschappen. We zetten extra in op het ecologisch herstel van beeksystemen die in veel gevallen zo terug de levensaders en verbindingengebieden om natuur- en groengebieden met elkaar te verbinden.

Reference 10 - 0,01% Coverage

De wilde dieren zoals de vos, wolf, bever, steen- en boommarter die de voorbije jaren hun opmars maakten in Vlaanderen, heten we welkom.

Reference 11 - 0,02% Coverage

Tegen 2025 verbieden we, net als Frankrijk, alle producten die te maken hebben met ontbossingen uit tropische wouden. We pleiten ook voor een Europese aanpak.

Reference 12 - 0,01% Coverage

We voeren een nationaal actieplan in tegen de illegale handel in wilde soorten.

garantie tegen de verdwijning van erfgoed. Een extra inspanning is nodig. Dit kan, naast individuele beschermingsbesluiten, door een hechtere samenwerking en integratie met ruimtelijke ordening. Specifieke aandacht vragen we voor het rentmeesterschap over ons rijke religieuze erfgoed, met respect voor de oorspronkelijke bestemming en de eigenaars.

10.10.2 Groen

Reference 1 - 0,07% Coverage

Bij kernversterking gaan we voor een evenwicht tussen verdichting en de menselijke maat en herkenbaarheid van dorpen en steden. Landschappelijke en bouwkundige erfgoedwaarden zijn troeven die we behouden en versterken. Hoger bouwen is op heel wat plaatsen mogelijk en wenselijk, maar we vermijden een algemene verappartementisering die geen rekening houdt met het karakter, het erfgoed en de draagkracht van de omgeving.

10.10.3 N-VA

Reference 1 - 0,03% Coverage

De wachtlijst met restauratie- en erfgoedpremiedossiers zal weggewerkt worden via een daartoe gereserveerd budget per jaar. Voor de restauratie van sites zetten we ook in op financiering uit de privésector en op crowdfunding.

Reference 2 - 0,03% Coverage

Voor grote restauraties of herbestemmingsprojecten die onderdeel zijn van stadsontwikkelingsprojecten wordt gewerkt met projectregisseurs die zorgen voor de integrale afweging van alle belangen en met alle partners samenwerken.

Reference 3 - 0,06% Coverage

Inzake landschappen voeren we een volwaardig landschapsbeleid zodat we onze meest waardevolle cultuurhistorische landschappen opnieuw en beter beschermen. De grote uitdaging is om binnen deze ontwikkelingen een geïntegreerde aanpak voor een kwalitatieve ontwikkeling van het landschap tot stand te brengen. Zo kunnen het ruimtelijk, het erfgoed-, het natuur-, het plattelands- en landbouwbeleid beter op elkaar afgestemd worden.

10.10.4 Sp.a

Reference 1 - 0,03% Coverage

Het blijft belangrijk om ons erfgoed goed te ontsluiten, te inventariseren en toegankelijk te maken voor iedereen. We creëren samen met professionele en vrijwillige krachten een groter draagvlak voor erfgoed. Het Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed speelt hierin een cruciale rol.

Reference 2 - 0,04% Coverage

De brede cultuursector moet meer ondersteuning en financiering krijgen. Van amateurkunsten tot erfgoed. Er moet een sterke structurele basis voorzien worden. Voor sp.a zijn alternatieve financieringsvormen als crowdfunding, tax shelter..., waardevolle bronnen, maar private bronnen mogen nooit overheidssubsidies vervangen. Een goede verhouding tussen structurele subsidies en projectsubsidies is cruciaal.

moeten de principes van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (verdichting, ontharding, bewaren van onze open ruimte) op hun maat kunnen omzetten in beleidsdaden. Grote nieuwe ontwikkelingen moeten niet alleen afgestemd worden op de huidige mobiliteitsknooppunten, maar ook op toekomstige en grensoverschrijdende mobiliteitsknooppunten.

Reference 5 - 0,05% Coverage

De leefbaarheid van de kernen stimuleren we door verenigingen, scholen, cafés en (buurt)winkels te ondersteunen via het plattelandsfonds. Aangezien het welzijn van mensen mee wordt bepaald door de aanwezigheid van (basis)voorzieningen in eigen buurt, streven we naar een nabij aanbod van zorg, onderwijs, winkels, sport en recreatie. Dit kan door bestaande wijken en dorpen te opnieuw te ontwikkelen, door sociale woningbouw en een behoorlijk aanbod openbaar vervoer. Zo verdwijnt ook de druk op de open ruimte. De versnippering tegengaan, kan bovendien de doortocht van vrachtwagens in dorpskernen verminderen en de levenskwaliteit verhogen.

Reference 6 - 0,01% Coverage

Voor CD&V blijft de realisatie van 750.000 ha agrarisch gebied voor beroepslandbouw het uitgangspunt.

Reference 7 - 0,07% Coverage

Agro-milieu-klimaatmaatregelen en beheerovereenkomsten binnen de tweede pijler van het GLB bevorderen de water-, bodem- en luchtkwaliteit. Houtkanten en bufferstroken werken als corridors, bruggen tussen natuurgebieden, die de biodiversiteit bevorderen. Niet alle functies zijn echter op één plaats combineerbaar. In specifieke gevallen heeft landbouw nood aan goed ingerichte agrarische ruimtes waar de focus ligt op maximale productiviteit, gescheiden van andere functies. CD&V pleit daarom voor een beleid dat landgebruiksfuncties tracht te verweven waar het kan, maar ze ook durft te scheiden waar het moet. Multifunctionaliteit is gericht op een verantwoord samengaan van openruimtefuncties en ruimtegebruik, waarbij de hoofdfunctie van hetzij landbouw, hetzij natuur en bos niet in het gedrang komt en de ruimtelijke draagkracht niet overschreden wordt. We willen verder gaan op de weg die is ingeslagen met het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen.

Reference 8 - 0,05% Coverage

Het multifunctionele karakter van de open ruimte vraagt een geïntegreerde ketenbenadering. CD&V wil nagaan in welke mate het beleid m.b.t. een duurzame voedselproductie (de mestproblematiek, het beheer van de bodem, beheerovereenkomsten, agromilieumaatregelen, het Vlaams Landbouwinvesteringsfonds) dat op dit moment verspreid is over verschillende diensten, kan geïntegreerd worden in de landbouwadministratie. Dit zal leiden tot een coherenter, meer geïntegreerd beleid, een evenwichtiger inzet van de verschillende stimulerende en controlerende instrumenten en een sterkere landbouwsector met een lagere milieu-impact.

10.11.2 Groen

Reference 1 - 0,06% Coverage

Europese en Vlaamse subsidies zetten we in om de transitie naar een innovatieve, milieu- en diervriendelijke landbouw- en voedingssector te versnellen. We zorgen voor een aanzienlijke daling van de milieudruk in het landbouwgebied. We steunen duurzame innovaties in de voedingssector. We zetten een turbo op bio- en agro-ecologische landbouw, plantaardige productie en regionale afzetcoöperaties.

Reference 6 - 0,03% Coverage

Nieuwe landbouwondernemingen ontwikkelen hun activiteiten maximaal op bestaande landbouwsites. We voeren een uitdoofbeleid in voor zonevreemde landbouw in natuurgebieden.

Reference 7 - 0,03% Coverage

We voorzien ruimte voor intensieve landbouwactiviteiten en serres. We zonderen dergelijke grootschalige, semi-industriële activiteiten af op agro-industrieterreinen met een goede ontsluiting.

10.11.4 Sp.a

Reference 1 - 0,06% Coverage

We vermijden files door slimmer te bouwen. We ontwikkelen nieuwe woonwijken alleen nog op plaatsen die goed ontsloten zijn door openbaar vervoer en verkleinen zo de afstand met knoop- en mobipunten. We hervormen de woonfiscaliteit dusdanig dat mensen zonder de hoge kosten van een notaris of registratierechten een woning kunnen kopen en verkopen, zodat ze makkelijker kunnen verhuizen als ze werk op grote afstand vinden. Als overheid stimuleren we thuiswerken en coworking spaces. Elke werknemer die zich niet verplaatst naar zijn werk draagt ook bij aan een betere mobiliteit.

Reference 2 - 0,07% Coverage

We breiden het aanbod en de frequentie van de NMBS uit. We zetten in op vroege en late verbindingen, op een betere weekendregeling, op voorstadsnetten en verhogen de frequentie naar de verschillende provinciehoofdsteden naar 3 treinen per uur en een algemene halfuur-regeling op het net. Ook tussen de verschillende provinciehoofdsteden wordt de frequentie opgetrokken naar 3 treinen per uur. Ook de mobiliteitsarmoede op het platteland wordt aangepakt door op regelmatige tijden rijdend openbaar vervoer te voorzien. In de plattelandsgebieden met extra lage bevolkingsaantallen moet er een volwaardige vervanging komen voor de belbussen.

Reference 3 - 0,02% Coverage

Met een bouwverbod in landschappelijk waardevol agrarisch gebied trekken we de doelstellingen uit het Witboek Beleidsplan Ruimte Vlaanderen consequent door.

Reference 4 - 0,01% Coverage

We kennen een rechtspersoonlijkheid toe aan onze meest waardevolle natuurgebieden.

Reference 5 - 0,05% Coverage

Robuuste open ruimte is belangrijk voor de opvang van de gevolgen van klimaatverandering en voor biodiversiteit. De kerngebieden voor biodiversiteit, (Europees natuurnetwerk) en het Vlaams Ecologisch Netwerk (VEN), worden aangevuld met verbindende netwerken van groenblauwe aders die voor een samenhangend en functioneel geheel zorgen dat de biodiversiteit herstelt en bijkomend ontwikkelt. De realisatie kan via onteigeningen gebeuren.

Reference 6 - 0,02% Coverage

Schadelijke stoffen die in onze landbouwgebieden gebruikt worden en schadelijk zijn voor natuur, milieu en de volksgezondheid moeten verboden worden.

Reference 4 - 0,05% Coverage

Dat begint bij een weldoordachte ruimtelijke planning, waar beschikbare ruimte goed wordt verdeeld én gedeeld tussen woningen, rustpunten als parken en pleintjes, bedrijven, collectieve voorzieningen en ruimte voor duurzame mobiliteitsconcepten. Bovendien moeten we rekening houden met het feit dat mensen op verschillende wijze de openbare ruimte beleven. Een goede ruimtelijke planning kan o.m. onveiligheidsgevoel tegengaan. Daarom willen we dat steden een aangepast lichtplan voorzien, waarbij niet enkel rekening wordt gehouden met toerisme en economische aspecten, maar veiligheid de prioriteit heeft.

Reference 5 - 0,07% Coverage

Duurzame ruimtelijke stadsplanning gaat hand in hand met duurzame mobiliteit. We vertrekken vanuit het STOP-principe en maken de transitie naar 'mobility as a service' (zie Mobiliteit). De steden moeten alle actoren samenbrengen en duidelijke afspraken maken om ervoor te zorgen dat verschillende vervoersmodi complementair zijn en 'kannibalisatie' onder duurzame vervoersmodi vermeden worden. Ook moeten steeds begeleidende maatregelen genomen worden, mét inspraak. Wagens zonder verbrandingsmotor en deelmobiliteit worden actief aangemoedigd (bv. door aparte parkeerplaatsen te voorzien). Omgekeerd worden de meest vervuilende wagens geweerd, o.a. door lage-emissiezones of door parkeervergunningen niet te verlenen. Voor een vlottere doorstroming van het stadsverkeer wil CD&V de mogelijkheden van de digitalisering benutten.

Reference 6 - 0,05% Coverage

We willen voldoende rustpunten waar mensen elkaar kunnen ontmoeten of zich even kunnen afzonderen van de hectiek van de stad. Dat kan in een park of op een pleintje, maar evengoed kan de inrichting van straten hieraan bijdragen. Om dit te verwezenlijken, ontwikkelt elke stad een 'groenplan' met concrete voorstellen om de stad groener en leefbaarder te maken, gaande van stimulansen voor groendaken en stadslandbouw, over de bijplanting van een ambitieus aantal bomen en de installatie van leefstraten en parkjes tot een strenge handhaving van de openbare netheid. Elke stadsbewoner moet op wandelafstand toegang hebben tot kwalitatief openbaar groen.

Reference 7 - 0,02% Coverage

CD&V wil vastgoedinvesteringen aanmoedigen die tegemoetkomen aan de maatschappelijke noden. We gaan voor compacte en betaalbare huur- en koopwoningen. Om wonen voor de laagste inkomensgroepen betaalbaar te houden, zijn bijkomende sociale huurwoningen nodig.

10.12.2 Groen

Reference 1 - 0,04% Coverage

Stilte is geen overbodige luxe. We pakken lawaaihinder aan. We investeren in maatregelen om de geluidsoverlast, het fijn stof en het ruimtebeslag van het verkeer terug te dringen. Dat kan door de ondertunneling of overkapping van grote autowegen.

Reference 2 - 0,04% Coverage

We beschermen waarden als stilte, nachtelijke duisternis en weidse landschappen. We maken werk van een ontsnipperingsplan en zorgen voor ecologische passerellen waarlangs dieren en planten ongestoord kunnen bewegen tussen natuurgebieden.

wenselijk, maar we vermijden een algemene verappartementisering die geen rekening houdt met het karakter, het erfgoed en de draagkracht van de omgeving.

Reference 11 - 0,05% Coverage

Bij stadsontwikkeling en grote/bovenlokale projecten is de overheid een betrokken partner die inzet op kwaliteit, inpasbaarheid in de omgeving, bereikbaarheid en op het behartigen van de belangen van de bevolking. Dat kan bijvoorbeeld onder begeleiding van een Vlaams/Brussels ruimtemeester.

Reference 12 - 0,05% Coverage

We laten de economische meerwaarde van verdichting deels terugvloeien naar de samenleving. Via een helder gewestelijk kader voor stedenbouwkundige lasten, dragen ontwikkelaars bij aan de onmiddellijke omgeving, zoals parken, pleintjes, gezamenlijke fietsparkings of parkings voor deelauto's.

Reference 13 - 0,04% Coverage

Bereikbaarheid bepaalt waar we voorzieningen met een hoge activiteitsgraad inplanten. Kantoor, winkel, cultuurcentrum, bibliotheek, ziekenhuis, school zijn in een kern zeer goed bereikbaar te voet, met de fiets én het openbaar vervoer.

Reference 14 - 0,04% Coverage

Tegen 2025 herbestemt Vlaanderen minstens de helft van de onbebouwde gronden binnen woon(uitbreidings)gebied naar open ruimte. In 2020 hebben we dat al afgerond voor overstromingsgebieden, slecht gelegen woonuitbreidingsgebieden en zonevreemde ecologisch waardevolle bossen.

Reference 15 - 0,05% Coverage

Wie zijn voordeel doet aan een bestemmingswijziging, betaalt hier een correcte belasting op (planbaten). Wiens grond aan financiële waarde verliest, krijgt een eerlijke compensatie (planschade). Grondspeculatie belonen we niet. Vlaanderen legt een Ruimtefonds voor aan, gevoed door inkomsten uit planbaten en uit de algemene middelen.

Reference 16 - 0,06% Coverage

We gaan de strijd aan met verharding binnen open ruimtebestemmingen zoals landbouw, natuur en bos. Eigenaars die ontharden, geven we een duwtje in de rug door een slooppremie uit te keren. Overheden spelen een voorbeeldrol door pilootprojecten op te zetten. Voor het patrimonium in handen van overheden geldt een onthardingsdoelstelling van minimum 5% per jaar.

Reference 17 - 0,04% Coverage

We breiden de leegstandsheffing uit naar 'oneigenlijk gebruik' om ervoor te zorgen dat kostbare ruimte op goed gelegen plaatsen ter beschikking wordt gesteld voor nieuwe ontwikkelingen. We nemen leegstand op in de inventaris met verdichtingspotentieel.

Reference 18 - 0,04% Coverage

We vormen het ambt van bouwmeester om naar een ruimtemeester die ruimte en mobiliteit samen benadert. Hij/zij bewaakt ook het recht op mobiliteit voor iedereen en faciliteert de mobiliteitstransitie naar een duurzame mobiliteit.

Reference 9 - 0,02% Coverage

We gaan naar één regeling voor natuur, bos en ruimtelijke ordening wat betreft groen en bossen. Daarvoor integreren we het bosdecreet en het natuurdecreet.

Reference 10 - 0,08% Coverage

Naast de strategische gebieden voor landbouw, natuur en water, omvat de open ruimte gebieden met multifunctioneel ingerichte en gebruikte landschappen. We voorzien een specifieke bestemming voor dergelijke vormen van functieverweving (water, landschap, natuur, agrarische productie, recreatie, ...). Ook landbouwgebieden moeten groenblauw dooraderd worden: zowel permanente (bosjes, houtkanten, kleine landschapselementen, oeverzones, waardevolle graslanden) als tijdelijke natuurelementen (bufferstroken, beheerovereenkomsten) dragen hiertoe bij.

Reference 11 - 0,03% Coverage

Nieuwe landbouwondernemingen ontwikkelen hun activiteiten maximaal op bestaande landbouwsites. We voeren een uitdoofbeleid in voor zonevreemde landbouw in natuurgebieden.

Reference 12 - 0,03% Coverage

We voorzien ruimte voor intensieve landbouwactiviteiten en serres. We zonderen dergelijke grootschalige, semi-industriële activiteiten af op agro-industrieterreinen met een goede ontsluiting.

Reference 13 - 0,06% Coverage

We voeren een actief grondbeleid. Via voorkeurecht geven we de overheid het middel om de stadsvernieuwing in goede banen te kunnen leiden. We moedigen de lokale besturen aan om leegstand en verwaarlozing actief tegen te gaan en maximaal in te zetten op verweven van functies. Een groenblauwe dooradering en een groene, kwalitatieve en toegankelijke open ruimte in de buurt worden de norm bij ontwikkelingsprojecten.

Reference 14 - 0,03% Coverage

Bedrijfsterreinen ontsluiten we vraaggericht met het openbaar vervoer en kwaliteitsvolle fietsverbindingen. Bij nieuwe bedrijfsterreinen zorgen we direct voor een goede ontsluiting.

10.12.4 Open VLD**Reference 1 - 0,72% Coverage**

Het gebruik van onze beschikbare ruimte speelt een cruciale rol in het woon- en klimaatbeleid. Omdat de ruimte beperkt is in Vlaanderen, willen we die zo optimaal mogelijk benutten. De klassieke reflex de voorbije decennia was dan om die ruimte zoveel als mogelijk te gaan reguleren. Die te rigide regeltjes zorgen ervoor dat wanneer we vandaag een antwoord willen bieden op nieuwe maatschappelijke uitdagingen, in het bijzonder op vlak van nieuwe woonvormen, energie, mobiliteit en klimaat, er telkens een nieuwe regel moet worden uitgevonden om dingen mogelijk te maken. Regel op regel. En finaal eindigen we in zo'n kluwen dat niemand eigenlijk nog goed weet wat kan en wat niet kan en dat projecten met de beste bedoelingen vastlopen op de regelmuur.

Zo heeft het jaren geduurd vooraleer er regelgeving was die het mogelijk maakte om een (tijdelijke) wooncontainer in je tuin te plaatsen zodat een zorgbehoevende ouder dicht bij jou kan

mobipunten. We hervormen de woonfiscaliteit dusdanig dat mensen zonder de hoge kosten van een notaris of registratierechten een woning kunnen kopen en verkopen, zodat ze makkelijker kunnen verhuizen als ze werk op grote afstand vinden. Als overheid stimuleren we thuiswerken en coworking spaces. Elke werknemer die zich niet verplaatst naar zijn werk draagt ook bij aan een betere mobiliteit.

Reference 6 - 0,02% Coverage

We bouwen verkeersgenererende infrastructuur zoals kantoren, voetbalstadia en winkelcentra enkel daar waar we kunnen ontsluiten door hoogstaand openbaar vervoer en fietsinfrastructuur.

Reference 7 - 0,09% Coverage

We voeren een slimme kilometerheffing in, maar stellen werkgevers verantwoordelijk voor de woon-werk kosten van hun personeel. Dit kadert binnen een taxshift waar werkgevers opdraaien voor de integrale kost van het woon-werkverkeer van hun werknemers en de opbrengst gaat naar een loonlastenverlaging. Dit moet tot een veel efficiënter gebruik van onze transportinfrastructuur, minder files en minder vervuiling leiden. Hoe beter de werkgever erin slaagt de kosten te drukken - door zich te vestigen nabij openbare vervoersknooppunten, hoe groter zijn individueel voordeel uit de taxshift. De opbrengsten van het recreatief of doorgaand autoverkeer worden aangewend voor investeringen in het openbaar vervoer. Dit werkt herverdelend naar kansarme gezinnen, gepensioneerden, werkzoekenden en mensen die bewust geen wagen hebben of de spits mijden. Voor de meest kwetsbare gezinnen voegen we een sociaal basistarief in

Reference 8 - 0,03% Coverage

We werken een regulerend kader uit om het transport van pakjesbedrijven en e-commerce op de meest efficiënte en duurzame manier te laten verlopen. We zetten in op city-depots die de dispatching van goederen binnen de steden rationaliseert en vergroent. We experimenteren bij bpost met herbruikbare verpakkingen.

Reference 9 - 0,04% Coverage

De openbaar vervoersmaatschappijen moeten de zekerheid krijgen dat ze kunnen blijven investeren in de verdere uitbouw van ons openbaar vervoersnetwerk en dat ook in de toekomst kunnen exploiteren. Dit biedt de beste mobiliteitsgaranties. We stoppen met verder besparen op het exploitatiebudget van De Lijn en de NMBS en verhogen opnieuw, net zoals bij de MIVB de steun.

Reference 10 - 0,04% Coverage

De verschillende vervoersmodi worden op elkaar afgestemd om te komen tot een geïntegreerd openbaar vervoersnetwerk. Het station dient daarbij als multimodaal knooppunt, waar je vlot kan overstappen op bus, tram, (elektrische) deelfiets of -wagen. Met een verdubbeling van het aantal treinreizigers in 10 jaar tijd, verwezenlijken we een modal shift. Daarom moet de fiets ook op elk uur van de dag, altijd en overal gratis mee kunnen.

Reference 11 - 0,04% Coverage

Anderzijds maken we ook werk van de opwaardering van belangrijke en drukbezette bus- en tramlijnen of de doortrekking van bestaande tramlijnen. Het tramnet in grootstedelijke regio's moet uitgebreid worden naar de omliggende gemeenten en in andere steden moeten drukbezette buslijnen opgewaardeerd worden naar trambus-lijnen met een eigen bedding.

10.12.6 Vlaams Belang

Reference 1 - 0,01% Coverage

Een immigratiestop is de beste remedie tegen het verder afkalven van onze open ruimten.

Reference 2 - 0,01% Coverage

Vlaanderen moet het wonen in stads- en dorpskernen actief stimuleren.

Reference 3 - 0,02% Coverage

Het Vlaams Belang wil inzetten op verstandige inbreiding en op het (opnieuw) leefbaar maken van de stedelijke woonwijken.

Reference 4 - 0,02% Coverage

Mensen die niet meer mogen bouwen op bouwgronden, moeten daarvoor in het kader van de rechtszekerheid voor 100% worden vergoed.

Reference 5 - 0,01% Coverage

Er moet een goede reglementering rond verhandelbare bouwrechten worden uitgevaardigd.

Reference 6 - 0,03% Coverage

De Vlaamse regering mag de gemeenten niet opzadelen met een te hoge factuur voor de betaling van planschade en moet het grootste deel van de compensatievergoedingen voor haar rekening nemen.

Reference 7 - 0,05% Coverage

Met betrekking tot het bosbeleid ter bescherming van de meest kwetsbare bossen moet er helder worden gecommuniceerd met de betrokken eigenaars, moeten er inspraakprocedures worden voorzien en moeten er uiteraard correcte en volledige schadevergoedingen worden vastgelegd.

10.13 WATERBELEID

10.13.1 CD&V

Reference 1 - 0,08% Coverage

Een veerkrachtige ruimtelijke inrichting beperkt wateroverlast en watertekorten en draagt zo bij aan de Vlaamse 'Visie 2050' om te evolueren naar een 'robuust watersysteem' dat in staat is om klimaatschokken op te vangen, onze ecosystemen beschermt en tegelijkertijd vele functies en diensten biedt. Door bijkomende verharding te vermijden en bodeminfiltratie en regenwatercaptatie te bevorderen, verhogen we de waterbeschikbaarheid. Veilige, gezonde en natuurlijk functionerende watersystemen moeten natuur, landbouw, industrie, scheepvaart en recreatie helpen. Innovatieve oplossingen zoals decentrale opslag van regenwater en hergebruik van afvalwater van de industrie om reserves aan te dikken, moeten waterschaarste en droogte helpen vermijden. Via een systemische aanpak verkennen we de synergiën met andere systemen (bv. energie, mobiliteit...) die kunnen resulteren in een win-win voor de verschillende domeinen, een grotere gedragenheid en een besparing in geld en tijd bij de uitvoering.

Reference 2 - 0,01% Coverage

We moeten ons ook beschermen tegen het water van de Noordzee, daarom is in het kader van de klimaatopwarming belangrijk om verder en uitgebreider werk te maken van de kustbeveiliging.

manier aan te bieden. We integreren alle drinkwatermaatschappijen in één grote Vlaamse maatschappij.

Reference 3 - 0,03% Coverage

We pakken illegale lozingen en alle vormen van vervuiling van grond- en oppervlaktewater streng aan. Op korte termijn boeken we maximale milieuwinsten voor onze rivieren, beken en grachten.

Reference 4 - 0,07% Coverage

Het is perfect mogelijk om de doelen voor natuur en hernieuwbare energie naast elkaar te realiseren op zee. We vrijwaren de beschermde gebieden zoveel als mogelijk en kiezen voor die gebieden met zo weinig mogelijk impact op de natuur, bijvoorbeeld de militaire oefenzone. Er is geen plaats voor schadelijke economische activiteiten in de zeereservaten van de Noordzee. We maken een einde aan bodemberoerende visserijtechnieken in die gebieden.

Reference 5 - 0,08% Coverage

Onze steden en gemeenten beschermen we tegen overstromingen en wateroverlast. We geven voorrang aan natuurlijke oplossingen voor overstromingen door rivieren, beken en grachten meer ruimte te geven, natuurlijke overstromingsgebieden te voorzien en onthardingsprojecten op te zetten. Zo nemen we in één klap ook maatregelen om de grondwaterlagen aan te vullen en gaan we verdroging tegen. Door de natuurlijke ecosystemen te herstellen, verhogen we ook het waterzuiverend vermogen van de rivieren.

Reference 6 - 0,05% Coverage

We maken werk van het herstellen van draslanden in groene bestemmingen. Zo bouwen we een natuurlijk opvangvat voor water bij hevige regenval en houden we koolstof vast in de bodem. Een quick win voor klimaat én natuur. Tegen 2030 zijn de helft van alle draslanden in groene bestemming hersteld.

Reference 7 - 0,04% Coverage

We geven ruimte aan robuuste duingordels en bouwen aan natuurlijke zee-strand-duinpolder-overgangen. Zo beschermen we het binnenland tegen hoge waterstanden tijdens stormen. Waar mogelijk slopen we gebouwen langs onze kustlijn.

Reference 8 - 0,04% Coverage

We ondersteunen steden en gemeenten bij maatregelen om het hitte-eilandeffect te temperen en zo de temperatuur in de kernen onder controle te houden. Ook ondersteunen we steden bij maatregelen tegen waterbuffering en we ondersteunen hen in maatregelen voor waterbuffering

Reference 9 - 0,01% Coverage

Gezinnen die regenwater infiltreren, krijgen een infiltratiebonus op de drinkwaterfactuur.

10.13.3 N-VA

Reference 1 - 0,02% Coverage

We zetten in op het herstel van het natuurlijk watersysteem in valleigebieden: we benutten de infiltratie- en bergingscapaciteit van landschappen maximaal

10.13.4 Open VLD

Reference 1 - 0,21% Coverage

We verbeteren de kwaliteit van onze waterlopen en zorgen voor een groenblauwe dooradering in zowel steden als dorpen. Zo willen we in steden het hitte-eiland effect tegengaan. We verbinden de natuur in het buitengebied met groenzones en parken in de stad. We zetten een versnelling hoger op het gebied van stads(rand)bossen en zorgen voor meer toegankelijke natuur, onder meer voor vrijetijdsbesteding, steeds met respect voor die natuur. Zo willen we ervoor zorgen dat iedere Vlaming op korte afstand van een groenzone woont. Dit is niet alleen goed voor de natuur, maar ook voor de onze gezondheid. Wetlands, bossen en graslanden dragen bij aan het tegengaan van de klimaatverandering door de koolstof die ze kunnen opnemen. Via de gepaste maatregelen willen wij deze natuurlijk afvangers van CO₂ een meer centrale plaats geven in het natuurbeleid.

Reference 2 - 0,20% Coverage

Water is een prioritaire levensader, maar wordt schaarser. Door het gebruik van zowel mens, bedrijf, plant en dier ontstaat er een toenemend spanningsveld tussen de noden van onze maatschappij en de natuurlijke veerkracht van ons watersysteem. Dit spanningsveld uit zich in problemen op het niveau van waterschaarste, wateroverlast en waterkwaliteit. We moedigen spaarzaam omgaan met water en hergebruik aan. We stimuleren dat er zoveel mogelijk water op eigen terrein wordt geïnfiltrerd en gerecupereerd. We voeren de digitale watermeter in gans Vlaanderen in ter preventie van waterarmoede en om duurzaam waterverbruik te stimuleren. Om kosten te besparen rollen we die zoveel als mogelijk samen uit met de digitale elektriciteitsmeter. Zo stemmen we verschillende nutstoepassingen op elkaar af en creëren we schaalvoordelen.

Reference 3 - 0,12% Coverage

We blijven verder investeren in de (natuurlijke) buffering van water, onder andere door de inrichting van overstromingsgebieden. Daarvoor gebruiken we onder andere de signaalgebieden die we omzetten naar watergevoelige openruimtegebieden. Opnieuw houden we maximaal rekening met het eigendomsrecht en voorzien we een correcte vergoeding. We zoeken in de eerste plaats naar partnerschappen met privé-eigenaars die vrijwillig mee participeren aan het realiseren van de doelstellingen.

Reference 4 - 0,29% Coverage

Ondanks de vele investeringen in riolering en waterkwaliteit blijven de uitdagingen groot. We kijken of en op welke manier we middelen efficiënter kunnen inzetten. Het nieuwe mestactieplan zet de gebiedsgerichte aanpak nog meer door en zet in op betere begeleiding van de landbouwers bij het mestbeheer. Het is ook in het belang van de landbouwers dat de objectieven van het nieuwe mestactieplan (MAP) 6 worden gehaald. Daarom zetten we in op periodieke evaluaties en een strikte handhaving. Wie de regels negeert of bewust overtreedt hypothekeert de toekomst van de welwillende en goedmenende boeren. Tegen deze zogenaamde spelbrekers treden we krachtadig op. Binnen het nieuwe plan zetten we in op een aanpak op maat, waarbij diegenen die het goed doen beloond worden. Het is ondertussen ook duidelijk dat onder andere het gebruik van teveel kunstmest mede aan de basis ligt van de problemen. In MAP6 wordt gefocust op het oordeelkundig gebruik van kunstmest en wordt een monitoring op het gebruik voorzien. Noord-Franse en Waalse landbouwers zijn vragende partij voor Vlaamse mest. We pleiten er bij Europa voor dat onbewerkte mest eenvoudiger van Vlaanderen naar Wallonië en over de grens kan.

Reference 12 - 0,03% Coverage

De veralgemening van de lagere btw op afbraak en heropbouw moet ervoor zorgen dat mensen niet fiscaal afgestraft worden ten opzichte van een renovatie. De keuze voor renovatie of afbraak moet immers afhangen van de staat en het potentieel van de woning, niet van het fiscaal regime. We bekijken of er nog andere verbeteringen van de fiscale steunmaatregelen mogelijk zijn.

Reference 13 - 0,04% Coverage

Het EPC+, het nieuwe energieprestatiecertificaat sinds 2019, moet een belangrijke bron van objectieve informatie over de woning worden, zowel qua energieprestatie als qua woningkwaliteit (zoals dat het geval is op het conformiteitsattest). Daarnaast moeten het financiële instrumentarium en het informatieve EPC+ op elkaar afgestemd worden. Enkel zo kan het EPC+ haar rol spelen bij de prijsbepaling. We controleren de kwaliteit van de EPC+-attestering.

Reference 14 - 0,03% Coverage

Enerzijds wensen veel mensen de laatste levensfase door te brengen in de vertrouwde omgeving. Toegankelijkheid moet dan ook de nieuwe standaard worden in nieuwbouw – ook van de individuele wooneenheden in meergezinswoningen – en de premiestelsels voor aanpassing van bestaande woningen moeten beter op elkaar worden afgestemd. In de sociale woningbouw geven we als overheid het goede voorbeeld.

Reference 15 - 0,02% Coverage

Anderzijds biedt tijdig verhuizen naar woonkernen voordelen qua (zorg)voorzieningen, mobiliteit en sociaal contact. De overheid moet er dan wél voor zorgen dat deze omgevingen toegankelijk zijn en de voorzieningen betaalbaar en mensen sensibiliseren.

Reference 16 - 0,04% Coverage

Een woonbeleid dat afgestemd is op zorgnoden voorkomt dak- en thuisloosheid. Dat is immers de meest verregaande inbreuk op het recht op wonen. CD&V wil dat mensen die daar nood aan hebben begeleiding op maat krijgen. We creëren een eengemaakt kader voor woonondersteuning dat ruimte laat voor een gedifferentieerde aanpak naar intensiteit en aard van de begeleiding. Dit kader geeft de woonmaatschappijen en welzijnsorganisaties handvaten voor een bovenlokaal woon-ondersteuningsbeleid.

Reference 17 - 0,02% Coverage

CD&V wil dat eindelijk werk wordt gemaakt van een definitie van ‘cohousing’ in de Vlaamse Wooncode, zodat er duidelijkheid komt over de juridische consequenties voor overheden, investeerders, private spelers en particulieren.

Reference 18 - 0,04% Coverage

Daarnaast willen een kader uitwerken voor mobiele zorgwoningen. Voor mensen die via mantelzorg hulp geboden krijgen, moet de mogelijkheid van mobiele mantelzorgwoningen een oplossing bieden als betaalbaar en duurzaam alternatief voor de vaak dure, tijdelijke aanpassingen in de bestaande woning. Het huidige wetgevende kader is echter zeer onzeker en hangt vaak samen met een overdaad aan verouderde lokale regels. In dezelfde filosofie van kostenefficiënt aangepast wonen, willen we bekijken hoe we de bouw van meegroeiwoningen kunnen ondersteunen.

Reference 27 - 0,06% Coverage

De doelgroepen die in aanmerking komen voor de renteloze energielening aangeboden door de overheid zijn sinds de vorige legislatuur afgestemd op die van de verbeterings- en aanpassingspremie. Ongeveer 47% van de huishoudens kan er nu gebruik van maken. We werken een systeem van intrestbonificaties uit, waarbij alle particulieren in voor een energetische renovatie een renteloze energielening kunnen aangaan bij private aanbieders. De overheid draagt de rentelast. Daarnaast is er renovatie van noodkoopwoningen: die moet worden gestimuleerd met een traag rollend investeringsfonds, dat wordt gefinancierd via het energiefonds. Zo kunnen we renovatiekosten van noodkoopwoningen pre-financieren, met een terugbetaling van de lening na latere overdracht van het pand.

Reference 28 - 0,04% Coverage

Het nieuwe energieprestatiecertificaat (EPC+) wordt een belangrijke bron van objectieve informatie over de woning. Het geeft op een duidelijke manier de huidige (energetische) staat van een woning weer, lijst de noodzakelijke renovatiemaatregelen op en geeft een inschatting van het kostenplaatje en bijhorende ondersteuningsmogelijkheden. Zo kan EPC+ z'n rol spelen bij de prijsbepaling. EPC+ is nu al verplicht bij overdracht en huur. Vanaf 2025 moeten alle woningen gebouwd voor 1970 een EPC+ hebben. Dat zijn meestal woningen waar de grootste energiewinst te behalen is.

Reference 29 - 0,04% Coverage

CD&V pleit voor een vereenvoudiging van de bestaande energieprestatie regelgeving voor nieuwbouw (EPB). Het huidige systeem brengt veel administratieve last met zich mee, loopt achter wat betreft innovatieve technieken en is bovendien een theoretisch model dat sterk kan afwijken van de realiteit. Vereenvoudiging moet in de eerste plaats mikken op kleinschalige residentiële projecten. E-peil en EPC-kengetal moeten verder naar elkaar toegroeien. Het Vlaams beleidskader moet afgestemd worden op de regelgeving in Wallonië en Brussel.

Reference 30 - 0,07% Coverage

Menselijke factoren zijn zo mogelijk nog belangrijker dan financiële prikkels om energiebesparing te stimuleren. Als eerste laagdrempelig aanspreekpunt willen we in elk gemeentehuis een woon- en energieloket waar iedereen met al zijn vragen over wonen en energie terecht kan. Samen met de intergemeentelijke Energiehuizen informeren, sensibiliseren en begeleiden ze de burger. Men kan er bijvoorbeeld een overzicht krijgen van alle premies waar men recht op heeft en ze meteen aanvragen. Voor gespecialiseerde vragen kan naar een professionele renovatie-expert doorverwezen worden. Voor de doelgroep van de renteloze lening moet deze begeleiding gebeuren aan een gereduceerd tarief, waarbij de overheid de tegemoetkoming financiert. Wijkrenovaties en collectieve oplossingen zijn meestal goedkoper, maar vragen meer afspraken. Ook daar kunnen de woon- en energieloketten een proactieve rol spelen.

Reference 31 - 0,05% Coverage

Boven alles moet de energietransitie sociaal duurzaam zijn. We hebben in eerste instantie aandacht voor ontzorging en trajectbegeleiding. Dat vergt maatwerk en een lokale aanpak. We focussen in eerste instantie op kwetsbare buurten. Samenwerking tussen overheid en terreinwerkers is essentieel. In goede gemeentelijke klimaatplannen zit een integraal woonactieplan, met aandacht voor energie en voor woonkwaliteit, opgesteld na consultatie van alle maatschappelijke betrokkenen. Energiesnoeiers helpen kwetsbare doelgroepen

Reference 9 - 0,03% Coverage

We voeren het Grond- en Pandendecreet (2009) integraal uit tot elke stad of gemeente voldoet aan het wettelijk quotum van 9 % aan sociale woningen op haar grondgebied.

Reference 10 - 0,01% Coverage

We voeren de al zo dikwijls aangekondigde energiecorrectie van de sociale huurprijs in.

Reference 11 - 0,05% Coverage

We renoveren het bestaande sociaal huurpatrimonium. De uitverkoop van sociaal patrimonium willen we uitdrukkelijk niet. Ontbreekt het een Sociale Huisvestingsmaatschappij aan middelen, dan verkoopt die uitsluitend aan coöperatieven die de woningen renoveren en verhuren aan sociale huurders, zoals in het model van Collectief Goed.

Reference 12 - 0,10% Coverage

In steden komen steeds meer mensen in de informele huisvesting terecht of vallen ze ten prooi aan huisjesmelkers. Denk aan vluchtelingen, mensen die uit de integrale jeugdhulp stromen, ex-gedetineerden, mensen die uit een huurpand moeten wegens renovatie, informele woonprofielen Hun acute woonnood lenigen we met een housing first strategie. Met een creatieve en innovatieve invulling van het bestaande concept 'doorgangswoningen', leveren we snel (de)monteerbare units. Die zetten we in voor tijdelijke bewoning. De inplanting van die units koppelen we aan een beleid van ruimtelijk hergebruik en proactief leegstandsbeheer.

Reference 13 - 0,05% Coverage

We renoveren meer en beter en zetten daar sterkere instrumenten voor in. Met name een heldere energieladder, een digitale woningpas, een opgewaardeerd EPC en waar mogelijk een collectieve, wijkgerichte aanpak. Woonkwaliteit, energie-efficiëntie én hernieuwbare verwarmingsbronnen brengen we samen in één renovatiestrategie.

Reference 14 - 0,02% Coverage

Om meer appartementsgebouwen te renoveren, is een renovatiewet nodig voor collectieve woongebouwen in mede-eigendom.

Reference 15 - 0,05% Coverage

Voor een sociale doelgroep verdubbelen we het jaarlijkse aantal energiescans in een ketenbenadering. Informatie uit de scans wordt doorgegeven aan intermediaire, ondersteunende organisaties die de renovatie begeleiden. Die ontzorging is toegankelijk voor iedereen, maar gratis voor preciaire eigenaars en voor eigenaars-verhuurders.

Reference 16 - 0,04% Coverage

Voor een sociale doelgroep vervangen we de klassieke voorfinanciering door subsidieretentie. Daarbij financiert de overheid de renovatie en vloeit die subsidie terug naar de samenleving op het moment dat de woning van eigenaar verandert.

Reference 17 - 0,03% Coverage

Voor huurders komen er samenhuiscapacten en voor eigenaars in een project van samenhuizen wordt er in de eigendomswetgeving een apart hoofdstuk ingeschreven.

Reference 5 - 0,04% Coverage

Binnen een gemeente of regio laten we de sociale woonactoren hun krachten bundelen. Zo kunnen ze als “woonmaatschappijen” sociale huur, bescheiden huur voor starters en sociale huur van private woningen via één loket aanbieden aan de burger.

Reference 6 - 0,04% Coverage

We maken één Vlaamse wachtlijst voor een sociale woning. We werken met één Vlaams aanmeldings- en toewijzingssysteem voor alle ondersteuningsvormen. Lokale binding blijft een voorrangscriterium. Burgers kunnen hun wensen kenbaar maken van waar ze willen wonen.

Reference 7 - 0,03% Coverage

Burgers in een sociale woning hebben soms nood aan woonbegeleiding. Daarom ondersteunen we de samenwerking tussen de sociale huisvestingsmaatschappijen en de welzijnspartners.

Reference 8 - 0,03% Coverage

We werken de juridische drempels weg om de opkomst van collectieve en innovatieve woonvormen te ondersteunen, zoals bijvoorbeeld woonprojecten via recht van opstal, cohousing, community land trusts en nieuwe bouwmethoden.

Reference 9 - 0,02% Coverage

We bouwen de grondgebonden bevoegdheden van de provincies verder af en brengen ze onder bij Vlaanderen of bij de gemeenten.

Reference 10 - 0,05% Coverage

We evalueren de Vlaamse bevoogding in het wonen ruimtelijk beleid. De leidraad daarbij is: “geen betutteling, maar vertrouwen”. De gemeenten moeten dan wel aantonen dat ze het vertrouwen waard zijn door de regelgeving correct toe te passen. Vlaamse adviezen voor vergunningen en plannen bundelen we in één geïntegreerd advies.

Reference 11 - 0,02% Coverage

We vereenvoudigen, versnellen en automatiseren de vergunningsprocedures voor projecten die niet afwijken van de bestaande planvoorschriften.

Reference 12 - 0,03% Coverage

We creëren één omgevingsbesluit, waarin in één procedure (met verschillende beslispunten) de goedkeuring van het bestemmingsplan, milderende/ compenserende maatregelen, onteigening, planschade, etc. worden gevat.

Reference 13 - 0,03% Coverage

Vlaanderen zorgt voor kwalitatieve digitale ruimtelijke data die gemakkelijk beschikbaar zijn. We werken verder aan een performant en klantvriendelijk Omgevingsloket voor alle vergunningsaanvragen. We regionaliseren het kadaster.

Reference 14 - 0,02% Coverage

We focussen op “risicogerichte” handhaving, met extra aandacht voor niet-vergunde activiteiten en zetten in op samenwerking tussen de verschillende actoren.

Reference 5 - 0,12% Coverage

Om tegemoet te komen aan de huidige maatschappelijke tendensen, zoals kleinere gezinnen en in het bijzonder de groeiende groep van kinderloze singles, nieuw samengestelde gezinnen en alleenstaande ouders, kiest Open Vld voor een vraaggericht woonbeleid dat rekening houdt met de veelheid aan samenlevingsvormen. Dit vraagt dat we als beleid anders gaan denken over wonen en met structurele oplossingen moeten komen waarbij we nieuwe structurele oplossingen, zoals co-housing, verder moeten uitdenken.

10.14.5 Sp.a

Reference 1 - 0,06% Coverage

Het voordeel van het verwerven van een nieuwe eigendom, die aangepast is aan de gezinssituatie (kleiner, groter, single) of de plaats waar je werkt, moet groter zijn dan de transactiekosten die een verhuizing met zich meebrengt. Daarom verlagen we de transactiekosten bij de aankoop van een woning. We schrappen de registratiebelastingen voor de enige en eigen woning en passen in navolging daarvan de woonbonus aan. De notariskosten schrappen we door minder complexe taken die vandaag door de notarissen worden uitgevoerd (zoals het verlijden van koopaktes) over te dragen aan de administratie.

Reference 2 - 0,07% Coverage

Via het 'terugbetaling via de meter'-systeem maken we het voor iedereen, ook wie daar niet de financiële middelen toe heeft, mogelijk om zijn woning energiezuinig of -neutraal te maken. De netbeheerder financiert via groepsaankopen en -aanbestedingen de installatie van zonnepanelen en warmtepompen, het isoleren van daken, gevels en vloeren en totaalrenovaties voor. De terugbetaling gebeurt via de energiefactuur en de afbetalingsperiode wordt zo gekozen dat het maandelijkse afbetalingsbedrag steeds lager ligt dan wat wordt uitgespaard aan energiekosten. Zo leidt de bewoner nooit koopkrachtverlies. We koppelen de lening aan de woning, meer bepaald aan de meter, en niet aan de investeerder.

Reference 3 - 0,01% Coverage

We verlagen de huurwaarborg weer van 3 naar 2 maanden huur.

Reference 4 - 0,07% Coverage

Oprichting van een centraal huurwaarborgfonds. Dit fonds verzamelt de huurwaarborgen van alle private huurders. Voor huurders die niet onmiddellijk de volledige waarborg kunnen ophoesten, wordt het bedrag tijdelijk voorgesloten en een afbetalingsplan aangeboden. De waarborg kan vervolgens renteloos afbetaald worden over een haalbare periode. Zo heeft de verhuurder bij het afsluiten van het huurcontract de garantie dat de huurwaarborg ter beschikking is én is volledige anonimiteit voor de huurder gegarandeerd. Dit fonds levert de samenleving een extra rendement op dat kan ingezet worden voor de renovatie en aanpassing van huurwoningen.

Reference 5 - 0,01% Coverage

We ondersteunen de klassieke sociale en stedelijke verhuurkantoren als aanvulling op het aanbod van de sociale huisvestingsmaatschappijen.

Reference 6 - 0,02% Coverage

We voeren opnieuw het verplicht conformiteitsattest voor SVK-woningen in en zorgen voor een gefaseerde invoering van een verplicht conformiteitsattest voor alle andere private huurwoningen.

Reference 14 - 0,02% Coverage

We zorgen ervoor dat de keuze voor een vorm van solidair wonen niet afgestraft wordt door de sociale zekerheid of sociale bescherming doordat alleenstaanden plots samenwonenden worden.

Reference 15 - 0,03% Coverage

We bouwen nieuwe woningen voor de toekomst. Dat betekent woningen die energieneutraal of -positief en dus ook energiekosteloos zijn. Maar ook makkelijk aanpasbaar voor gezinnen waarvan de samenstelling verandert en aangepast aan de klimaatverandering die sowieso op ons af komt.

Reference 16 - 0,04% Coverage

Op wijkniveau komt er collectieve infrastructuur. Zo besparen gezinnen en alleenstaanden kosten, maar hebben ze toch toegang tot duurzame diensten en infrastructuur. Dit gaat van hernieuwbare energie (zonnepanelen, windturbines), over warmtenetwerken, deelauto's, gezamenlijke fietsenstallingen en speeltuigen tot zelfs gezamenlijke polyvalente ruimten en berging.

Reference 17 - 0,03% Coverage

De renovatiegraad moet verdrievoudigen. We overtuigen eigenaars tot het renoveren van hun woning op sleutelmomenten in hun leven of in de levensduur van de woning. De overheid biedt maximaal ondersteuning via de woningpas 'terugbetaling-via-de-meter-systeem'

Reference 18 - 0,06% Coverage

Wie een woning huurt, kan ze moeilijk grondig renoveren. Nochtans draait hij of zij wel op voor de energiekosten, en die lopen soms hoog op. Wij willen dat eigenaars verplicht worden om te investeren in de kwaliteit van een woning, met een zekere overgangstijd zodat ze bijvoorbeeld kunnen wachten met de werken tot tussen 2 uurperiodes in. Woningen met verwarming op steenkool (ongezond en gevaarlijk) moeten overschakelen op een schone en betaalbare verwarmingsbron. Hiervoor moet op korte termijn een omschakelingsprogramma worden opgesteld.

Reference 19 - 0,06% Coverage

We vermijden files door slimmer te bouwen. We ontwikkelen nieuwe woonwijken alleen nog op plaatsen die goed ontsloten zijn door openbaar vervoer en verkleinen zo de afstand met knoop- en mobipunten. We hervormen de woonfiscaliteit dusdanig dat mensen zonder de hoge kosten van een notaris of registratierechten een woning kunnen kopen en verkopen, zodat ze makkelijker kunnen verhuizen als ze werk op grote afstand vinden. Als overheid stimuleren we thuiswerken en coworking spaces. Elke werknemer die zich niet verplaatst naar zijn werk draagt ook bij aan een betere mobiliteit.

10.14.6 Vlaams Belang**Reference 1 - 0,02% Coverage**

Er moet ruchtbaarheid gegeven worden aan de minimale kwaliteitsnormen voor woningen. Huurders moeten worden aangemoedigd schendingen te melden.

Reference 2 - 0,04% Coverage

Een laagdrempelig energieloket moet burgers ondersteuning en begeleiding op maat bieden omtrent energie- en waterbesparing, de keuze voor de energieleverancier, energierenovatie en energiezuinig bouwen en verbouwen.

Reference 15 - 0,03% Coverage

(Kandidaat-)huurders met een vreemde nationaliteit moeten op regelmatige basis een uittreksel uit het kadaster van het thuisland afleveren dat bewijst dat ze er geen onroerend goed in eigendom hebben.

Reference 16 - 0,02% Coverage

Kordate aanpak sociale fraude, onder meer via bekendmaking van een meldpunt voor fraudegevallen.

Reference 17 - 0,02% Coverage

Strengere aanpak van overlast. Wie structureel overlast veroorzaakt moet als huurder worden opgezegd.

Reference 18 - 0,02% Coverage

Betere controle op de naleving van de minimale kwaliteitsnormen door de sociale huisvestingsmaatschappijen.

Reference 19 - 0,01% Coverage

Afschaffing antidiscriminatiewetgeving: geen invoering praktijktesten.

Reference 20 - 0,01% Coverage

Huurinkomsten fiscaal aftrekbaar maken.

Reference 21 - 0,02% Coverage

Betere promotie van het huurgarantiefonds dat verhuurders beschermt tegen verlies van huurinkomsten wanneer huurders huur niet betalen.

Reference 22 - 0,02% Coverage

Meer wooninspecties en kordate aanpak van huisjesmelkerij en verhuur van onbewoonbare woningen.

Reference 23 - 0,02% Coverage

Er moet ruchtbaarheid gegeven worden aan de minimale kwaliteitsnormen voor woningen. Huurders moeten worden aangemoedigd schendingen te melden.

Reference 24 - 0,02% Coverage

Degelijke ondersteuning van sociale verhuurkantoren via promotie, premies en fiscale voordelen aan eigenaars.

Reference 25 - 0,01% Coverage

Energiezuiniger maken van oudere woningen en stimuleren van vernieuwbouw via premies.

Reference 26 - 0,01% Coverage

Het Vlaams Belang wil dat private eigendomsverwerving blijvend ondersteund wordt.

Reference 27 - 0,02% Coverage

Geen te abrupte verhoging van de energienormen van woningen om onbetaalbaarheid te vermijden.

11 BIJLAGE 4: INVENTARIS MODELLEN PER BELEIDSDOMEIN

Tabel 10: Overzicht van beschikbare modellen binnen de Vlaamse Overheid

Beleidsdomein	Type	Doel	Opmerkingen/uitvoerders
Kanselarij en Bestuur	D/S	Demografisch model (gemeentelijke bevolkings- en HH vooruitzichten. Macro-Economisch: HERMREG (middellange termijn, Input-outputtabel)	DKB (inclusief VSA) en ABB (domeinspecifieke effecten)
Financiën en Begroting	D	Micro-modellen rond verkeersbelasting, Fantasi: is simuleren van beleid.	Analyses m.b.t. personenbelasting, mobiliteit, verkooprechten, erfbelasting (= budgettaire effecten)
Internationaal Vlaanderen	-	BZ: 1 persoon kan beleidsevaluatie van programma's ontwikkelingssamenwerking doen. Verder 1 iemand die impact op export van uitvoer strategische goederen kan inschatten.	Is voor dep. BZ, Export Vlaanderen en Toerisme Vlaanderen. BZ: Domeinspecifieke maatregelen. Toerisme VL: -
Economie, Wetenschap en Innovatie	D/S	Prognose, structuursimulatie	Budgettaire doorberekening gebeurt ook, maar niet a.d.h.v. modellen (schattingen). Ag. Ondernemen incl.
Onderwijs en Vorming	-	-	Geen studiedienst
Welzijn, Volksgezondheid en Gezin	D	K&G: kinderopvang en groeipakket VAPH: kostprijs loonfinanciering; budgetten aan personen	Voorlopige cijfers; nog te valideren door MACO
Cultuur, Jeugd, Sport en Media	-	-	Geen studiedienst
Werk en Sociale Economie	D	Raming werkzaamheid, maatregel-specifieke prognoses	Is voor dep. WSE, VDAB en Syntra. Doorberekenen: domeinspecifiek.
Landbouw en Visserij	D	Modellen door anderen ontwikkeld - EMAV (ammoniak emissie) en CAPRI -(Gem. Landbouwbeleid)	Budgettaire en landbouwspecifieke effecten zouden kunnen doorberekend worden.
Mobiliteit en Openbare Werken	-	-	
Omgeving	-	Milieukostenmodel lucht en klimaat Simulatiemodel energie, lucht en klimaat Ruimtemodel Vlaanderen Vlaamse milieu input-output model Luchtkwaliteitsmodellen Berekening gezondheidskosten Systeem-dynamisch model Vlaanderen Transitietraject ruimte inname Natuurwaardeverkenner Transportmodellen Kosten- Baten analyses	VITO VITO VITO VITO VITO + FPB VMM/IRCEL-VITO VITO-UH VITO Universiteiten - VITO Universiteiten – VITO -studiebureaus
Agentschap Wonen		Het Agentschap Wonen-Vlaanderen beschikt niet over (voorspellende) rekentools. Steunpunt Wonen kan op basis van (vooral) data van het Groot Woononderzoek de impact van diverse beleidsvoorstellen ramen (zowel budgettair als naar effect op bv. betaalbaarheid voor huishoudens)	

12 BIJLAGE 5: DE BELANGRIJKSTE KENMERKEN VAN DE GESELECTEERDE REKENTOOLS

Tabel 11: Shortlist kansrijke modellen (voor prioritaire verkiezingsthema's in 2019)

Naam Model	Relevante beleidsthema's	Deeltoepassing	Ruimtelijk toe-passingsgebied	Ruimtelijke schaal	Tijds-resolutie	Output	Input	Eigenaar/-ontwikkelaar	Eind-gebruiker	Link naar documentatie
ATMO-Street (RIO-IFDM-OSPM)	Lucht	Mapping & prognoses luchtkwaliteit	Vlaanderen België	10 m	1 u	Concentraties NO ₂ , PM ₁₀ , PM _{2.5} , O ₃ , EC	Emissies, meteo, 3D building info (emissies van verkeer, huishoudens, scheepvaart, industrie en landbouw)	VITO/VMM	VMM, OMG, LANTIS, steden	https://vito.be/nl/atmo-street
UrbClim	Klimaat	Adaptatie (stedelijk hitte-eilandeffect)	Vlaanderen steden	10 m	1 u	Hittestress, Omgevingstemperatuur, Urban Heat Island effecten	landgebruik, grootschalige meteo of klimaatprojecties	VITO	VMM, EC, Copernicus, steden	https://www.urban-climate.be/
TIMES model (The Integrated Markal-Efom System)	Energie	Energiesysteemanalyse en planning	België	België	5 jaarlijks	Investeringsbeslissingen en dispatchbeslissingen voor technologiegroepen gerelateerd aan het energiesysteem. Dit om op een kostenoptimale manier de toekomstige vraag naar nuttige energie te voldoen, rekening houdend met energie en klimaatdoelstellingen.	Belgische energiebalans, technologie dataset op basis van JRC, literatuurstudie, overleg met industrie, ...	VITO	Federale overheid, Vlaamse overheid, industriële klanten	https://www.energyville.be/onderzoek/energiesysteemanalyse-op-lange-termijn
MilieuKosten-Model lucht en klimaat	Lucht, klimaat, energie, groene economie	Klimaatmitigatie - emissiereductie	Vlaanderen		5 jaarlijks	klimaat emissies, energieverbruik (SO ₂ , NO _x , niet-methaan vluchtige organische stoffen (NMVOS) en meerdere sectoren binnen de doelgroep	Vlaamse energiebalans, Vlaamse emissie-inventaris lucht, Vlaamse emissie-inventaris klimaat,	Departement Omgeving (data deels VEA)	Departement Omgeving (beperkt VEA)	https://www.vlaanderen.be/publicaties/het-milieukostenmodel-

Naam Model	Relevante beleidsthema's	Deeltoepassing	Ruimtelijk toepassingsgebied	Ruimtelijke schaal	Tijds-resolutie	Output	Input	Eigenaar/-ontwikkelaar	Eind-gebruiker	Link naar documentatie
						industrie en energie, uitbreiding met tijdshorizon 2020, fijn stof, broeikasgassen (i.e. CO ₂ en niet-CO ₂ , tijdshorizon 2030), WKK en hernieuwbare energie	IMJVs, transportmodel, REBUS, Energieplannen VEA			naar-een-effectief-milieubeleid
RuimteModel Vlaanderen	Ruimtelijke ontwikkeling en territoriale cohesie	Landgebruik (37 landgebruiksklassen) wijzigingen in landgebruik en ruimte-indicatoren	Vlaanderen	10/100m	1 jaar	Landgebruikskarten, ruimte indicatoren	landgebruik, groeitrends (bevolking, tewerkstelling, dichtheid)	VITO	VPO, VMM, INBO, VLAIO, VLM, Provincies	https://ruimtemodel.vlaanderen/
Systeemmodel Vlaanderen	Ruimtelijke ontwikkeling en territoriale cohesie Platteland en open ruimte Leef- en omgevingskwaliteit Klimaat Lucht Energie Integraal waterbeleid Natuur en biodiversiteit Materialen, afval en grondstoffen Groene economie	Demografie, Economie, Mobiliteit, Ruimte, Lucht, Landbouw, Afval, Water, Energie, Biodiversiteit	Vlaanderen	Geen, wel ruimtelijke indicatoren	1 jaar	Indicatoren voor alle belangrijke deelsystemen i.v.m. omgeving & milieu	klimaat, immigratie, energieprijzen, huishoudengrootte, infrastructuur, innovatie, onderwijsniveau	VITO/VMM	VMM, VPO	https://www.milieurapport.be/publicaties/2015/blauwdruk-systeemdy-namisch-model-vlaanderen

13 BIJLAGE 6: TEMPLATE DC2019 DOOR HET FEDERAAL PLANBUREAU T.A.V. DE POLITIEKE PARTIJEN

U kunt de onderstaande bijlagen openen door te dubbelklikken op het icoontje in de digitale versie.

Het Excelbestand is de infofiche die het Federaal Planbureau liet invullen door de politieke partijen in de eerste fase van de doorrekening. Hierin wordt onder meer de geschatte budgettaire impuls en de berekeningswijze ervan gevraagd aan de politieke partijen.

Het Wordbestand geeft richtlijnen weer voor het invullen van het Excelbestand.

DC2019_InfoficheM
aatregelen_NL.xlsx

DC2019_InfoficheM
aatregelen_Invalrich

Prioriteiten

Nummer van de prioriteit	Omschrijving van de prioriteit in maximum 50 karakters
1	
2	
3	
4	
5	

Maatregelen

Volgnummer	Omschrijving van de maatregel in 150 karakters	Nummer van de prioriteit	Overheidsniveau	Technische modaliteiten van de maatregel	Het tijdstip waarop deze technische modaliteiten van kracht zullen worden	Raming van de budgettaire impuls op jaarbasis in miljoen euro					Berekeningswijze	Aanvullende opmerkingen
						2020	2021	2022	2023	2024		
101												
102												
103												
104												
105												
106												
107												
108												
109												
110												
111												
112												
113												
114												
115												
116												
117												
118												
119												
120												

